

Planinski vestnik 10

Glasilo Planinske zveze Slovenije

oktober 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

oktober 1985

10

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

vsebina

Dr. Miha Potočnik	Ob 90-letnici Aljaževega stolpa na Triglavu	433
Marijan Krišelj	Mali intervju o (tudi) pomembnih rečeh	435
Rajko Pavlovec	Geološki sprehod na Trstelj	436
Dr. Vladimir Škerlak	Planine kot jezikovno vprašanje, VII. del	445
Božo Jordan	Izlet s kolesom	448
Iztok Tomazin	Srečanje	449
Branko Čeh	Spomini s potovanja po Velebitu	454
Darja Zorko	Petdnevno potepanje po Primorski	456
Nada Kranjc	Nikdar več!	457
	Društvene novice	459
	Iz planinske literature	467
	Razgled po svetu	471
	Na kratko . . .	474

Naslovna stran:

Marko Korenčan: Razgled z Viševnika

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Segula, Franci Savenc, Franc Vogelšek, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odgovore do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odgovore ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

OB 90-LETNICI ALJAŽEVEGA STOLPA NA TRIGLAVU*

DR. MIHA POTOČNIK

Tovarišice in tovariši!

Povzpeli smo se, žal, samo pod Triglav, da bi počastili dogodek, ki je na današnji dan pred natančno 90. leti pomenil veliko zmago narodnoobrambnih prizadevanj tedenih najbolj zavednih Slovencev. Ob koncu prejšnjega stoletja je bil pritisk osvajalnega imperialističnega ter potujčevalnega germanizma izredno močan. Nemški »Most na Jadran« (»die Brücke nach Adria«) naj bi prav prek slovenske dežele in s potujčenimi njenimi ljudmi za vedno povezal severne nemško-avstrijske pokrajine z Jadranskim morjem in Trstom, toda tako, da bi izbrisali iz te dežele in njene zgodovine slovensko ime in njen narodni značaj. Glavne opore tega mostu pa naj bi stale prav v naših gorah tu na Gorenjskem.

Temu načrtu in nasilstvu so se pogumno uprli naši narodno zavedni predniki. Eden od velikih bojevnikov za ohranitev slovenskega življa in njegove davne, pristne domovine, je bilo slovensko planinsko društvo (SPD), ustanovljeno februarja 1893 v Ljubljani pod geslom: »Ohraniti slovenski značaj slovenskim goram!« Med odborniki in pripovedniki tega društva je zavzemal eno od najbolj delovnih in obrambno bojevitih mest dovški župnik Jakob Aljaž. Njemu gre največja zasluga in zahvala, da je s spretnimi potezami in učinkovitimi ukrepi rešil naš Triglav in njegovo severno podnožje pred germansko poplavo in potujčenjem, zaslužna sta pa tudi njegova soseda: trentarski Abram in rateški Lavtižar, pa tudi bohinjski rodoljubi.

Aljaž, ki je bil prvokrat na Triglavu leta 1887, za župnika na Dovje pa je prišel leta 1889, je osebno kupil od dovške občine za 1 florint svet na vrhu Triglava in tako postal — kot sam piše v Planinskem vestniku, letnik 1922, v svojih »Planinskih spominih«, stran 82 do 85 — »najvišji posestnik«. Svet je potem podaril Slovenskemu planinskemu društvu. Spomnimo se, da je na enak način, prek zasebnega nepremičninskega nakupa, prehitel Nemce in njihov Alpenverein tudi na Kredarici in zasebno kupljen svet potem podaril Slovenskemu planinskemu društvu, pri tem pa zgradil prvi Triglavski dom, najvišjo planinsko koč v naših gorah in naši deželi sploh.

10. marca 1895 je bil »osnovalni občni zbor podružnice SPD Radovljica«. Tam je tedanji predsednik osrednjega ljubljanskega SPD Orožen med drugim izjavil: »... SPD ne neguje vratolomne turisticke...« in je s tem nekako izločil iz tedanje dejavnosti tudi Triglav.

Aljaž je bil drugačnega mnenja in prepričanja. Za takratne čase bi mu skoraj lahko rekli »vrhunski« planinec in tudi preroški daljnovidec.

Zasnoval je stolp na vrhu Velikega Triglava in ga dal »po svojem načrtu in na svoje stroške« postaviti 7. avgusta 1895. Šest nosačev je ta dan iz Mojstrane znosilo posamezne dele na vrh in v 5. urah jih je šentviški klepar Belec sestavil ter pričvrstil z jeklenim ogrodjem in žicami. Pločevinasti stolp je 1,90 m visok, premera 1,25 m, s štirimi (prvotno zasteklenimi) okenci-linami na vse štiri strani neba. V stolpu so bili trije štirinožni stolčki, vpisna knjiga, kuhalnik na špirit in Triglavska panorama slikarja Marka Pernharta.

Malo pod vrhom Triglava je bilo še isto leto izsekano v skale na južni strani »Staničevo zavetišče«, kamor bi se obiskovalci lahko zatekali ob slabem vremenu, ob nevihtah ter bili tako tudi povsem varni pred strelom.

To leto sta bili postavljeni tudi spominski plošči pesniku in planincu Valentinu Vodniku (»Sklad na skladu se dviguje, golih vrhov kamen zid, večni mojster ukazuje, prid' zidar se les učit«) in slikarju Marku Pernhartu (»Qui primus Triglav panorama depinxit« = ki je prvi naslikal panoramo Triglava).

Na vrhu Triglava je bila po prvi svetovni vojni postavljena krivična imperialistična meja med Italijo in Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS). V času med obema vojnama so se z obeh strani večkrat ponavljale mazaške akcije, ko je bil stolp v propagandni tekmi pobarvan enkrat v italijanskih, drugič spet v jugoslovanskih barvah in napisih. Med drugo svetovno vojno pa je bil postavljen nov še bolj nasilniški mejnik med Hitlerjevim nacističnim rajhom in Mussolinijevim fašističnim italijanskim imperijem. Tako je prav Triglav delil dva krvava zločinska osvajalca — od Nordkapa in Narvika na severu do libijske Sahare in etiopske Adis Abebe. Ta meja naj bi po tedanjih načrtih postala večna, slovenski narod pa bi iz teh krajev moral izginiti. Bila pa je

* Zaradi neurja in viharja (120 km/h) žal, nisem mogel 7. 8. z Velega polja niti na Kredarico. Ta govor je delno uporabil predsednik PZS Tomaž Banovec ob skromni slovesnosti, ki se je je udeležilo približno 100 planincev, bila pa je v Triglavskem domu na Kredarici dne 7. avgusta letos.

samo kratkotrajna muha dve ali triletnica. Vrh Triglava je med NOB obiskalo poleg nekaj posameznih planincev več partizanskih skupin in patrol. Ena med njimi (dr. Lev Svetek in tovariši)** je porušila ta mejnik in ga to pot za res za vedno prevrnila v severne prepade. Stolp pa je trpežno prenašal vse te dogodke in ostal tak kot ga je zasnoval in dal postaviti še Aljaž. Le notranjost stolpa in njegova prvotna oprema zaradi nevestnosti in vandalizma nekaterih redkih nekulturnih obiskovalcev na žalost ni vzdržala, kar je za današnje čase, ko se vendar veliko govori in piše o ogroženosti in varstvu okolja, zares prava sramota. To še tembolj, ker je Triglav od leta 1981 središče in vrh Triglavskega narodnega parka.

Aljaž se je ob koncu prejšnjega stoletja v Planinskem vestniku spraševal, kaj bomo mi — njegovi nasledniki — s Triglavom počeli. Zdi se mi, da bi bil v glavnem lahko zadovoljen in še posebej ponosen na prenovljeni in povečani Triglavski dom na Kredarici. Vsekakor pa bi odločno ugovarjal takim »akcijam« kot so na primer deskanje po Sedmerih jezerih, pa zlorabljanje in poniževanje Triglava z nesmiselnimi reklamami in drugimi »podvigi« (velenjska jadralna deska »Veplas«, koprsko mladinsko sidro, varjena vojna skulptura, Tofov pod stolp zakopani zaklad, Šiferjev lulček in podobno) ob častitljivem sivem stolpu. Dandanes se moramo resno vprašati, kaj sodobniki lahko storimo in kaj bomo še storili za naš prvobitni Triglav. Dolžnost planincev in varuhov Triglavskega narodnega parka je, da spoštujejo in branijo to prvobitnost.

Nič ne bo škodovalo, če ponovimo, kar smo že večkrat rekli:

Triglav ni samo najvišja slovenska in jugoslovanska gora, temveč je še od poganskih časov naše narodne zgodovine tudi *večni simbol Slovenije, Slovencev in Slovenstva*. Prevladuje, obviaduje in zbira Slovence okrog sebe, se vzpleta v zgodovino, v čustva in zavest vsega našega ljudstva. Številna so društva »Triglav« širom po vseh kontinentih in pričajo o slovenski domovinski zavesti, pripadnosti in večnemu domotožju. Po vsem svetu se nenehno prepeva Aljažev »Oj Triglav, moj dom«. In prav danes in tu, ko se spominjamo nekdanjih narodnoobrambnih bojev in narodnoosvobodilne zmage pred 40. leti — moramo poudariti, da to ni noben slovenski nacionalizem in še manj šovinizem, ki bi ogrožal naše brate in sestre, Triglav je bil in bo ostal — jugoslovanski! Že od Aljaža naprej pa tudi odprt internacionalizmu!

Triglav se zdi kot mogočno, nepremakljivo sidro, na katerem se je slovenski narod ob svoji davni naselitvi v morju obdajajočih ga tujih narodov in ljudstev za vse čase pritrdiril na deželo, v kateri zdaj živi že precej dalj kot poldrugo tisočletje. Aljažev stolp pa je njegova velika priča in zgodovinski okras.

Dandanes verjetno preveč pretirano in vsiljivo občudujemo in reklamiramo tako imenovane vrhunske dosežke, rekorde, čudeže tehnike in opreme. Vse preveč pa brez dvoma v svoji nehvaležnosti in samozaverovanosti pozabljamo na samorastniške pionirje in začetnike, pa na človekovo dušo in na duhovno ravnovesje. Vsekakor je prvi padalec, ki je skočil iz letala z najbolj primitivnim in nezanesljivim padalom, vreden veliko več občudovanja in pohvale kot pa so dandanes vrhunski padalski ali celo vesoljski akrobati. Podobno je v določenem pomenu in povezavi tudi v planinstvu in v alpinistiki. »Štirje srčni možje« iz Bohinja so pred dvesto sedmimi leti opravili čudovit pionirski podvig, ker so v neznanih razmerah odprli pot na Triglav, ki ga sedaj vsako leto obišče že 15 do 20 tisoč popotnikov. Aljaž pa je bil slovenski pionir v opravljanju Triglava, ki je tem množicam odprlo pot k uživanju in radostnemu doživljanju našega visokogorskega sveta! Tudi naši današnji vrhunski alpinisti bi se večkrat morali spomniti samotnega Ivana Berginca-Štruklja, v Severni triglavski steni pa Andreja in Jožeta Komaca in morda še koga!

Ko sklepamo to današnjo skromno slovesnost, si za hip predstavljajmo, da nas iz dovškega farovža s svojim »rešpetlinom« 54-kratne povečave gleda, opazuje in pozdravlja nepozabni branilec slovenskega Triglava Jakob Aljaž. Na dovškem pokopališču so na njegov grob prav ta čas položili venec v spomin in zahvalo naši planinci in planinke. Pomahajmo jim in pošljimo tudi na Dovje svoje pozdrave! Pri tem pa ponovimo Silvina Sardenka napis na Aljaževem grobu:

»Vsako jutro v zarji novi
naši zažare vrhovi, —
čakajo, kdaj prideš spet,
ki si bil jim varuh vnet,
naš Triglavski kralj Matjaž —
župnik z Dovjega — Aljaž!«

Ohranjajmo, spoštujmo in gojimo Aljaževo planinsko izročilo!

** Glej Planinski vestnik 1985, št. 9, str. 394—398.

Prof. Evgen Lovšin, član uredniškega odbora Planinskega vestnika, je dne 26. 9. 1985 praznoval 90-letnico rojstva. Čestitamo!

MALI INTERVJU O (TUDI) POMEMBNIH REČEH

MARIJAN KRIŠELJ

Urednik Planinskega vestnika se je pogovarjal s Francijem Ekarjem, podpredsednikom Planinske zveze Slovenije, o vprašanju solo plezalstva, solo alpinizma.

Pogovor je tekel sproščeno, brez »globokih« posegov v filozofijo. Naju je zanimal le problem, ki je v tem trenutku prisoten med mladimi alpinisti. Vsekakor, to moram že na začetku pribiti, to vprašanje ne bo osvetljeno prav z vseh globin in širin. Pogovor je želel le zaokrožiti ta problem v celoto in morda nakazati tudi kakšno možnost, kako bi ga v okviru planinske organizacije omilili in dejavnost kot tako še bolj vključili v znane organizacijske oblike, v katerih delajo naši alpinisti.

* * *

Predvsem je treba najprej ugotoviti, da so alpinisti-solo plezalci ljudje, ki s takim dejanjem strežejo le svojim osebnim hotenjem, morda tudi pustolovščini. To pa je ob dejstvu, da alpinizem prehaja zdaj končno na isti imenovalec kot ostali športi, treba vedeti, saj se ta pojav takoj sprevrže v problem, ki ga sicer moramo načeti in se o njem tudi ustrezno pogovarjati.

Doslej je veljalo: Alpinist v AO (alpinističnem odseku) je postal alpinist, ko je prešel alpinistično šolo, preplezal nekaj smeri z mentorjem in že si je prislužil povsem samostojni status.

In kaj je to samostojnost v tem, našem primeru?

V današnjem sistemu je vrednotenje alpinista bolj vsestransko, saj gre tu za dejanje, ki mu je treba zagotoviti najvišjo možno varnost, kar je gotovo dolžnost družbe. In če tega ne storimo, smo že v jedru problema, o katerem želimo spregovoriti: verjetnost nesreče pri solo plezalcu je mnogo večja, kar je povsem jasno, saj so lahko pri solo plezanju na primer psihične stiske mnogo hujše, pogosto tudi ni obvestila, kje se plezalec zadržuje, ker je dosti primerov malomarnosti tudi v tem pogledu, potem pesimistično razmišljanje, psihološki razlogi, včasih tudi alkohol itd.

Poglejte, kako natančno vemo za vse podrobnosti, ki so potrebne v organizaciji smučarskega tekmovanja na primer. Tam so gorski reševalci, je na voljo zdravnik, je tu tudi reševalni čoln itd. (enako je v plavalnih bazenih, na atletskih tekmovanjih), v alpinizmu pa naj tega ne bi bilo oziroma je vse strnjeno v eno samo točko, ki jo predstavlja — naveza in njena oprema. Tudi v delovni organizaciji je za varnost poskrbljeno vsestransko. Odstopanja so zelo strogo sankcionirana.

In tako smo pri prvem dejstvu, ki ga moramo upoštevati in bi moralo biti prisotno v vseh oblikah alpinističnih aktivnosti:

Alpinist je organiziran v alpinističnem odseku, kjer ima svoj strokovni status in kdor hoče organizirano delovati v alpinizmu — in s tem seveda uporabljati tudi družbena sredstva — se mora podrežati splošnim kriterijem, ki veljajo za varnost v alpinistični dejavnosti.

Spoštovati mora program AO, načelo o obveščanju, kadar gre plezat; oprema v današnji kakovosti sicer ne bi smela biti problem, pa je vendarle treba opozoriti tudi na ta kriterij. In v tako razčlenjenem odnosu ne bi bilo solo plezalcev, in riziko — osebni, da, tudi družinski, torej socialni, bi bil tako potrjen izredno kritični oceni, če bi kljub temu šlo za solo plezanje! Kajti v takem primeru, ko ne bi bili upoštevani našteti vidiki, bi bili morebitni nesreči krivi vsi organizirani dejavniki, torej tudi družba. Doseči bi bilo torej treba:

1. brezpogojno prepoved solo plezanja v organiziranih AO;
2. Solo plezalce bi bilo potrebno preventivno usmeriti tako, da bi svoje sposobnosti vključili v organizirano obliko alpinističnega delovanja (ali pa družbenega).
3. Alpinizem kot dejavnost naj ne bi bila več izjema; alpinizem se torej ne bi smel več oddaljevati od družbenega življenja, pač pa bi se z njim moral tvorno povezati, tako vsebinsko kot družbeno politično. Naj zveni tole kot spominjanje, pa vendar, koliko je bilo do pred kratkim v planinski organizaciji, med alpinisti, razvitih dejavnosti, od štafete z naših vrhov, do udarniških akcij pri gradnji in popravilih planinskih koč, pripravljanju drv za zimo, gradnji bivakov itd.

In še en vidik, ki sodi v sklop teh vprašanj: rangiranje. Menim, da solo vzponov sploh ne bi smeli vrednotiti, kajti danes opravijo posamezniki izredno zahtevne solo vzpone, ki jih naveze niso zmogle, ob skrajnem riziku seveda.

Sploh je tu prisotno tudi razčlenjevanje razumevanja pojma — alpinizem, plezalstvo. Plezalstvo se oddaljuje od tradicionalnega alpinizma in če bomo to razumeli kot dejstvo, potem moramo vedeti, da bomo izgubili temelj razvoja. Plezalci na primer nočejo med gorske reševalce. Plezalci naj bi se torej osamosvojili, oblikovali svojo organizirano obliko, ki naj ne bi bila povezana z alpinizmom, s pravilnikom o akrobatskem udeleževanju, brez plemenitih in globokih alpinističnih vrednot. Sicer pa to niso zgolj problemi, ki bi jih mogli razrešiti že s tem predlogom. V vse to je namreč vključeno življenje v celoti. To pa je vrednost, ki jo je treba varovati, ceniti, ne pa da je izpostavljeno povsem neznanim nevarnostim, ki včasih tudi nimajo izhoda zgolj zato, ker se v tistem trenutku, v tisti stiski, zdajde človek — sam.

Še vedno velja in bo veljalo naprej, da je plezalstvo (alpinizem) — hobi, je rekreativna dejavnost, ki se odvija v prostem času, ki pa vsebuje kot dejavnost višjo rizičnost. Tako imamo danes alpinistov morda že za štiri popolne ekipe, ki bi bile sposobne opravljati naloge velike odprave v tuja gorstva. Tu pa tiči naslednji trn problema, ki ga zasledujemo v solo plezanju. Mnogo je treba postoriti, da si pridobiš vstopnico za to, da postaneš možni kandidat za tako ekipo. V solo plezanju pa do te možnosti najhitreje prideš!

Slovenci neverjetno prehitavamo samega sebe. Doslej se nam še ni posrečilo, da bi odpravili na pot ekspedicijo, ki bi poprej v miru opravila vse potrebno glede opreme, izbora in financ. Da, tudi glede formalnosti v deželah, kamor je namenjena. Improvizacije potem potegnejo za seboj tudi dejstvo, da je nekdo recimo v himalajskem pogorju večkrat, drugi z enakimi sposobnostmi — pa nikoli, čeprav gre v obeh primerih za naš skupni denar, za javna sredstva takorekoč. Seveda tega ne moremo primerjati z odpravami v drugih državah, kjer gre večkrat za privatne odprave s privatnim kapitalom. »Čudežni plezalci«, torej plezalci velikih plezalnih sposobnosti, so seveda v ta problem vključeni. Zelo velika škoda pa je, če bi se ponesrečili, ko bi lahko te sposobnosti mogli usmeriti v delo v alpinističnih organizacijah ali pa bi bili kot cenjeni družbeni delavci.

Vsaka nesreča ima svoj zakaj in svoj zato, včasih vzrokov nesreč iz različnih razlogov ne opisujemo natanko, dejstvo pa je, da sleherni tak dogodek sproži vrsto razmišljanj, ki so podobna tudi temule, ki ste ga pravkar prebrali.

In še za konec: Potrebna bo sprava med alpinističnimi generacijami. Povezave med starejšimi in mlajšimi alpinisti ni in škoda je, da se srečujejo le starejši, na mlade pa pozablamo, kajti tudi starejši alpinisti bi še vedno mogli posredovati prenekateri motiv za napredek te planinske dejavnosti.

V Kranju, 2. septembra 1985

GEOLOŠKI SPREHOD NA TRSTELJ

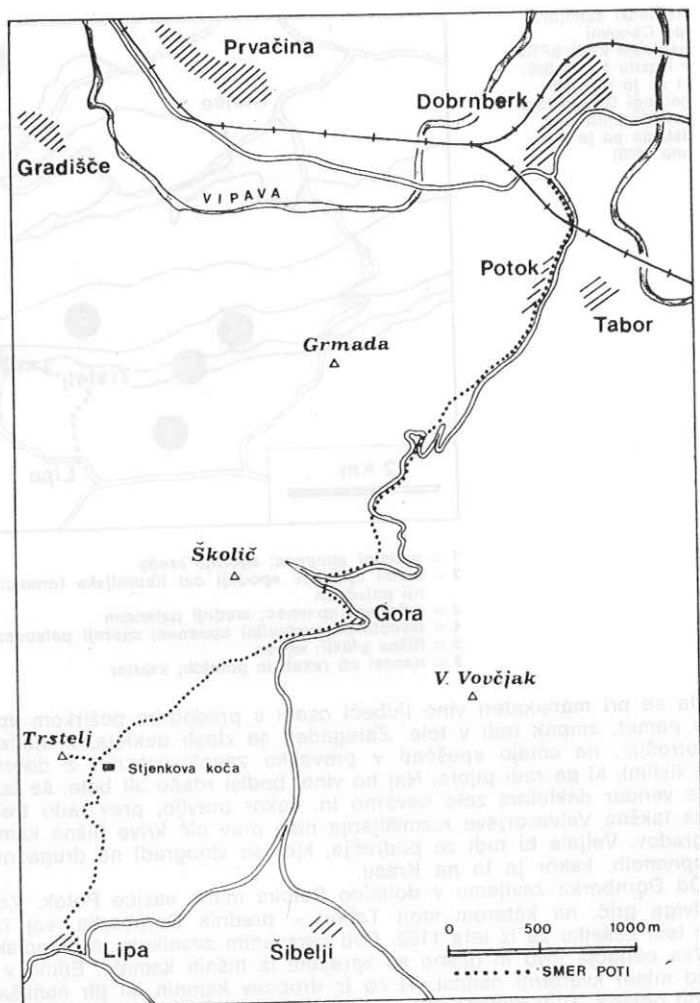
RAJKO PAVLOVEC

Preden se kraška planota severno od Komna strmo spusti proti Vipavski dolini, se še enkrat zažene kvišku z vrsto gričev, med katerimi je Trstelj (643 m) najvišji in tudi najbolj izstopa. G. Rutar (Poknežena grofija Goriška in Gradiščanska, Ljubljana 1892) pravi, da ta severni dvignjeni rob Krasa navadno imenujejo kar Gora. Na današnjih zemljevidih je Gora skoraj opuščena zaselek severnovzhodno od Trstelja, ob cesti Dornberk—Lipa. Vzhodna soseda Trstelja sta griča Sv. Katarina (524 m) in V. Vovčnjak (567 m), na zahodni strani pa vrsta gričev z zanimivimi imeni: Stol (628 m), Stolovec (565 m), Lesenjak, Vrtovka (502 m), Renški vrh (414 m), Goltnek (452 m), Veliki vrh (464 m) in Fajtji hrib (432 m), ki ga S. Rutar imenuje Fajtovski hrib, A. Melik (Slovensko Primorje, 1960) pa Fajtji hrib.

Na Trstelj se povzpemo po prijetnih, označenih poteh iz Dornberka, Renč ali iz Lipe in Temnice na Krasu. Z avtomobilom se pripeljemo iz Dornberka do Železnih vrat, kjer nas čaka le zadnji vzpon po nekoliko bolj strmih travnatem pobočju, poraslem s šumečimi bori. Če pa res nočemo narediti niti koraka peš, se lahko z zahodne strani po cesti pripeljemo prav do kočice tik pod vrhom. Koča se imenuje po heroju Antonu Šibelji-Stjenku.

Z vrha Trstelja je izvrsten pogled na Trnovski gozd, Vipavsko dolino, na Gorico in na sotesko Soče pri Solkanu, na Goriška brda in Furlanijo, pa v ozadju na Bohinjski greben in Dolomite, proti jugu na celoten Kras, na del Tržaškega zaliva, na Slavnik in Snežnik.

Opisana geološka pot
od Dornberka
čez Trstelj do Lipe

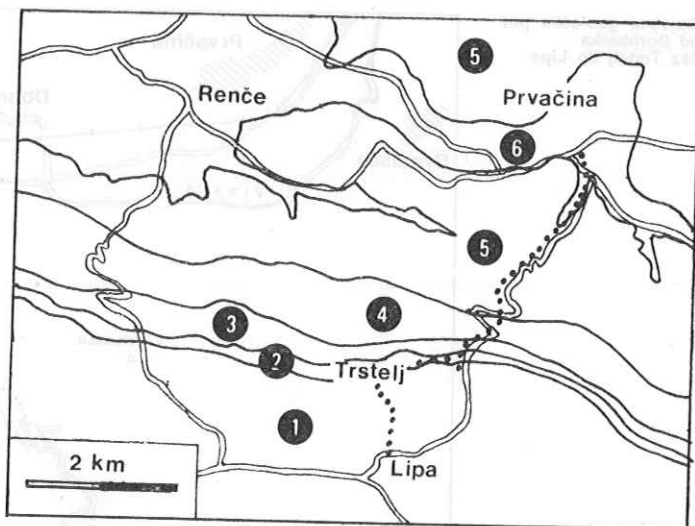
Trstelj je vreden obiska. Trud poplača z užitki, vendar pa ga tokrat obiščimo kot geologi; pot bo tako še bolj prijetna in poučna. Ne pozabimo vzeti s seboj močnega kladiva, s katerim bomo odbili kos kamnine in jo natančno pogledali. Dobro je imeti s seboj tudi povečevalno steklo, pa morda fotografski aparat, da bi na diapozitivih ohranili različne zanimivosti.

* * *

Začnimo pri Dornberku in pojdimo na Trstelj s severne strani. Okrog Dornberka so vsi griči zgrajeni iz flišnih kamnin. Le najnižji deli, ob Vipavi in drugih vodah, so zasuti z najmlajšimi, kvartarnimi naplavinami. Na obdelanih površinah prevladuje koruza, veliko je sadovnjakov in vinogradov. Flišne kamnine hitro preperevajo in dajejo rastlinam dobro podlago. Poleg tega so zlasti flišni laporji za vodo neprepustni. Zato marsikje prihaja ob njih na dan voda, vsaj v majhnih izvirkih, pa tudi sicer so flišna področja neprimerno bolj vlažna kot recimo področja z apnenčevo podlago.

Zaradi vsega tega ni čudno, da Vipavska dolina in njeno obrobje slovi po dobrih breskvah, jabolkih, rebuli, malvaziji, tokaju, renskem rizlingu in merlotu. To dobro kapljico je poznal že Valvasor, ki je vipavsko vinsko področje pred 300 leti v Slavi Vojvodine Kranjske takole označil (po: M. Rupel, Valvasorjevo berilo, Ljubljana 1969): »Vipavsko dolino odlikuje izredno dobro rdeče in belo vino, in sicer v veliki množini... Belem vinu pravijo ‚kindermaher‘. V nekem pogledu se to ime po pravici daje vsakemu dobremu vinu, zakaj, če se nezmerno ali na merice pije, napravi često iz mož otroke, celo iz modrijanov norce. Neredko se vendar ta razlaga spremeni, tako namreč,

Geološki zemljevid
(po Osnovni
geološki karti SFRJ
v merilu 1 : 100.000,
ki so jo izdelali
geologi Geološkega
zavoda Ljubljana,
tiskana pa je bila
leta 1968)

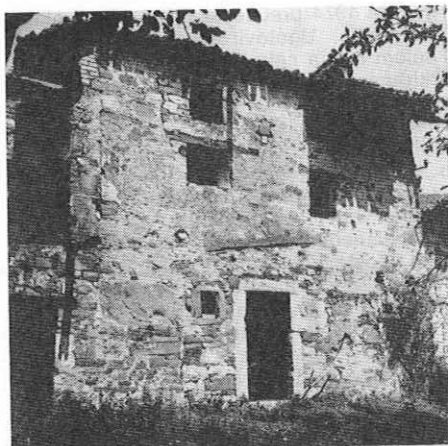
- 1 = rudistni apnenc; zgornja kreda
- 2 = temni apnenci, spodnji del liburnijske formacije; zgornja kreda, spodnji paleocen
- 3 = milolidski apnenc; srednji paleocen
- 4 = laveolinsko-numulitni apnenc; zgornji paleocen
- 5 = flišne plasti; eocen
- 6 = nanosi ob rekah in potokih; kvartar

da se pri marsikateri vino ljubeči osebi s predobrim požirkom vpelje otročnost ne le v pamet, ampak tudi v telo. Zategadelj se zlasti dekleta, ki nočejo prezgodaj postati 'otročja', ne smejo spuščati v preveliko zaupljivost niti z dobrim belim vinom niti s tistimi, ki ga radi pijejo. Naj bo vino, bodisi rdeče ali belo, še tako dobro ali slastno, je vendar dekletom zelo nevarno in, kakor pravijo, prav rado trebuh napne.« Seveda za takšna Valvasorjeva razmišljanja niso prav nič krive flišne kamnine v podlagi vinogradov. Veljala bi tudi za področja, kjer so vinogradi na drugačni podlagi, recimo na apnencih, kakor je to na Krasu.

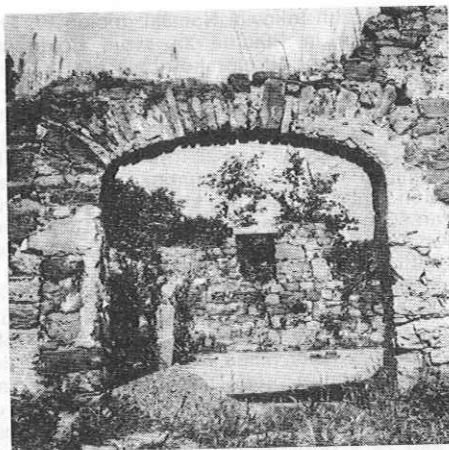
Od Dornberka zavijemo v dolinico Potoka mimo vasice Potok. Vzhodno nad vasjo se dviga grič, na katerem stoji Tabor — prednik Dornberka, saj izhajajo prvi podatki o tem zaselku že iz leta 1152. Pod cerkvenim zvonikom je glagolski napis iz leta 1510. Vsa pobočja levo in desno so zgrajena iz flišnih kamnin. Edino v ravnici ob Potoku so mladi kvartarni nanosi. Ti so iz drobcev kamnin, ki jih nanaša tekoča voda in jih tod odlaga. Tudi danes voda prinaša veliko materiala. V kvartarnem nanosu so prodniki in peščeni delci iz flišnih peščenjakov. V nanosu je tudi veliko laporno glinastega materiala, ki izhaja iz flišnih laporjev.

V bregovih doline Potoka je vedno nekaj sveže zasekanih pobočij, v katerih so odkriti do deset ali več metrov visoki preseki skozi flišne plasti. Značilen razvoj fliša, to je hitro menjavanje lapornih in peščenjakovih plasti, je v teh zasekih marsikje dobro viden. Posamezne plasti so debele največkrat od 10 do 20 cm, redke dosežejo 60 cm. Takšnemu hitremu menjavanju laporjev in peščenjakov pravimo *sovdan*. Ime je prevzeto v strokovno izrazoslovje po besedi, ki jo poznajo domačini marsikje na Primorskem.

Kako pa so nastajale flišne plasti? O tem je Planinski vestnik že poročal.* Ker smo to že najbrž pozabili, na kratko ponovimo. Zamisliti si moramo čas nekako pred 50 milijoni let. To je čas, ki mu geologi pravijo eocenska doba ali kratko eocen. Tako dolgega obdobja si kar ne moremo prav predstavljamo, kaj pomeni obdobje sto let ali eno stoletje, potem je fliš v Vipavski dolini nastajal pred približno 500 000 stoletji. Takrat je celoten prostor današnje južnozahodne Slovenije prekrivalo morje. Nekje severno od tod so močne in počasne sile iz zemeljske notranjosti vplivale na dele zemeljske skorje, ki so se dvigali iz morja. Nastajale so gore. Kadar se del zemeljske skorje dviga, zemeljske plasti ob tem pokajo in se gubajo. Premikajo se tudi deli morskega dna. Zaradi vsega tega se začno v morju kopičiti velike množine kamninskih delcev in včasih tudi velike blokov. Ob takšnih procesih se drobijo in lomijo plitvi obalni deli, obalne stene in tisti deli morskega dna, kjer postaja morje globlje. Zdrobljeni material se nekaj časa kopiči, potem se kot plaz vsuje proti globljim delom morja.

Hiša v Viniščah pri Renčah je zgrajena iz flišnih peščenjakov

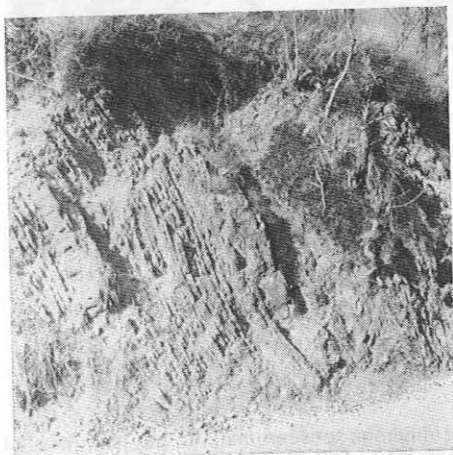

Od stavbe v Viniščah pri Renčah je ostal vhodni portal, narejen iz flišnega peščenjaka

Takšni procesi so se odigrali na prostoru današnje Vipavske doline in njenega obrobja pred kakimi 50 milijoni let. V podmorskih plazovih so nastajali vrtinčasti tokovi, ki so imeli zaradi velike množine kamninskih delcev zelo veliko silo. Material so lahko odnašali daleč proč od obale. Počasi je ta material začel padati na morsko dno. Najprej so se vsedli najdebeljši delci, potem vse drobnejši. Zato je ena od značilnosti flišnih kamnin ta, da so zrna v posameznih plasteh razporejena po velikosti. Spodaj so najdebelejša in zgoraj najdrobnejša. Če v sovdanu natančno pogledamo plast peščenjaka in nad njim ležeči lapor, že s prostim očesom vidimo, da so v peščenjaku

Portal iz Temnice na Krasu je iz rudistnega apnenca

Ob cesti iz Dornberka proti Gori so flišne plasti — sovdan zaradi tektonskih premikanj ponekod postavljeno skoraj navpično

zlepljena debelejša zrna kot v laporni plasti. To pomeni, da je ob enkratnem vsutju kamninskega materiala nastala najprej peščenjakova plast in potem laporna. Z drugimi besedmi, peščenjak in nad njim ležeči lapor sta nastala iz istega podmorskega plazu. Zato je meja med peščenjakom in nad njim ležečim laporjem nejasna. Meja med laporjem in nad njim ležečo naslednjo peščenjakovo plastjo pa je precej bolj vidna. To je zelo preprosta razlaga nastanka flišnih plasti. Danes poznajo geologi pri flišu vrsto podrobnosti in nove razlage o njihovem nastanku so mnogo bolj zamotane. Včasih govorijo celo o velikanskih rečnih nanosih v obliki delt. V sovdanu je nešteto peščenjakovih in lapornih plasti. Navadno so naložene tudi po več sto metrov na debelo. To pomeni, da je bilo potrebnega zelo veliko kamninskega materiala in da se je ta material pogosto in dalj časa vsipal v globlje morje v plazovih

in vrtničastih tokovih. Nemški geolog W. Engel je leta 1974 preučeval flišne plasti okrog Ajdovščine in Planine za svojo doktorsko disertacijo. Ugotovil je, da se je flišni material vsipal od morske obale proti globljim delom morja celo do 50 km daleč.

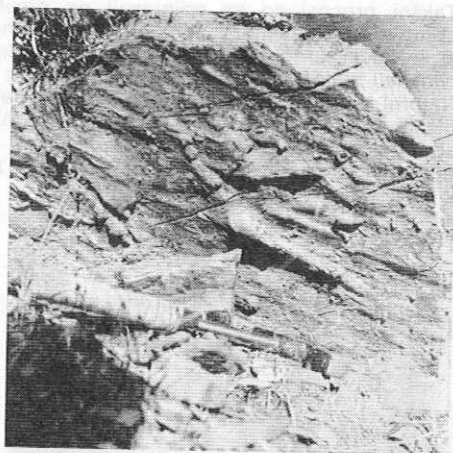
Malo za cestnim mostičkom čez Potok se markirana pot odcepi in se izogne cestnim ovinkom. Takoj na začetku gre pod mostom, čez katerega je bil nekoč speljan vodovod. Potem se zažene v hrib. Tukaj vseskozi srečujemo flišne plasti, ki so ponekod dobro razgaljene, drugod so zakrite s preperino. Po pobočjih je precej vinogradov z majhnimi utami, ki rabijo za shrambo orodja. Vanje se skrijejo tudi ljudje, če jih v vinogradu zaloti slabo vreme. Ob stezi, kjer so pobočja za vinogradništvo manj ugodna, je gosto zaraščena robinija. V žgočem soncu je pod njenimi vejami prijeten hlad.

Kmalu pridemo zopet na cesto. V ovinku so plasti flišnega peščenjaka debele od nekaj centimetrov do 30 cm. Vse plasti niso enako postavljene. Tektonska premikanja v zemeljski skorji so flišne plasti ponekod močno nagnila, drugod so jih ohranila v skoraj vodoravnem položaju, včasih so jih nagubala in zvila. Malo pod nami je črpalna postaja kraškega vodovoda, ki dobiva vodo od Hublja pri Ajdovščini. Ena od napeljav poteka mimo Dornberka, Potoka in naprej skozi Železna vrata na Kras.

Pojdimo naprej proti Trstelju! Po stezi skrajšamo dolge cestne ovinke. Fliš nas spremlja še kar naprej. Ponekod so vinogradi, drugod robinije ali redki kostanjevi gozdiči. Iz obdelanih površin so ljudje odstranili večje kose peščenjaka. Zložili so jih v ograde. Tako že v ogradah vidimo, po kakšnih kamninah hodimo. Prav zanimivo je opazovati, iz kakšnega materiala so stare stavbe. Dokler nista opeka in beton izpodrinila naravnega kamna, so ljudje iskali gradbeni material v največji bližini. To je bilo najbolj pripravno in poceni. V vasi Potok, skozi katerega smo šli na začetku poti, so hiše

Majhna guba v flišnih plasteh ob cesti iz Dornberka proti Gori

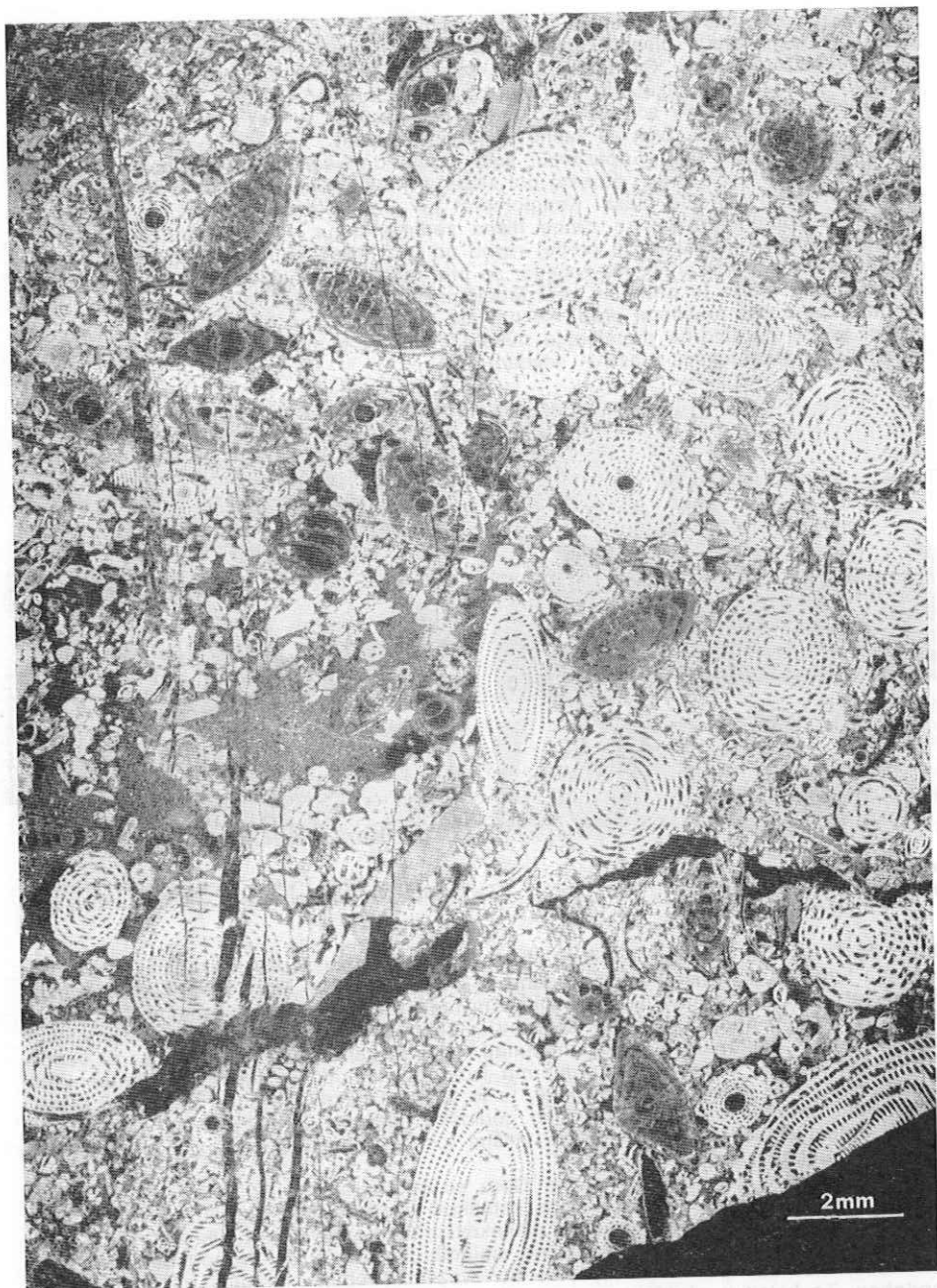
Spodnja stran peščenjakove plasti je polna cigarastih figur. To so odlitki jamic, ki so jih naredili vrtničasti tokovi med nastajanjem flišnih plast. Posnetek je bil narejen ob cesti iz Dornberka proti Gori. Kladivo kaže velikost teh odlilkov

iz flišnega peščenjaka, ki ga je v okolici veliko. Na Krasu so vse starejše hiše iz apnenca, odlomljenega v okolici.

Oddahnimo se za trenutek ob flišnem profilu, v katerem so peščenjakove plasti nekoliko debelejšje. Na spodnji strani teh plasti najdemo marsikje nekakšnim cigaram podobne izbockline, včasih skoraj ravne, včasih močno zavite. Kako je to nastalo? Zamislimo se v čas, ko so se rojevale flišne plasti. Vrtničasti tokovi so drveli proti globljim delom morja in prenašali s seboj veliko kamninskih delcev. Vrtinci so zarezovali v takratno mehko morsko dno vdolbinice. Pri ponovnem vsipu materiala so padli v te vdolbinice peščeni delci, ki so se pozneje zlepili v peščenjakovo plast. Zato vidimo na spodnji strani peščenjakovih plasti odlitke vdolbinic, ki so jih naredili vrtničasti tokovi. Po takšnih odlitkih geologi ugotovijo, iz katere smeri so takrat prihajali tokovi.

Nadaljujmo pot po flišnih kamninah. V sovdanu je ponekod več peščenjaka kot laporja, drugod se obe kamnini enakomerno menjavata. Precej več peščenjaka kot laporja je v strmejšem delu poti, ki gre skozi kostanjev gozdiček.

S kladivom odbijmo kos kamnine in ga natanko pogledjmo. Flišni peščenjak je ob robovih rjav, v sredini pa je pogosto siv. To pomeni, da je sveža kamnina siva. Vsaka kam-

V apnencu pri Gori je veliko okamenelih foraminifer. Večje bele hišice so alveoline, majhne bele, pentljustih oblik so miliolide. Temnejše večje hišice so numuliti. Merilo ob sliki kaže povečavo

nina pa je na površini podvržena zunanjim vplivom, zaradi katerih začne razpadati. Pravimo, da prepereva. Preperel flišni peščenjak spremeni barvo in postane rjav. Če podrgnemo kos flišnega peščenjaka po dobro kaljenem kladivu, naredi tanko zarezo. To se pravi, da so sestavine v peščenjaku trše od kovine. Takšno trdoto ima kremen. Po tem vemo, da je v flišnem peščenjaku veliko kremenovih zrn.

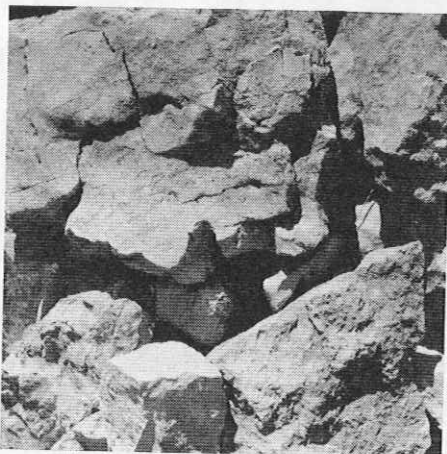
Malo pod zaselkom Gora pridemo spet na cesto, ki je medtem naredila zelo dolg ovinek. Ob cesti je nekaj velikih skal in majhnih sten. Najbolje jih spoznamo, če odbi-

jemo kos s kladivom. Najprej so debele plasti sivoga, precej trdega peščenjaka. Te plasti se menjavajo s plastmi apnene breče, to je kamnine, ki jo sestavljajo trdno zlepljeni ostrorobi kosi. Označena steza se zopet odcepi od ceste in zavije v strm breg. V tem delu je veliko bolj ali manj oglajenih kosov-prodnikov. Trdno so zlepljeni v konglomerat. Prodniki so veliki od nekaj centimetrov do kakih 20 cm. Konglomerat sega do zaselka Gora. Tam se začno apnenčeve plasti.

Če smo med potjo dobro opazovali, smo videli, da večina flišnih plasti pada proti Vipavski dolini. To se pravi, da smo pot začeli v najmlajših kamninah in da smo potem srečevali vedno starejše plasti. Konglomerat pri Gori je torej starejši kot sovdan pri Potoku. S konglomeratom se začne flišna sedimentacija. Pravimo, da so ti konglomerati baza fliša. Zakaj jih je precej ravno na bazi? Spomnimo se, da je fliš nastajal ob gorotvornih premikanjih. Na začetku so bila takšna premikanja pogosto zelo močna in živahna. V morje je prihajalo več debelega materiala. Tudi reke so nanašale veliko proda in peska. Iz takšnega proda so nastale konglomeratne plasti pri Gori in drugod. Potem so se gorotvorna premikanja nekoliko umirila in nastajale so menjavajoče se laporne in peščenjakove plasti – sovdan.

Ograda tik pod vrhom Trstelja je iz rudistnega apnenca

Tik pod vrhom Trstelja so v apnencu ostanki školjk rekvijenij. Na sliki jih vidimo v srednji skali

Kdaj se je vse to dogajalo? Flišne plasti na južni strani Vipavske doline so iz starejšega terciarja, bolj natančno povedano, iz eocenske dobe. Stare so približno 50 milijonov let. Kako to vemo? Danes najenostavneje določijo starost kamnin s pomočjo izotopov, ki so v njih. Iz množine izotopov in njihove razpolovne dobe je po zamotanih laboratorijskih postopkih mogoče izračunati, kdaj je kamnina nastala. To pa ni vedno lahko, ker v vseh kamninah ni primernih izotopov. Metoda je tudi dosti draga. Zato geologi še vedno vztrajno iščejo fosile, to je ostanke nekdanjih živali in rastlin. Mnogi med njimi so značilni samo za kratko geološko obdobje. Pojavili so se, nekaj časa živeli, potem so izumrli. Če najdemo takšne fosile v kamnini, lahko precej natančno ugotovimo njeno starost.

V flišnih plasteh med Dornberkom in Goro so geologi že veliko iskali fosile. Večjih polžev, školjk, morskih ježkov, morda ostankov rib in drugih organizmov tukaj niso našli. V flišnih kamninah pa je veliko ostankov drobnih, največkrat mikroskopsko majhnih ostankov. Med njimi je mnogo silno majhnih ploščic, ki jih je mogoče videti šele pri nekaj stokratni povečavi. Ploščice so zvezdaste oblike, okrogle, mnogokotne in podobno. Te kalcitne ploščice so varovale mehke dele rastlinskega planktona. Ko je organizem propadel, so mehki deli razpadli in ohranile so se samo ploščice.

V flišnih laporjih je tudi veliko hišic praživali iz skupine foraminifer ali luknjičark. Ti organizmi so živeli na morskem dnu ali pa so plavali. Po smrti so se ohranile njihove hišice, ki so bile večinoma iz kalcita in silno različnih oblik. Nekateri so bile okrogle, druge ploščate, tretje zvite v kito itd. V flišnih kamninah na južnem robu Vipavske doline najdemo ostanke zelo različnih foraminifer.

Po natančnem preučevanju rastlinskih in živalskih ostankov so geologi prišli do sklepa, da so tamkajšnje flišne plasti nastale v eocenski dobi. Marsikateri fosilni ostanek pa je preslabo ohranjen za preučevanje. Tudi v flišnih peščenjakih ob naši poti je ponekod polno precej pooglenelih rastlinskih stebelc in vejic. Vendar so tako zdrobljene in zmečkane, da si z njimi geologi ne morejo prav nič pomagati.

Na obreh straneh zaselka Gora je majhna dolina, ki poteka približno v smeri vzhod-zahod. Po njej danes ne teče nobena voda. Prav gotovo pa je delo rečice, ki si je pozneje poiskala drugo pot in dolina je ostala prazna. Takšni dolini pravimo *suha dolina*. Nekateri geologi mislijo, da poteka vzdolž doline prelom in da si je voda poiskala pot ob tej prelomni coni, kjer so kamnine bolj zdrobljene in zmlete kot drugod. Zato je voda vanje laže zarezovala.

Pri zaselku Gora se začne apnenec. To kamnino spoznamo po reakciji na razredčeno klorovodikovo kislino. Če apnenec polijemo s kislino, burno zašumi. V sivem do rjavem apnencu pri Gori je veliko ostankov foraminifer iz skupin alveolin in numulitov. Zato mu pravimo *alveolinsko-numulitni apnenec*. Hišice alveolin so bele, kot da so iz porcelana. Hišice numulitov imajo steklast videz. Alveolinske hišice spominjajo na žitno zrno, včasih pa so okrogle. Numulitne hišice so največkrat diskaste oblike. Vse te foraminifere so velike od nekaj milimetrov do kakega centimetra.

Ugotovili smo že, da gremo na naši poti od mlajših v starejše plasti. To se pravi, da je apnenec pri Gori starejši kot bazalne flišne kamnine, ki smo jih spoznali malo pred Goro. Temno siv apnenec ob cesti južno od Gore je nastal v paleocenski dobi, to je približno pred 55 milijoni let. Starost so določili po foraminiferah iz skupine miliolid. To so luknjičarke z majhnimi porcelanastimi hišicami. Kamrice, ki sestavljajo hišico, so tako razporejene, da dajejo v prerezu videz, kot bi gledal večkrat zavezano pentljo. Pri nekaterih oblikah so osnovne kamrice razdeljene z drobnimi pregradami na veliko število nadaljnjih, še manjših predalčkov. Z dobrim povečevalnim steklom vidimo na sveže odbitem kosu apnenca miliolidno hišico in njeno notranjo zgradbo. Brez povečevalnega stekla vidimo v sivem ali nekoliko rjavkastem apnencu samo drobne bele pike. Miliolid ni povsod enako veliko. V nekaterih plasteh jih je vse polno, v drugih skoraj nič.

Takšne kamnine z miliolidami, alveolinami in numuliti nas spremljajo do Železnih vrat, kjer se označena steza dokončno poslovi od ceste. Pravijo, da se pri Železnih vratih še poznajo ostanki starih vrat, ki so некоč zapirala prehod.

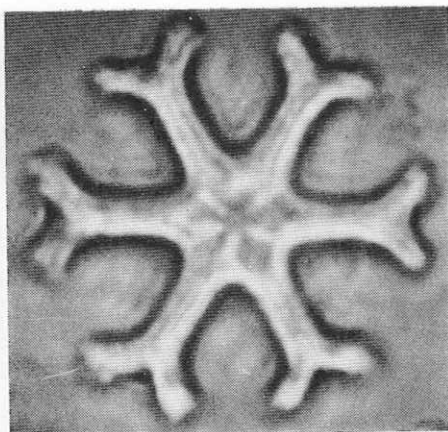
Malo zahodneje od Železnih vrat, še preden se steza zažene v strmo pobočje, so v apnencu hišice nekaj centimetrov velikih polžev. Teh ni veliko, zato se moramo malo potruditi, da jih vidimo. Če smo jih našli, jih nikar ne uničujemo s kladivom! Naj ostanejo še za druge popotnike!

Sivi apnenci nas spremljajo ob stezi proti vrhu. V nekaterih plasteh je kar precej organskih ostankov. To vidimo že po temni barvi apnencev. Še boljši je naslednji preizkus. Odbijmo kos temnega apnenca in takoj poduhajmo odbito ploskev, ki diši po bitumenu. Okrog steze je na severnih pobočjih Trstelja značilna kraška pokrajina. Skale molijo iz trave. Izvirov in potokov ni. Med travo so zasajeni borovci, ki se uspešno upirajo burji, kadar zapiha z vso močjo. Precej je tudi listavcev.

Šele malo pod vrhom postane apnenec svetlejši. V njem so ostanki rudistov. To so školjke, ki so bile zelo številne v plitvih zgornjekrednih morjih. Zato je njihovih ostankov ponekod vse polno. Seveda ne smemo misliti, da je bilo na vrhu Trstelja некоč morje. Deli, ki so danes visoko dvignjeni nad morsko gladino, so bili precej nižji. Potem so začele delovati mogočne gorotvorne sile in so dele zemeljske skorje dvignile. Ti procesi trajajo še danes, saj vemo, da se Triglav prav počasi dviga. Podobno je s Himalajo in drugimi gorami, ki na nek način še danes nastajajo.

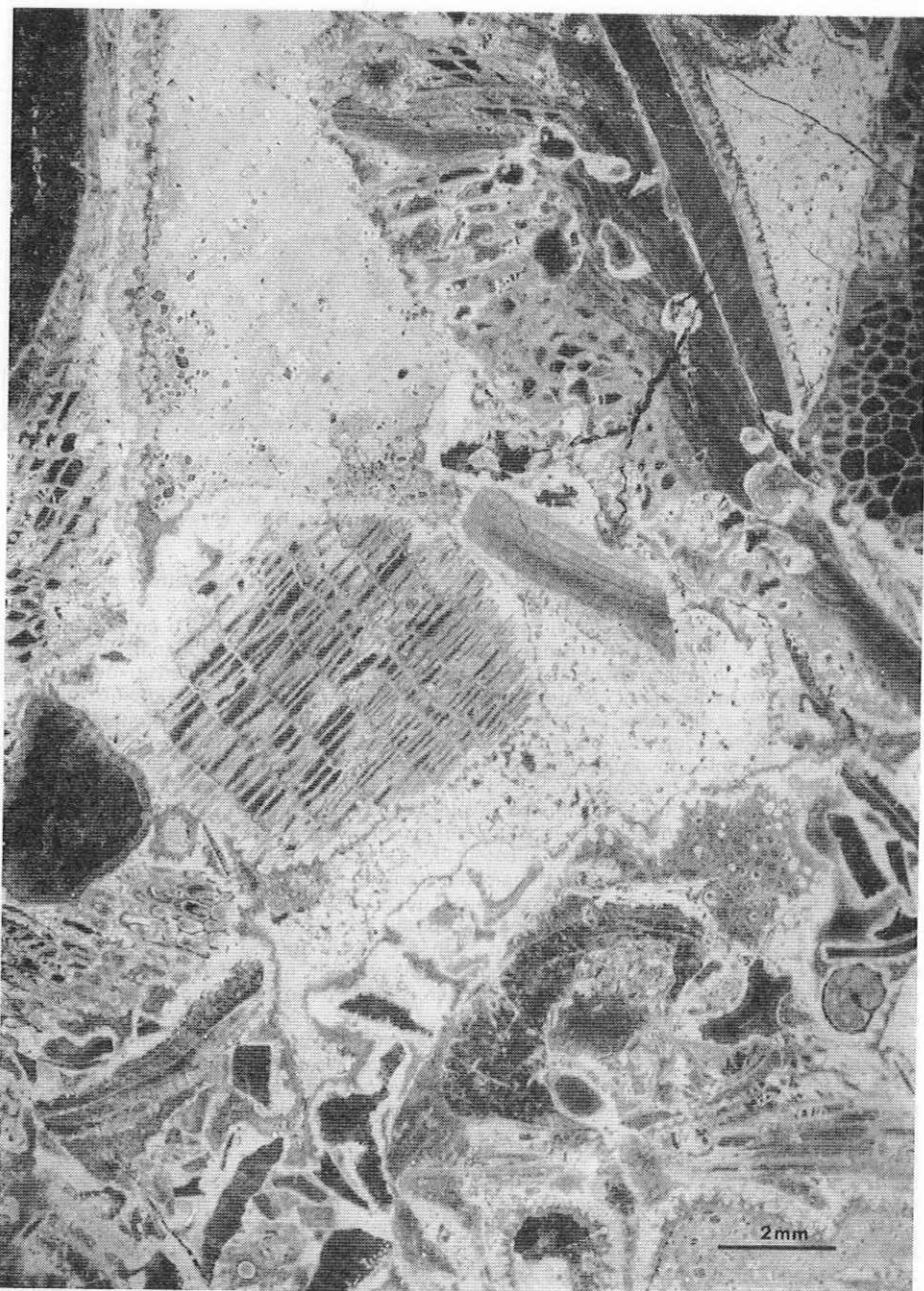
Rudistne školjke so bile z eno lupino pritrjene na morskno dno. Ta lupina je podobna kravjemu rogu. Ostankov takšnih lupin ni težko najti. Če vidimo rudistno lupino od strani, je dolga in ozka. V tej lupini je živela žival. Druga lupina je bila samo majhen pokrovček, ki je školjko zaprl. V apnencu so pogosti prečni, skoraj okrogli preseki rudistnih lupin.

Zaradi številnih ostankov imenujejo geologi ta apnenec *rudistni apnenec*. Nastajal je v zgornji kredi, pred kakimi 70 do 65 milijoni let. Rudistnih apnencev je na Krasu veliko. Izkoriščali so jih že Rimljani, recimo v kamnolomih pri Nabrežini. Marsikje lomijo apnenec še danes kot kraški »marmor«, čeprav to ni pravi marmor. Ostanki rudistov dajejo apnencu poseben čar.

Ploščica planktonske alge iz eocenske dobe. Takšnih fosilnih ostankov je v flišu pod Trsteljem veliko. Ploščice so tako majhne, da jih vidimo šele pri nekaj stokratni povečavi

so velike od nekaj milimetrov do kakega

Presek zgornjekrednega apnenca iz bližine kože na Trstelju. Prerezi rudistnih školjk imajo mrežasto strukturo. Ob robu je prerez polža

Prišli smo do vrha Trstelja. Vse okrog nas je polno rudistnih ostankov, ponekod še ostankov nekaterih drugih skupin školjk. Med počitkom se malo razglejmo. Na severu je Vipavska dolina. Na južni strani je obsežna kraška planota, ki ji pravimo Kras, včasih Komenski Kras, Tržaško-komenski Kras in podobno. To je pokrajina, ki je dala besedo *kras* ne samo v slovensko strokovno izrazoslovje, ampak vsemu svetu (nemško Karst, italijansko carso itd.). O Kraševcih pravi Valvasor, da so močni in delavni. »Njih tla so sicer povsod kamnita in skoraj ni videti zemlje, pa le rodé najboljše vino... Ti dobri

Ljudje si pomagajo, kakor vedo, in žive prav siromašno. Zelo so zadovoljni, če imajo kos surove slanine, čebule in pustega ali grobega črnega, svaljkastega otrobnega kruha. Ponekod trpe tudi veliko pomanjkanje lesa in, zlasti poleti, bistro vode.«
Od Valvasorjevih časov do danes se je marsikaj spremenilo. Tudi na Krasu ni več otrobnega kruha pa poleg slanine se še kaj dobi za pod zob. Predvsem čudoviti pršut in temno, skoraj gosto vino teran iz trte refošk. Ostala pa je huda burja, o kateri je Valvasor zapisal takole: »Če se resno loti in dejal bi, napolni svoja debela lica z zračnim strelivom, ne more noben človek obstati. Tedaj je nemogoče, da bi kdo peš ali na konju prišel preko Gabrka in Senožec v Trst ali iz Trsta v Senožeče, pa če bi šlo za življenje ali smrt.«

Navzdol na Kras — po katerikoli poti gremo — nas spremljajo rudistni apneneci. Ponekod je v njih veliko fosilnih ostankov, drugod jih je manj. Geologi so iz teh apnencev zbrusili tako tanke ploščice, da so jih lahko gledali pod mikroskopom. Takrat je pred njimi zaživel svet najmanjših okamenin, predvsem iz skupine foraminifer, ki jih s prostim očesom skoraj ne moremo videti. To se pravi, da so v rudistnem morju živele tudi številne foraminifere in še drugi organizmi.

Počasi se bližamo vasi Lipa na Krasu. Morda tu in tam opazimo ostanek majhnega kamnoloma. Večjih pod Trsteljem ni bilo. Za vasico Lipa pravi Krajevni leksikon (1. del, 1968), da je značilno kraško naselje s kamnitimi hišami, ki imajo kamnite ali lesene hodnike. Portalni so iz obdelanega rudistnega apnenca. Na njih so letnice in okrasni. Pri hiši so zaprti borjači in latniki vinske trte.

Lipi in drugim krajem tod okrog med prvo vojno ni bilo prizanešeno. Vas je zelo porušena, tu je bila tudi vojaška bolnišnica. Zanimivo je še to, da so v tej okolici še pred kratkim gojili sviloprejke. Zato v Temnici in drugih krajih še rastejo murve. Prehodili smo zanimivo pot od Dornberka čez Trstelj do Lipe, iz Vipavske doline na Kras. Če smo znali dobro opazovati, smo videli veliko zanimivega. To pa naredi vsako pot prijetnejšo in krajšo.

PLANINE KOT JEZIKOVNO VPRAŠANJE, VII. DEL

DR. VLADIMIR ŠKERLAK

VI. SLOVENSKA REŠITEV VPRAŠANJA

Po razpadu Avstro-Ogrske se je nemški kulturni vpliv na Slovence bistveno zmanjšal. Ljudje so začeli bolj slovensko misliti in iskati rešitve za razna vprašanja samostojneje ter v tesnejšem stiku s podeželskim prebivalstvom. Tako sta bili odkriti besedi »gornik« in »gorovnik«.

»Gornik« se pojavi leta 1926 v scenariju za skalaški film »V kraljestvu Zlatorogovem«. Zapisal ga je profesor Juš Kozak. Toda ne kot strokovni izraz, temveč kot osebno ime. Ali je bilo to namenoma izbrano, ne vemo, zelo verjetno pa je tako. Sicer je »Gornik« precej razširjen priimek, toda spričo dejstva, da tudi druga imena v tem filmu spominjajo na gore in alpiniste, je komaj mogoče dvomiti o tem, da moramo iskati v tem scenariju začetek povratka k miselnosti Triglavskih prijateljev. Le pomislimo, da so to bili Bohinjci, in tudi skalaški film je bil posnet večinoma v Bohinju ter njegovi okolici. Leta 1928 pa je Josip WESTER zapisal v *Planinskem vestniku št. 10* na str. 229 besedo »gorovnik«. Zelo verjetno je to storil po analogiji z besedo »gozdovnik«.

V Slovarju slovenskega jezika iz leta 1936 je Joža GLONAR zapisal na strani 93: »gornik«: 1. pred 1848 v vinskih krajih od graščine izvoljen zaupnik, ki je nadzoroval pobiranje desetine in gornice; pozneje mož, ki meri vino, kadar se prodaja; nadzornik nad vinogradi; 2. lastnik vinograda, posebno majhnega; 3. gozdar, delavec v gozdu; 4. človek, ki hodi v gore ali v njih prebiva.

To je prvi »uradni« zapis besede »gornik« v pomenu dotlej rabljenih izrazov »gorohodec«, »planinec« in podobnih.

Besedama »gorovnik« in »gornik« je skupno, da sta pravilni slovenski tvorbi, izvedeni iz pojma »gore« in z obrazilom »-nik«, kot so tvorjene besede: »sodnik«, »pomočnik«, »zdravnik«, »odvetnik«, »hišnik«, »sovražnik«, »dobrotnik« itd.

Beseda »gornik« je obstajala že pred stoletji, torej je prava ljudska.

Razlika med obema pa je dvojna:

1. »Gorovnik« ima en sam pomen, torej je oblikovno in vsebinsko določen; za »gornika« pa je že Glonar navedel več pomenov (te je poznal že Pleteršnik), lahko pa dodamo, da pomeni tudi veter, rastlino in ptiča.

2. Kljub vsem odlikam pa beseda »gorovnik« ni zaživel. Nasprotno pa se je »gornik« dobro uveljavil v spisih, ki se nanašajo na hojo v gore. Pri tem prav nič ne moti, da ima ta beseda več pomenov, kajti *zamenjava je nemogoča*. Nekateri pomeni so že tako zastareli, da praktično sploh več ne prihajajo v poštev, drugi pa se med seboj izključujejo. Če se reče, na primer, da so se na gori ponesrečili gorniki, je jasno, da nihče ne bo mislil na veter, ptiča ali rastlino. Ali, recimo, če se govori o gorniški opremi, o gorniški organizaciji. Pomislek profesorja Seidla, da ne sme imeti beseda več pomenov, torej tu ni utemeljen, kajti pomota je tu izključena.

V književnosti o gorah se je beseda »gornik« pojavila najprej leta 1937. Zapisal jo je Janez GREGORIN v knjigi prevodov z naslovom »V borbi z goro«. Navajamo mnenje dr. Alenke Šivic-Dular: »Na to, da tedaj... 'gornik' še ni bil povsem domač, kaže pojasnilo v poročilu dr. Josipa Tominška, urednika Planinskega vestnika, v tem listu o omenjeni knjigi (1937/9, str. 289–90). 'Pisatelj-Planincev /:prevajalec jih imenuje 'gornike':/«.

Leta 1938 je izšla knjiga Borisa Režka »Svet med Grintovci«. Uvod je napisal Janez GREGORIN. Na strani 5 govori o »gorskih prebivalcih in gornikih«. Pisec knjige B. REŽEK reče na str. 67: »nič več se ne ravna gornik po straneh neba«, na strani 85: »ko so uhojene steze pod Grintovcem kazale sledi prvih gornikov«, na str. 113: »zgodbe njihovih smrti si bodo pripovedovali gorniki«, na str. 143: »gornikov je bilo malo«.

Leta 1944 je bila objavljena knjiga Janeza GREGORINA »Blagoslov gorá«. Pisec govori samo o »gorah«, o »planinah« v smislu »gore« nikjer; na strani 15 piše: »potreba po gorniškem slovstvu«, na str. 18: »gorništvo odvrača mladino od samoljubja«, na str. 84: »neurje je iz gorniške akrobatike napravilo resno ogorčeno borbo za življenje«. Očitno je, da je v vseh teh primerih mišljen vsak človek, ki zahaja kot izletnik v gore. Pozornost zbuja dejstvo, da ni nikjer omenjen »planinec« kot splošni izletnik. To je tudi v skladu s pomenom besede »gora« in s pomenom, ki so ga imeli v mislih tisti Bohinjci, ki so pripravljali ustanovitev »gorskega društva Triglavskih prijateljev«.

Boris REŽEK piše v knjigi »Stene in grebeni« (1959) na str. 306: »obregovali so se ob naše gorništvo sploh«, na str. 329 pa: »smiselno in pravilno bi se morala tudi PZS imenovati Gorovniška zveza Slovenije, ker združuje gorovnike – ljudi, ki se udeležujejo v gorah, in ne planšarje in letoviščarje, ki jih dandanes pomenita zastarela izraza planinec in turist«.

V glasilu Planinskega društva Slovenije Gore in ljudje je bil leta 1946 na str. 2 objavljen članek Ceneta MALOVRHA »O vprašanju alpinizma«. V njem pisec ponovno uporablja izraz »gorništvo« v smislu »alpinizem«. Beseda »gorništvo« ima torej pri tem piscu ožji pomen kakor pri Gregorinu.

Slovenski pravopis iz leta 1962 pravi na str. 259:

»górnik: 1. pravno: gorski župan, pred 1848 graščinski zaupnik za vinograde: górniki pazijo na vinograde; 2. manjši vinogradnik: ubogim górnikom gornino pobirati; górníški urad;

gorník: 1. gorjanec; 2. alpinist, planinski vodnik; 3. ptič; 4. rastlina; 5. gorski duh; gorniški = alpinski, gorništvo = alpinizem.«

Te razlage ne moremo sprejeti brez pripomb.

Prvič: vodnik ni »planinski«, temveč »gorski«; drugič: če je gornik = alpinist in če je gorništvo = alpinizem, potem »gorniški« ne more biti »alpinski«, temveč le »alpinističen«. Ko smo se pripravljali, da preimenujemo Skalo iz »turistovskega« kluba v »alpinističnega«, smo izrecno vprašali za mnenje profesorja dr. Frana Ramovša in on je odgovoril, da je pravilno »alpinističen«, ne pa »alpinski«.

Ne glede na te pomisleke pa opazamo, da Pravopis iz leta 1962 sankcionira ožje pojmovanje besede »gornik« kakor ga je zapisal Glonar.

Prav gotovo si tega niso izmislili sestavljalci Pravopisa, temveč so za to imeli podlago v govoru in spisih nekaterih slovenskih gornikov.

Že na spomeniku »padlim partizanom-gornikom« v Vratih, ki so ga postavili »planinci«, se vidi, da ima za nekatere pisce beseda »gornik« bolj svečan značaj, povezan s spoštovanjem, medtem ko dodajajo besedi »planinec« večkrat izraze skromnosti, na primer, »navaden« planinec, »pohleven« planinec.

Poglejmo primere:

Marjan KERŠIČ – Ante MAHKOTA – Ciril DEBELJAK: Noči in viharji, 1962: »najboljših jugoslovanskih gornikov... planinska in alpinistična dejavnost... dober gornik... trdo gorniško šolo... iz gorniškega življenja...«

Hermann Buhl, Nanga Parbat, prevedla Lilijana AVČIN, 1967: »gorniška vajeniška doba... nesmiselno je videti, da sem želel biti gornik... daleč od pravega gorništva... veliko nam še manjka do pravih gornikov... kdor gore ljubi, pač zasluži ime 'gornik'... ostal planinec... zato pa je nas gornikov malo...«

TODA: France in Lilijana AVČIN sta prevedla Kugyjevo knjigo »Aus dem Leben eines Bergsteigers« z besedami »Iz življenja gornika«.

Planinsko berilo, 1969

Marko DULAR, Razmišljanja o slovenskem alpinizmu:... »znan angleški gornik«...

Anton PETERLIN, Zamujeni vlaki: ... »planinstvo – vrhunsko gornišтво« ...

Vlado VODOPIVEC, Listi iz dnevnika: ... »sem čutil v njem pravega gornika ... pravi gornik ... idealna gorniška osebnost ... negorniško dejanje ...«

Tone WRABER, Bavški Grintavec: ... »gorniku« (rastlina!) ...

Josip WESTER, Grintavcem v slovo: ... »naši gorniki« ...

Tine OREL, Spremna beseda (k Planinskemu berilu): ... »pred 100 leti je izumitelj razmišljal o balonu, ki bi si ga gornik navezal na hrbet« ...

Dr. Miha POTOČNIK, nekrolog Borisu Zihleru (PV 4/76): ... »zadnje slovo še planinskemu, plezalskemu in življenjskemu prijatelju« (značilno razlikovanje med »planinskim« in »plezalskim«) ... »slovenske gore so nas povezale« (gore, ne planine!) ... »v letih že zrele gorniške sreče ... smo prehodili ... vse Julijce, Kamniške in Savinjske Alpe« ...

Isti pisec govori v Srečanju z gorami na str. 201 o »preizkušenih in utrjenih gornikih«.

Tone STROJIN, Sociološki prispevki k profilu slovenskega planinca (PV 6/76):

... »med tistimi z daljšimi gorniški izkušnjami« ...

Dr. Marijan BRECELJ, Dr. Miha Potočnik – 70-letnik (PV 9/1977): ... »z vedrim značajem pravega gornika ... so uvrstile naše gornike v izbrano svetovno alpinistično vrsto« ...

Bine MLAC, Pod Skritim vrhom (PV 1/78): ... »v gorah« ... »gornik« ... (dosledno, v vsem skladna terminologija).

Ing. D. ŠKERBINEK, Seja mladinske komisije UIAA (PV 1/78): »gornišтво samo od 16. leta dalje, ker je nevarno ... pionirjev planincev« (mladina) ...

France AVČIN, Kjer tišina šepeta, 4. izdaja 1980: »Mar ni skrivni smisel gornišťva ostati zgoraj, na višavah?«

Gregor KLANČNIK, Klen je narod, ki ga gore utrjujejo (PV 2/83): v članku je največkrat uporabljena beseda »gornišťvo« v takem smislu kot uporabljajo drugi besedo »planinstvo«, torej kot splošna označba za zahajanje v gore.

Janez BIZJAK, Letu 1983, letu jubilejev – v slovo (PV 3/84 str. 110/2): »Nihče ni nikomur dal pravice presojanja in grupiranja gornikov na prave planince in na nepotrebne alpiniste.«

(Ta stavek popolnoma jasno izraža piščevo stališče, da je »gornišťvo« pojem, ki označuje skupnost »pravih planincev« in »alpinistov«.)

V Delu z dne 25. junija 1984 sta članka:

M. R., Uemura izginil na Mc Kinleyu: »najbolj popularen gornik ... ljudski junak ... aktiven član kluba gornikov ... član odprave japonskega alpinističnega kluba ... 12. februarja je bil sam na vrhu Mc Kinleya, v bazni tabor pa se ni vrnil.«

Gregor KLANČNIK, Kmalu velik obisk Kredarice: ... »postojanke z vzgledno narodnostno in gorniško preteklostjo ... do postojanke z najbogatejšo gorniško zgodovino« ...

(Dom, seveda, ne more imeti plezalske zgodovine, pač pa jo ima kot izhodišče za vzpone na Triglav. Torej je tu beseda »gorniški« rabljena v širšem pomenu, z njo nadomešča pisec zastarelo besedo »planinski«.)

Najnovejši zapis je na zadnji ovojni strani Planinskega vestnika št. 8/1984: KODEKS OBNAŠANJA V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU. Točka 109 »Ohranjaj gorniško tradicijo pozdravljanja v gorah«. Ker s tem gotovo ni mišljeno, da bi pozdravljali samo alpinisti, je prav zanesljivo, da pomeni tu »gornik« vsakega obiskovalca gora, torej vsakega človeka, ki so ga označevali v starih časih kot »hribolazca«, »planinca«.

Iz teh primerov se vidi:

a) da se je beseda »gornik« že dobro udomačila med slovenskimi pisci,

b) da pa njen pomeni ni ustaljen; nekateri avtorji označujejo kot gornika vsakogar, kdor zahaja v gore, drugi le resnejšega, kvalificiranega obiskovalca gorskega sveta, tretji pa z njo celo nadomeščajo tujko »alpinist«.

Ni mogoče zamolčati dejstva, da ta neustaljenost izrazito škoduje. »Gornik« bi lahko nadomestil in bi moral nadomestiti zastarele in predvsem nepravilne tvorbe kot so »planinec«, »hribolazec« in njune surogate enake vrednosti. Z uporabo te besede bi odpravili terminološko nejasnost, razne nepravilne, nesmiselne in protislovnne stavke. Torej pogoj je, da pomeni »gornik« samo eno: vsakega človeka, ki hodi v gore. Etažno pojmovanje te besede uničuje njeno izrazno moč.

Če mislimo logično in po slovensko, ne moremo drugače sklepati, kakor takole: kdor hodi v gore, je gornik. Nikakršna drugačna kvalifikacija za to označbo se ne more zahtevati.

Tudi ni mogoče postaviti jasnih mejnikov med gornikom kot boljšim »planincem« in navadnim, »nekvalificarnim« obiskovalcem gorskega sveta. Še manj je potrebno, preganjati vsebinsko jasno besedo »alpinist« ali dodajati ji sinonim. Če pa koga moti, da je to tuja beseda ali da ni primerna, ker bi morala označevati vsakogar, kdor hodi v Alpe, naj uporablja namesto nje izraz »plezalec«. Če bomo to pravilno slovensko besedo uporabljali vedno v istem smislu in z njo stalno nadomeščali izraz »alpinist«, se bo sicer njen pomen rahlo razširil, toda ustalil se bo in vedeli bomo, da je to tiste vrste gornik, ki rešuje »plezalske probleme«.

Toda tako dlakocepstvo bi nam povzročilo samo nove težave, kajti besede »alpinist«, »alpinističen«, »alpinizem«, »alpinistika« so postale tako nujne sestavine našega izrazja, da brez njih ne moremo shajati. Poleg tega pa kljub očitku, da je njihov pomen že prvotno, v nemščini, bil zožen, ne povzročajo prav nobenih nejasnosti in nesporazumov, pa čeprav jih rabi kdo v nepravilni obliki (na primer, »alpinski« namesto »alpinističen«, »alpinizem« namesto »alpinistika«).

(Dalje)

IZLET S KOLESOM

BOŽO JORDAN

Nekoč je bilo to prevozno sredstvo sila spoštovano in zdaj spet dobiva nazaj nekdanjo veljavo, npr. kolesarski planinski maraton v Logarsko! Pa pojdimo še mi z njim na pot po naši Savinjski dolini. Začeli bomo na križišču v Spodnjih Gorčah Pri lipah. Tu je na lipi stara markacija, kdo ve od kdaj? Takoj smo v ohranjenem lipovem, košanjem (divji) in orehovem drevoredu (nad 100 dreves!) s čudovito senco. Pred graščino raste bukev povešavka. Smo namreč v Žovneku, ki mu domačini pravijo tudi Graščina. Ob poslopju je manjši park eksotičnega rastja; tam je bil nekoč celo — bazen. Zdaj drži asfaltna cesta naprej do vznožja Dobrovelj, do Cimperška. Malo pred njenim koncem se prično markacije (označena pot Braslovče—Destovniški križ). Mi bomo zavili pred garažami levo navzdol proti novemu Žovneškemu jezeru (umetna zajezitev Trnavce). Ob tej poti so bile, nekje pa so še, nabite pločevinaste markacije (rdeč kolobar, bela pika). Ko je bil to še dober kolovoz, je držal mimo kozolca čez most do Tinča (Podvrh). Sedaj je to vse zalito in ob jezeru je nov asfalt z 11% klancem! Zmoreš ga s kolesom, če se le malo »zaletiš«. Ne dolgo tega, so ga potegnili še mimo domačiji Rak, Kok, Strojanešek, Vratnik, Falant do Čulka v Šmartnem (sv. Martin v Gotvinu). Smo v Podvrhu pri Tinču. Tu se začno težave. Pri Tinču pustimo kolo in gremo ob Trnavci peš naprej navzgor in proti zahodu. Mimo Spodnjega Mlinarja, po poti do Zgornjega pojdimo do kraškega izvira Trnavce, ki si ga je vredno ogledati. Mlin so ob 800-letnici Žalca celo obnovili (kolesarsko-planinski izlet PD Polzela). Za Spodnjim Mlinarjem je zapornica. Na nji markacija. Gremo po brvi, ki že jemlje slovo! in na kolovoz po mokrotni dolinici. Na hruški je spet markacija in potem... Nekoč dobra steza je šla na levo v pobočje in na sleme. Po njem na levo, po »grajski poti« do razvalin starega žovneškega gradu (411 m). Leta 1971 so bile na vhodu markacije in menim, da tudi podpisi markacistov (seveda brez izpita!). Navzdol kažejo pot razvaline in to proti vzhodu po prisojnem pobočju mimo domačije. Smo pri križu in le še čez most je treba, pa smo pri kolesu! Zanimalo me je še, kje se nadaljujejo tiste pločevinaste markacije.

Radovednost je bila tako velika, da sem bil nagovoril Nandija in neko nedeljsko dopoldne sva jo mahnila tja. Šla sva po cesti čez Trnavco, mimo križa v breg do Rakovega kozolca. Tu sva spet našla tisto pločevino. Zavila sva levo s poti, med hmeljem in majhno njivo proti gozdu. Ob njem pa proti vikendu, pred njim sva šla v gozd po slabem kolovozu čez močvirnat graben v breg (skale). Ko prideš višje, je treba na stezo. »Redka« je pločevina, »redke« so tudi klopi za počitek in za razmišljanje. Prideš na sedlo (s sedla drži levo navzdol nova gozdna pot!). Še malo hoje po borovem gozdu in sva pri zidanici. Lep je razgled na Posavsko hribovje! Zgoraj prečiva cesto. Če ni prevelika trava, gremo kar naravnost po starem kolovozu, če je pa preveč rose, se je lahko ognemo na desno po cesti, ki drži do lovskega doma pod Grmado (zgrajen 1970). Malo pod njim je spomenik NOB, ostanki požgane Turnškove domačije s spominsko ploščo (6. 6. 1942). Na domu je zadnja pločevinasta markacija! Kdo je to pot tako markiral, nisem zvedel.

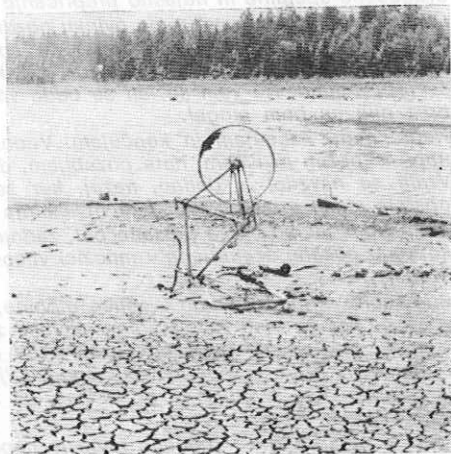
V zavoju sva opazila novo nadelano pot s stopnicami! Tu sva se obrnila. Lepa steza se spušča po »kozjem hrbtu«, kot sem zvedel pozneje, da temu delu poti pravijo lovci. Razvaline sva le zgrešila. Prišla sva v grapo, po kateri teče (če teče) voda in sva bila spet pri križu. Če bi se obrnila spodaj, kjer sva stopila na pot, ki je šla navkreber, bi mimo Rjave peči prišla do razvalin. Če novim stezam ne zaupaš, potem zavij takoj s konca teh stopnic levo po nekoč dobrem kolovozu. Le stari košanji poznajo njegovo zgodovino! Ko prideš v grapo, greš na drugo pobočje, skozi koprive in mimo razpadle domačije in kmalu si pri Rjavi peči. Danes je drugačna, kot je bila; obdelal jo je buldožer! Desno v dolino ne smeš, ker bi prišel na isto, kot bi šel čez kozji hrbet. Treba je po slemenu in kmalu smo na »grajski poti«. Pred leti je bilo na tem delu mogoče videti še markacije, zdaj pa so tu — le razvaline.

Ko sem urejal kartoteko planinskih poti v tej dolini, mi je prišel pod roko tudi opis poti na Grmado. Skrbno sem ga prepisal, poiskal stare karte 1 : 25 000 in z Lučom sva šla na pot.

Za spremembo sva šla do izhodišča z avtom, saj je ob glavni cesti Celje—Ljubljana, pri Pihlebertovem mostu čez Bolsko. Na križišču je čudovita rogovila s kažipoti (danes je nova), toda Grmade na teh kažiputih nisva našla. Prav nama je prišel opis, pa tudi karti. Nekako je šlo do gozda, tudi v njem sva se znašla, hodila sva levo in desno, toda »očesca« (markacij) nisva našla nikjer! Srečala sva priletno domačinko, ki je nabirala gobe, pa o tem ni vedela nič povedati. Prišla sva do enkratne točke, cerkve sv. Martina. (Je iz l. 1545, nekdanj božjepotna. Tod mimo so se vile procesije »za dež« in še naprej k dobroveljskim cerkvam.) Do Prekope je od tu slaba dva km še navadne ceste. S kolesom se da peljati, toda tudi tu ni markacij. Od cerkve drži dobra vozna pot po dolini Trbolce do lovskega doma! V pol ure sva bila na cilju! Edini markaciji sta tu, ne pa na Grmadi!

Planinski izlet s kolesi, v ozadju Zovnek in še del parkovnega nasada, 24. 6. 1981

Motiv z Zovneškega jezera 1. 6. 1985

Foto: B. Jordan

Če bi želeli na Grmado, je treba po poti od LD naprej; ob njej je zasajena vinska trta, ter ob starih lipah proti Strojanšku (Dobrovlje). Tu naletimo na markacije, pa se zanje ne menimo, ampak jo »urežemo« kar čez Bukovje po strmini, mimo Zacerkovnika in že smo pri sv. Janezu in Pavlu. Če bi to opisano pot v vodniku zgrešili, pa pojdemo čez Jame mimo Janžovnika do Doma borcev na Dobrovljah. Če smo pa kmalu za LD s te ceste šli na levo (z zavoja je zelo lep pogled na jezero in dolino), pridemo pod Orešnika, ki smo ga poprej lepo videli na LD. Gremo kar po dolinici do gozda in že smo na markirani poti proti Brezovniku, spomeniku in Destovniškemu križu (825 m). Če ste kdaj že tu hodili, nas stare markacije, opis v vodniku jih ne upošteva, privedejo prav do sv. Janeza in Pavla. Z Lučom sva se vrnila po označeni poti na Raka; od tam pa do cerkve sva tistikrat hodila po dobrem kolovozu. Kapelske šume nama tudi nazaj na povratku niso pokazale niti ene markacije!

SREČANJE

IZTOK TOMAZIN

Ozka cesta je vrezana v strma gozdna pobočja; dolga in zavita se vzpenja, počasi se približuje grebenu, a ga nikdar ne doseže. Pod njim se lenobno vije proti sedlu, ki se že koplje v jutranjem soncu. Negibno se zvija skozi gozd, vse višje hiti, proti goram, ki se belijo med golimi jesenskimi krošnjami; proti nebu, ki ga več ne zakrivata senca in drevsni obok. Kot dolga, otrpla kača je, okamenela v svojem begu iz mračnih nižin, od vekomaj zaustavljena na poti iskanja tistega, česar možnost in začetek lahko zaslutita šele na njenem koncu. Ali na začetku. Samo zaslutita.

Tam, kjer se najbolj zažre v pobočje, preči doline in grape, skrjuje se v senco in hlad, kjer se tišina zdi še bolj tiha, kača dokončno okamenela, mrtva, zaledenela, kot da ne vodi nikamor. Pripeljala me je sem, prignal sem se sam; nenadoma se zdi, da več ne obstaja pot navzgor ali navzdol, nazaj ali naprej, ostaja v senci in hladu in tišini, nebo nad njo je samo še modra ploskev in sonce pozabljeno zlato. In vendar je cesta tukaj najlepša. Prekrita je s tankim hermelinom snežnih in ledenih kristalov, ki v pol-

mrak sevajo hladno svetlobo svojih drobnih skrivnosti. V nežnem oklepu ivja in brezvetrju otrdele skrivnčene krošnje dopolnjujejo sliko pravljice, ki bo trajala samo do svojega vrhunca. Tedaj — morda čez uro ali dve, bo vse, kar je belo in sivo in lepo, zažarelo, zableščale se bodo zadnje iskre umirajočih kristalov, v pozdrav pesmi prihajajoče svetlobe. Ker je pesem tako lepa, bo morala hitro umreti, njen obstanek ji pomeni pogubo, žametna svetloba bo zvođenela spričo svoje toplote.

Čas pa kot vedno hitro, vse hitreje žubori v strugi današnjega dneva, življenja, in še preden lahko izgovorim besedo ali celo pomislim na večni Zakaj?, je misel že mimo, odgovor se mi potuhne nekam v prihodnost in tja je zbežalo tudi vprašanje. Še bom iskal, nepotešeni iskalec, ki se nejasno zaveda, da mu je usojeno iskati. Iskalec, ki obsedeno išče tisto, kar ima, je imel, česar ne bo nikoli imel, kar bo morda nekoč njegovo. Vsaka njegova sedanost pomeni željo imeti, njegova preteklost dragocene spomine in nejasno prepričanje in njegova prihodnost negotovo iskanje.

Dolgo časa negibno stojim na ovinku gozdne ceste, visoko v tolminskih hribih, izgubljen med gozdnimi strminami, izgubljen in spet doma. Druga za druga umirajo slike iz ledene pravljice, talijo se, nekatere počakajo, da stopim v kraljestvo kristalov, druge se prej stajajo. Ne vem še, ali se bodo vrnile, ali bodo nadomestile druge, vem le, da brez njih ne bom mogel.

Nadaljujem. Začenjam in končujem. Vedno hitreje stopam po cesti navkreber, soncu naproti, bežim in iščem, hote pozabljam, da je to cesta, po kateri se bom moral vrniti. Vrniti se navzdol, v dolino, nazaj, ker se vedno zdi, da ni druge možnosti. Vedno obstaja samo vrnitev. Tudi beg in iskanje sta vrnitev.

Na planini Sleme cesta postane pot, zadnje pastirske staje ostanejo spodaj, pod nežno kopreno pozabe, izgubljene v množici vtisov, odrinjene, toda ne prezrte. Stador.

Poraščene strmine padajo v senco globine, ožarjeni robovi travnatih prepadov izginjajo v nebo. Pot se med razmetanimi skalami zažre v kosmata rebra pobočja, skozi velike šopaste blazine nekdanj kočnih trav, proti oddaljenemu robu grebena, ki se že koplje v soncu in zbuja tesnobne vtise nedosegljivosti. Koraki pa mi že zastajajo in dihanje je hitrejše. Vse prehitro je prišel čas, ko mi prične zmanjkovati zraka. Rdeč rob.

Izrazite ploskve rjavo rdečega pečevja napolnjujejo in toplijo hlad senčnatega zatrep. Zunanja tišina se zdi skoraj popolna. Niti zrak se ne zgane, zato so tudi dolga, posušena stebila redke trave kot okamnena. Vse je kot mrtvo, negibno pod težo sence, sredi hladne, skrivnostne krnice, visoko nad dolino Soče. Vse je bilo tako, dokler nisem vdrl v hram tišine in se sprehodil skozi senco miru. Počasni koraki so zašumeli v sivem pesku, kamenje na poti je pohojeno zadržtelo, trava ob poti komaj slišno zašelestela. Glasno hlastanje za zrakom preseka tišino, ritmično, vse hitrejše dihanje je eden izmed nemirov, ki jih danes prinašam s seboj.

Počasi odhajam, zapuščam senco, ne zavedam se še, da se bosta tišina in mir spet naselila v vsak kotiček. Silno počasi capljam soncu naproti. Vrh je danes tako daleč, da si še ne upam razmišljati o njem.

Jezero v Lužnici.

Krnica ostaja pod sedlom, onstran sedanosti, pokopana v tišini, izgubljena v sencah, ki se topijo pod krivuljo sončeve poti. Spet enkrat, danes že mnogokrat, se mi počasi, vabljivo, odpro vrata v nov svet. Špranja je le tolikšna, da podžiga veliko željo, ki mora goreti z upanjem, da se bodo nekoč odprla, željo videti, doživeti, morda tudi spoznati tisto onkraj. Tiha, glodajoča, skoraj vedno prisotna tesnoba, bojazen pred zaprtimi vrati, izginja.

Obsežna melišča se zde kot morje zrcalno odbite slepeče svetlobe, v kateri se zde, da so še večja, neskončna. Ozka steza med njimi izginja v daljavo, navzgor, kot da nima svojega izteka in je nekje ob njej tista točka, ena od mnogih, ki bo pomenila samo moj konec poti, njeno prenehanje zaradi izčrpanosti.

Jezero je zrcalo lepote, ki ga obdaja, blede odseva prelestne jesenske barve, na gladki srebrnkasti površini je prostor ujet v ploskev, ki je obrobljena z ostrimi obrisi obale prostora. Le včasih šibak veter lahko nakodra gladino in tedaj se zdi, kot da čudovita slika hoče ujeti še tretjo dimenzijo in celo gibanje. Vse vabi k počitku in občudovanju. Počitek je potreba, občudovanje, samoumevnost. Nekje na koncu slepeče beline neskončnega grušča pa obstaja vrh. Vabi. Vabi in odbija. Toda moči pojemajo, bolezen je pustila globoke sledove. Le želja gori z nezmanjšano močjo. Cilj so kot vedno možnosti, ki jih ponuja pot, le-ta pa ima danes točko — vrh, na kateri je obet zadovoljstva najbolj verjeten.

Batognica.

Drhteč od napora se vlečem po strmini; sedaj moram počivati že vsakih nekaj korakov. Kot nekoč v ledenih prostranstvih Himalaje, kot nekoč, pred meseci, kakor leta dolgimi, pod vročim afriškim soncem, s težo zmaja in nore želje na hrbtu in v sebi, kot nekoč...

Okolje ponuja vse več, tudi prizore in priče dogodkov, ki ne sodijo v gore, nikamor. Spontano se vsiljujejo razmišljanja, spomini na nikdar doživeto preteklost. Nesmisel, naponi, trpljenja, junaštva, strah in smrt. Nesmisel vojne. Moram začeti razmišljati, poskušam razumeti delček minulosti. Razmišljanje plava v dvomih. Varljive misli zbuja lažne vtise o razumevanju dogajanja zunaj mojega časa. Podrti zidovi, v skale vklesane stopnice in rovi, zarjaveli ostanki morije, so priče dogodkov, do katerih lahko zavzamem kakršenkoli odnos — od brezbržnosti, ki se oplaja s skoraj sedmimi desetletji časovne oddaljenosti, do poskusov vživljanja v burno preteklost, katere vsepovsod po krnskem gorovju razmetani ostanki vzbujajo toliko spominov na nedoživeto, tuje, a vendar nekako znano. To so spominske predstave, ki včasih, tudi danes, zbuja lažni občutek resničnosti, preselitve v preteklost. Morda mi je bilo kdaj, sredi katere od neskončno dolgih, dolgih, ledenomrzlih nesprenanih noči v zimskih stenah ali visokih gorah, nekoliko lažje poskušati razumeti, spoznati, občutiti. Tudi tu je večina stvari drugačnih — čas, okolje, namen, okoliščine... Isto ostaja pravzaprav le eno — trpljenje kot stanje, občutek, doživetje, neprijetno bistvo situacije. Najbrž je vedno obstajala ista ali podobna silovita želja, hrepenenje po novem jutru, soncu, svetlobi, toploti, predvsem pa po koncu trpljenja. Zaradi tega danes speš enkrat mislim, da se lahko vsaj za konec lažje preselim sedem desetletij daleč, na isti kraj, v zasnežene rove frontne črte, med ljudi, ki so morali spoznati tisto, kar lahko danes zavestno in za omejen čas izberemo, bogato poplačani, a se nam kljub temu pogosto prikraje v misel in na ustnice tolikokrat izrečeni pa kmalu pozabljeni: »Nikoli več!«

Sprehod po grebenu, razkopanem od časa, prekrite s sledovi granat in umrlih rok, mine kot nejasna, v meglo napora in tujih spominov zavita mora, ki pusti mnogo odprtih vprašanj. To bodo vprašanja, na katera bom moral iskati odgovore sam in odgovori bodo samo moji.

Krn.

Travnata preproga sega vse do vrha in je posejana z neurejenimi vzorci vsevp:ek razmetanega skalovja. Stopala trudnih nog se vse bolj počasi ugrezajo v zeleno mehko zadnje strmine. Slutnja se preliva v pričakovanje, bliža se konec poti, ki je vendarle samo polovica in predvsem nov začetek.

Včerašnji dan v Tolminu je bil tako lep. Ne zaradi mesta, ki je skoraj mrtvo t'ho in zapuščeno mirovalo pod prosojno meglico, zaspano in pozabljeno. Kot ponavadi je zbuja vtis, da ne sodi pod hribe in gore, ki ga obdajajo, kot da je tujek v bistrjih vodah, ki ga oblivajo. Na griču nad mestom prvič doslej nisem bil sam in spet enkrat sem se jasno zavedal, koliko zelenega me obkroža, čisto blizu in neskončno daleč, zato sem vedel, da si moram želeči še močnejše.

Eno, žal, samo eno željo si danes izpolnjujem. Zaradi nje sem pustil bolniško posteljo in dolge ure dopoldneva sopiham in kašljam kot bolehen starček, spet enkrat sam z ogromno težo svojih želja, od katerih je ena danes postala ukaz, še vedno sam, bolan.

Stoječ na vrhu počasi drsim v stanje blaženega mirovanja, vendar še dolgo hlastam za svežim zrakom, ki ga danes nikakor noče biti dovolj. Hkrati pričnem pozabljati na tritedensko ujetništvo v postelji, na pljučnico, in na mučno nenavadnost občutja nemoči. Še bolj hlastno začenjam zbirati prve vtise iz na stežaj odprte zakladnice jeseni sredi Julijcev. Čarobno bogastvo prizorov in možnih spoznanj že dolgo presega skromne sposobnosti dojemanja; misli in občutki trudoma capljajo za ponujenim, v večni, nori dirki, kjer si vedno poraženec, ki ostaja zagrenjen, kljub strašnim občutkom omejenosti in nezadovoljstva vsaj delno potešen in vedno se vračaš polnih rok, da je zato slovo težje in vrnitev lažja, obvezujoča.

Prihajajočim glasovom se hitro umaknem na izpostavljeno polico na robu severozahodne stene. Prišel je čas, ko ni prostora za druge ljudi, niti ne za njihove glasove. Tik pod vrhom Krna se zlekнем na majhnem, v prepad štrlečem pomolu, počivam pod neskaljeno kupolo temno modrega neba in uživam dan, ki se ponuja, čas, ki se izteka. Tesno neugodje po naporu se preliva v tesnobo pogleda v globino. Dolgo je že tega, kar sem zadnjič tako gledal navzdol, takrat seveda drugače — prostor ni pomenil le grožnjo raztreščena, konca. Zoprne občutke ranljivosti je zelo težko, a tudi lepo premagati, še posebej, dokler pot do tega ne postane preveč uhojena, oropana bogastva negotovosti. Spokojnost mirovanja se pričena počasi, nezavedno. Sedeti, ležati, negibno uživati, niso le želje lenuhov. Živeti trenutke brez gibanja tudi v gorah, ne pomeni vedno pasivnosti. Mnogokrat je najlepše takrat, ko ni gibanja, ki bi se ga dalo videti, opisati. Koliko lepega se je že nabralo tudi v času pogostih trenutkov na samotnih vrhovih, robovih sten, v tihih gorskih gozdovih, kjerkoli v gorah, ko je nad gibanjem prevladalo opazovanje, nad premikom v prostoru občutek le tega, doživljanje.

Opazovanje je vendarle predvsem oblika iskanja. Začetek se včasih zazdi enak, kot da se je začelo samo enkrat in traja.

Že od nekdanj eno od možnih smislov, tudi nesmiselnosti, je sprva počasi, a neustavljivo raslo kot nežno, plaho, a obetajoče drevo v skromnem vrtu slabo izoblikovane,

razvijajoče se zavesti. Raslo je in prvič ozelenelo, listje se je tudi sušilo in odpadlo, sušilo ga je sonce in odnašali so ga vetrovi in deževje strasti in brezbržnosti.

Danes, po mnogih letih od začetka, ki je globoko pokopan v spominu, pogled najprej mehko, vsezajemajoče zdrsi po mejah obzorja in silka si je na začetku podobna. Čudoviti relief in močan vtis prostora, osnovne barve z bogato, neizčrpno paletto odtenkov, nebo, oblaki, gore, doline... Potem se začenja predstava posameznosti, radoznalo tipanje podrobnosti, potovanje pogleda, skupaj s prebujajočimi se mislimi, nastajanje nikdar dokončnega mozaika. Svetloba, ki pada nanj, je trenutno vzdrušje; vtis, ki kljub svoji minljivosti pušča globoke, neizbrisne sledove. Kljub pogosti določenosti prizorov, vtisov pa vedno slej ko prej vzbrsti težko pričakovani, nikdar enak, vedno podoben in različen, silno močan občutek tistega poleg, zavedanje nepoznanega, morda tudi nespoznavnega, kar oko morda še zmore objeti, ne pa tudi videti. Morda. Pogosto so to le slutnje brez pritrjujočih dejstev, vendar se nikoli več ne omejujejo na golo dopuščanje možnosti, da neke ali nekoč obstaja resničnost nedosegljivih hotenj. Kaj zato, če so nedosegljiva, nedosegljivost je le pojem iz tujega sveta, ki ne sodi zraven. Nelagodnost nepoznavanja, morda nespoznavnosti se včasih, ko so želje in pričakovanja drugačna, premočna, prevelika, stopnjuje do tesnobe, katero pa odplavljajo blagi valovi čudovitega veselja ob spoznanju, da se tega vsaj zavedaš, da vedno vsaj slutiš vrata in tisto za njimi, saj le tako obstaja možnost, da se ti kdaj odprejo. Možnosti so nedomišljene, skrivnostne, daleč od priznane, omejene resničnosti. Čeprav si od njih včasih neskončno daleč, so možnosti, njihovo zavedanje in iskanje morda edino, kar je samo tvoje, odvisno predvsem od tebe, najbolj in najmanj tvoje.

Pogled tako drsi preko zamišljenih meja obzorij, neurejene misli prihajajo spontano in tavajo med prebujajočimi se spomini, počasi dobivajo smisel spoznanja. Globoka, tolikokrat opevana dolina in njen biser sta kot na dlani. Pod seboj, v sebi, gledam podobe davnih otroških sanj in spominov, podobe, ki jih je čas zamaglil, preoblikoval, ne pa tudi izbrisal. Kljub dolgim letom so zapustile globoko, jasno sled enega prvih, neomadeževanih, jasno doživetih občutkov lepote. Dolina Soče se danes kaže kot zrcalna slika davnih otroških spominov in poznejših spoznanj, morda celo še lepša, z mnogo več podrobnostmi. Morda je le za kanec manj neznanega, skrivnostnega, neopredeljivega. Dolina in gore nad njo so vedno ostajale v ozadju, vseskozi tiho prisotne, ponižno umaknjene pred večjimi, trenutno vabljivejšimi cilji — tistimi, ki so zahtevali veliko moči in volje in časa in obenem neprestano grozili in zbujali nedoločen, silno neprijeten strah, da bo vsega, tudi časa, kmalu zmanjkalo in bo prepozno. Tako je bilo tudi zaradi pritajene bojazni, katere pa si skoraj nisem mogel in hotel priznati — morda pa vendarle ne bo tako lepo, kot je ostalo ujeto v prahu spominov, ki sta jih pregnetla čas in domišljija. To je bila večno prisotna bojazen, ki v daljavi vedno sluti možnost razočaranja. Prepada izgubljenih sanj, četudi tistih davnih, otroških, prekritih s pepelom pozabe, je tako globok in mračen, da se mu je zelo težko približati, še težje je pogledati vanj. Tam iz globine veje strupeni hlad izgubljenosti, nepovratnosti.

Čas soočanja spominov s trenutno resničnostjo pa je neizogibno nastopil. Šest mesecev življenja mineva in bo minilo v morda najbolj neprijetnem kraju doline, ki pa je iz začetne omejenosti, utesnenosti v sive zidove in pravila vojašnice, hitro postal le izhodišče za nadaljevanje težko pričakovanega. Skoraj vsakodnevno se vrstijo samotni izleti in potepanja po tolminskih hribih. Večinoma minevajo v sproščeni hoji in lahkotnem teku, opazovanjih, odkrivanju lepega in zanimivega, toda skoraj brez v zadnjem desetletju nepogrešljivega trdega preizkušanja v stenah in zraku. Le malo plezam in skoraj nič ne letim na zmaju — preveč je gora in planin, ki jih moram še obhoditi, doživeti, preveč je zanimivosti, ki jih moram spoznati. Premalo je časa, dnevi v Tolminu se presenetljivo hitro iztekajo in zato lažje krotim želje in potrebe po drugih bogastvih iz zakladnice alpinizma.

Od pričakovanja in bojazni razočaranja je kmalu ostala le še meglica, ki pa je kmalu izpuhtela v dnevih nad Tolminom. Grozeč oblak so že zdavnaj razpihali sveži vetrovi novih doživetij. Vse številnejše ure in dnevi, preživeti v gorah in gozdovih nad dolino Soče, so se stopili v čudoviti mozaik. Njegova hitro rastoča podoba se je postavila ob bok megleni sliki iz preteklosti, bogati in skrivnostni, daleč odmaknjeni v času, mnogo bližje v dojemanih. Še pred začetkom je izpuhtel pričakovani spopad spominov in doživetij, ki bodo to šele postala, soočanje davne neobremenjene domišljije z resničnostjo in fantazijami sedanjosti. Nikdar ni bilo sence razočaranja v redkih trenutkih neposrednih primerjav. Sedanjost in preteklost mi v dolini Soče ostajata predvsem dve lepi podobi, različnosti, ki se dopolnjujeta in bogatita.

V globoki zamaknenosti sproščenega doživljanja in razmišljanja pod vrhom Krna na robu stene in prepada spominov, se nenadoma pojavi majhna črna senca. Predrami me njeno razposajeno prekopicavanje v nemirnem zraku. Napeto jo opazujem, uživam in občudujem nedosegljivo gibanje. Čez čas se ples letenja umiri in slednjič razposajena kavka pristane na robu police, prepada, tik ob mojih iztegnjenih nogah. Sprva še živahno poskakuje, prestopa se, umika in se spet vrača, vse bližje. Otrdim kot kip,

da je ne bi prestrašil, le z očmi napeto spremljam njeno približevanje. Črna glavica z drobnimi zvedavimi očesci se obrača na vse strani, zbuja vtis začudenja, nejevernosti, spoznavanja. Tanka, ravna reža živorumenega kljuna mi pomeni prijateljski nasmeh, tople nikoli izgovorjene besede, na videz neučakano zamahovanje s krili povabilo na pot v daljave prostora, globino časa, mnogo večjo od prepada na robu katerega sedim. Takoj na začetku se pojavi strah. Da ne bo odletela. Nema prošnja valovi v prostoru. Naj ostane tukaj, ob meni, v meni, naj se ne preneha prestopati na skali, ki štrli v prepad, naj ne preneha skakljati na meji med skalo in praznino, ki je zame danes in skoraj vedno rdeča črta med življenjem in smrtjo. Pod trepetajočim zastorom priprtih vek skrivam žareč pogled v bojzani, da jo ne prestrašim.

Res ni odletela. Počasi se sprostim, začnem zaupati v moč želje po njeni prisotnosti. Podkrepim jo z drobtinicami kruha, s katerimi posujem polico vse do roba. Kavka pa se ne zmeni kaj dosti za ponujeno hrano, kot bi imela mnogo pomembnejše načrte.

Sam pa se počasi začemjen spominjati letenja. Enkrat spet bi rad bil galeb. Lahko bi skupaj zaplavala v prostor, odkrivat globine, lepoto.

Sem. Skupaj odhajava na dolgo pot, ob kateri ne obstaja ničesar več, samo tisto, kar pomeni največ — najlepše in najtežje...

Letiva skozi dan, ki se spreminja v noč. Tema in svetloba sta popolni, vseobsegajoči. Ostajata varuha skrivnosti, ki z nežno sapo vse močneje dihajo na naju in izginjajo neznanu kam, za njimi ostaja izgublajoča se sled, ostaja spomin in pričakovanje in hrepenenje, želja da bi se vrnile, čeprav samo za to, da bi zasejale novo bolečino in hrepenenje po nedosegljivem. Dan se je neopazno prelil v noč — v neopredeljivem trenutku, ki se bo kmalu — ali pa nikoli več — povrnil.

Ko je bil še dan, sem si ga morda samo močno želel in predstavljal in zato je bil samo najin; dan, ki ga ne bom nikdar do kraja izživel. Ne pozna ne jutra ne večera, traja od vekomaj, globoko skrit, vedno prisoten. V njegovi neskončnosti minljivih trenutkov vedno vzhaja sonce in prebujajoči se svet je oblit z jutranjo zarjo, vedno se žareča krogla utaplja nekje na zahodu ugašajočega obzorja, svetloba se rojeva in umira v čudovitih otenkih, oblike svetlobe se zlivajo v prostor, barve so barve in vzdusje in občutki. Po neznanem nebu se vedno podijo oblaki, iskrijo se bliski prihajajočih neviht, na enem od možnih obzorij se včasih spreletavajo sence možnih sopotnikov.

Začenjam se spominjati, da sva nekoč, mnogokrat, že letela skupaj. Tudi za Jonatana sem vedel že mnogo prej, preden je bil napisan. Takrat je to bil najlepši dan drugačnega življenja. To sem, morda sva, si rekel že mnogokrat, vedno iskreno. Pa ne zaradi tega, ker bi bil vsak od tistih dni lepši od prejšnjega. Vsak je bil najlepši, čeprav drugačen v svojem času in pomenu, času spoznanja neposrednega doživetja in tak se je nadaljeval v večnost. Vsi so vedno prisotni, dosegljivi pa žal le včasih. Blagodejno delujejo že z zavestjo o njihovem obstanku. Bogastvo tako ostaja, raste in se kopiči, prekrija ga prah pozabe in pritiska peza časa in malodušja, toda, dokler nekje tli vsaj sled želje in upanja — obstaja.

Letiva v neznanem. Vem, da so pod nama in okoli naju gore. Morajo biti. Morda je spodaj tudi morje, nad nama pa modri obok neskončnosti. Skupaj smo, besede so nepotrebne in nemogoče...

Še vedno, neopredeljivo dolgo, letiva. Črno krilasto senco vidim ob sebi, visoko nad seboj, kjerkoli v prostoru in trenutku, včasih jo samo čutim. Obdajajoči prostor, pokrajine svetov, je neopredeljiv, zagotovo vem le, da je lep.

Let, ki ga ne poznajo besede, traja. Trajajo sanje. Obstajajo kot resničnost.

Silovit kašelj po dolgem premoru zopet stresa vse telo. Pomeni nenadno streznitev, grenak konec doživljanja. Tudi srečanje je končano, izzvenelo je v glasnih hropečih zvokih, ki se hrupno zarežejo v tišino samote. Kavke nenadoma ni več, prestrašila se je glasov iz bolnih pljuč. Tokrat sama, je široko razprla krila, pogoltnila jo je globina, odnesel veter, z njo so poletele le mnoge želje in upanja. V času ostane le podoba rumenega kljuna, zvedavih okroglih očesc in žametne črnine kril.

Počasi prebujajoča se misel o vrnitvi je skoraj prijetna. Zidovi tolminske vojašnice so daleč in globoko potopljeni v umazanem, mlečnem morju oktobrske megle. Tam doli je mesto, kjer čas poleg sanj, izpolnjuje predvsem delu, ki ga imam rad. Tudi danes me čaka ambulanta polna bolnikov, v kateri s prijateljem delava prve težke, zahtevne, pa vendar predvsem lepe korake zdravnikov. To pa so drugačni koraki — na isti poti v istem času, koraki, ki izključujejo samoto. Množijo se sledovi stopinj, ki vse bolj odpirajo zaprti krog lastnih doživljanj, spoznanj in obstanka, spreminjajo in bogatijo brez morda nekoč pričakovanih senc obžalovanja.

Kavko ali karkoli, bom iskal že jutri. Spet si bom zaželel, že sedaj si želim, novega srečanja, novega potepanja. Kot skoraj vsak dan, bom tudi jutri popoldne slekel uniformo in belo haljo in se podal v hribe nad Tolminom iskat, uživati, pozabljati in spoznavati.

Vem, da bo še mnogo srečanj, novih potovanj, želja v katerikoli resničnosti. Le tega ne vem, kje. Morda na samotnih vrhovih ali robovih sten, po napornih urah in vzponih, ko bom ure in ure opazoval in preučeval gibanje ptic, se učil in občudoval in se

z grenkobo zavedal svojih možnosti. Morda v zraku, ko bom pod široko razpetim platnom svojega zmaja poskušal posnemati, iskal nedosegljivo, nikdar popolnoma zadovoljen, skoraj vedno pa z jasnim občutkom in prepričanjem, da je bilo vredno vsega. Morda kjerkoli.

SPOMINI S POTOVANJA PO VELEBITU

BRANKO ČEH

Sedem let je minilo od tistokrat, ko sem pohajal po Velebitu, malo s prijateljem Tonetom Mervičem, del poti pa sem prekolovratil kar sam.

Ko sva s Tonetom sklenila, da greva na Velebit, mi je zaskrbljeno najprej priporočil, naj zaradi številnih kač vzamem s seboj tudi serum proti kačjemu piku. Prav težko sem ga dobil, zahtevali so najprej zdravniški recept, potem pa sem jih le uspel prepričati, češ da drugo jutro že odrinem na pot s prijateljem, medicinskim strokovnjakom in da to reč moram vzeti s seboj.

Torej, Tone je bil kriv, da sem nosil ta serum s seboj devet dni, čoprav nisem vedel, kako bi uporabil injekcijsko iglo, bolj varno pa sva se le počutila.

Zadnjega junija pred sedmimi leti sva se že parila v pregretem avtobusu, ko sva se iz Maribora odpeljala do Jurjeva na morju. Tam sva ujela gozdarski tovornjak in se z njim odpeljala na Oltare (950 m). Tu naj bi se začelo najino planinarjenje. Prespala sva (slabo) za drag denar na senu Markovičih.

Zgodaj zjutraj sva jo odkurila, brez slovesa, po zavižanski markirani poti proti domu Zavižanu (1594 m) pod Vučjakom, potem pa sva se povzpela na vrhove Vučjak (1645 m), Mali Rajinac (1699 m) in na Veliki Zavižan (1677 m). Pod tem zadnjim sameva velebitški botanični vrt, ki sva si ga lahko mirno ogledala. Popoldne se je v planinski dom vsula cela vojska najavljenih zagrebških planincev. Upravnik je hkrati tudi vodja meteorološke postaje; nama je lahko postregel le s čajem, za spanje pa sva imela na voljo lesena tla. Tako sva že drugo noč prespala na trdem, tokrat poleg točilne mize.

Naslednji dan naju je pot vodila od Zavižana po znameniti Premužičevi stezi. To stezo, pravzaprav pot, je zgradil inženir Ante Premužič v letih 1930–1933. Vsekana je v živo skalo in je po globokih kotanjah lepo nasuta. Seveda sva se med potjo povzpela na razgledno Gromovačo (1675 m), nato pa nadaljevala pot do Rossijeve kolibe (1580 m). Koča leži pod skalnatim obokom divjega Pasaričevega kuka, ki kar kipi v nebo.

Hodila sva naprej vse do Alana. Ta del poti je eden najlepših delov Velebita. Pot je vsekana v skačlovje Rožanskih kukov in se vzpne po golem kamnu na vrh Crikvene (1641 m).

Po sedmih urah razgledne poti od Zavižana sva prišla v planinsko kočico na Velikem Alanu (1305 m). Prvotno je bila to gozdarska koča.

Tone je počistil po koči in okoli nje vso navlako; pustili so jo obiskovalci, ki niso kaj prida dali na čistočo. Sem gor prihaja tudi močno ovinkasta cesta iz Jablanca.

Drugo jutro sva še v mraku šla na pot proti Šatorini (1624 m). To je razgledna široka kopa, precej travnata; z vrha se lepo vidi na morje in daleč naokrog. Lepa pot se spušča na Gornje korito in nad Mlinišče. To je prostrano kraško polje na višini okrog 1000 m. Presekano je z mnogimi ograjami iz suhega zidu.

Sredi popoldneva sva prišla v zavetišče Skorpovac (980 m). Borna posteljina je bila plesniva od vlage, do večera sva jo sušila na toplem soncu.

Že pred Skorpovcem sva naletela na tri planince iz Kopa. Tudi ti so prenočili v koči. Drugo jutro smo skupaj odrinili proti Bačič kuku.

Bačič kuk sestavlja skupina golih in precej divjih vrhov, ki nudijo tudi možnost za plezalne podvige. Mi, navadni planinci, »šodrovci«, smo zlezli na tistega z višino 1305 m, pod katerim je bila pritrjena škatla z žigom Velebitske poti. Na tabli je bilo opozorilo, naj se na vrh povzpne samo izkušeni planinci. Za take pa smo se že imeli. Pot z Bačič kuka do Oštarij se je kar vlekla. Pod vrhom smo se srečali z znanim hrvaškim planincem Dragutinom Mihaljevičem. Je starejši mož, vendar ima še korak mladeniča. Planinci ga poznajo pod imenom Miha in je že kar legendarna osebnost. Pozneje sem ga srečal še na Japetiću in na Kapelski poti.

Baške Oštarije leže na sedlu, tam kjer se prevesi cesta iz Karlobaga ob morju preko Velebita proti Gospiću v Liki.

S Tonetom sva se utaborila v skromnem planinskem domu. Še prej pa smo skupaj s Koprčani slovesno kosili v novem hotelu.

To je bila za naju zadnja noč na Velebitu. Po opravljeni prvi polovici poti naj bi se vrnila z Oštarij z avtobusom domov.

Ob misli na kuhanje v vročem avtobusu do Maribora in čez čas zopet na izhodiščno točko v Oštarije, mi je postalo kar vroče. Prepričeval sem Toneta, da bi nadaljevala pot po Velebitu do kraja, pa zaman.

Po slabo prespani noči sem se zjutraj poslovil od Toneta in naročil pozdrave za svoje, sam pa sem odšel naprej proti Šugarski dolubi. Prav slabo se je začelo. Kmalu sem zašel v tako gosto meglo, da sem poleg prsta pred nosom še ravno videl čevlje na nogah. Po 6. urah spotikanja sem se skoraj zaletel v skalnato klado z napisom Šugarska doluba (1210 m). Kaj več pa že nisem videl. Obsedel sem in čakal na boljše vreme. Čez dobro uro se je megla razredčila. Kmalu pa me je čakala druga predstava. Komaj sem odrinil, je zagrmelo, potem pa so se name zilili škafi dežja. Prav klavrn sem bil, ko sem prišel do gozdarske kočice v Jelovi ruji (950 m). Tu sem naletel na vlažne pograde in na plesniv zadah v koči. Kaj sedaj? Do doma na Visočici je še tri ure hoda, 9 ur sem pa že hodil. Vreme se je začelo boljšati, zato sem po kratkem počitku zadel nahrbtnik na rame in odšel proti Visočici.

Kmalu po odhodu iz doma sem zašel v visoko travo, vanjo sem risal prave slalomske zanke in šele na vrhu Male Visočice sem našel pravo smer. Nato sem prečil dolgo Javorniško polje in seveda prišel čezenj v gozd na nepravem kraju. Po precejšnjem blodenju sem le prišel na vrh Badnja (1639 m). Še malo, pa sem bil pred domom pod Štirovcem (1350 m).

Tu sem le odkril oskrbnico, oziroma je odkrila ona mene. Na moje klice je prihitela iz gozda, kjer je nekaj brkljala. V koči sem se najedel srbskega fižola. Kako mi je prijal, menda sem res bil že sestradan. Postal sem podjeten in se opogumil: zdaj pa še na Vaganski vrh! Po 8. urah hoje in blodnjah, mi bodo dodatne 4 ure na vrh in nazaj prav razrahljale noge. Postelja v domu mi je bila zagotovljena.

Šel sem mimo Marasovca z obetavnim izvirom vode proti Vaganskemu vrhu. Pa glej, nenadoma naletim na skupino planincev, ki so počivali ob poti. Zvem, da so iz Krapine, menda jih je bilo šest ali sedem, samih mladih. Vodja mi še pojasni, da si delijo delo: dva na vrh po žig, ostali medtem počivajo in si nabirajo moči. Ni slabo organizirano, vsaj manj naporno je za tistega, ki štedi svoje noge. No, vodja mi je odredil za spremeljevalca mladega, najbrž najbolj spočitega fanta. Z njim sva jo ucvrla naprej. Bil je več kot trikrat mlajši od mene. Nobeden od naju ni poznal poti, pa kaj, saj so nama markacije kazale pravo pot. Mimo Babinega jezera sva sopla na vrh. Na njem sva našla škaflo z žigom. Udarim zasluženi žig v dnevnik Velebitske poti in preberem odtis: Zoraničev vrh 1712 m. Za vruga, kam pa sva vendar prišla! Kaj ni to Vaganski vrh? Ozrem se naokrog in že zagledam na vzhodu značilno odsekan rob. Kot slonova glava je, značilnost Vaganskega vrha. Iz daljave se posmehuje najini zmoti. Prav mi je, zakaj pa sem bil tako zaletav.

Torej spet dol k skupini Krapinčanov. Nekaj zbadanja na račun tako starostno različne dvojke in »ajde na spavanje natrag na Štirovac«. Drugo jutro mi je vodja krapinske odprave odredil kar dva mladince. Najbrž zato, da ne bi ponovno zgrešili. V nalivu smo jo udarili po mladinsko, v jurišu. Spočita mladince sta mi dala vetra in vzela sapo, pa sem le zdržal. Ob Marasovcu sem odložil nahrbtnik, saj sem bil z Vaganskega vrha namenjen na drugo stran proti Buljmi in Paklenici. Žig Sv. Brda in Ivinih vodiv sem imel že od prejšnjega obiska Velebita. Hitro smo se vzpenjali že v spodobnem vremenu na s travo pokrit Vaganski vrh. Z višino 1758 m je najvišji na Velebitu. Z njega se odpre lep razgled proti Liki, le proti morju ga zapirajo sprednji vrhovi. Na vrhu ni bilo žiga, ponj je bilo treba mimo Malovanskega jezera do Malovanskih pastirskih staj. Namesto v 4. urah smo s Štirovca prišli do tja v dveh in pol urah. Ja, gnala me je mladost, pa ne moja, temveč obeh lahkonožnih mladcev, Borisa in Željka.

Ko smo opravili obred žigosanja, smo jo odkurili nazaj v »krapinskem« stilu. Na Marasovcu sem se poslovil od obeh sopotnikov; krapinska skupina je namreč hodila v nasprotni smeri od mene.

Pri studentu sem navezal lonec in ga potopil v vodo. Če mi že ni rabil za kuho, pa mi je vsaj zdaj prav prišel. Goltal sem hladno vodo in veroval, da je čista, vsaj na zunaj je bila bistra.

Obrnil sem se zopet po planinsko otovorjen proti Buljmi in dol v Borisov dom. To je udoben dom na višini 550 m, na kraju prav pogosto obiskane Velike Paklenice.

Tu sem se malo oddahnil, potem pa sem šel navzdol po prelepi Paklenici. Velebit mi je naklonil lepo zadnje popoldne, vse oblito s soncem.

Ob potoku na osončeni jasci sem se ustavil. Umil sem se in si obul lahke copate. Kakšno udobje! Še prej pa sem se ves zaraščen po osemdnevni brivski stavki pošteno obril. Mimoidoči turisti so me radovedno gledali. Nisem se zmenil zanje.

Za seboj sem imel pohajanje po Velebitu in bogate spomine nanj. To moraš doživeti, težko je opisati te občutke. Najbrž ne bodo nikoli utonili v pozabo.

Pod Anića kukom sem prišel v spodnji del Paklenice, kjer se začenja civilizirani svet. Svet, ki ga ustvarjajo turisti, hrumeči motorji in smrad po bencinu. Kakšno nasprotje miru na Velebitu. Miru gora, ki ga zapolnjujejo kamen in trave, gozdovi in goličave, sonce in dež, pa megla in vetrovi.

Povratek je bil prav prozaičen. V Starem gradu ob morju sem sedel pozno popoldne v pregret avtobus in se odpeljal na Reko. Pozno ponoči sem nadaljeval pot v Zagreb in drugega dne dopoldne v Maribor. Moja odisejada je bila s tem končana.

Epilog: na vsej poti nisem videl medveda in niti ene kače. Serum proti kačjemu piku sem prinesel varno domov.

In da ne pozabim. Po letu dni mi je poštar prinesel zavoj. Bil je iz Kopra. V njem sem odkril svoj rdeči pulover, ki sem ga prejšnje leto pozabil na Alanu. Skrbeni planinec Karlo Kocjančič, tistikrat sem z njim lezel na Bačičkuk, mi ga je poslal s pozdravnim pismom. Leto dni po najinem srečanju na Velebitu je spet obiskal tiste kraje. Stožilo se mu je po njih. Pri gozdarju v vasici blizu nekdanje, sedaj planinske kočice na Alanu, je povprašal bolj iz radovednosti, po mojem izgubljenem svitru. Seveda ga je dobil in mi ga poslal. Pravim »seveda«, kot da mora biti poštenje povsod doma. Tam na Velebitu je bilo res in upam, da je še danes.

PETDNEVNO POTEKANJE PO PRIMORSKI

DARJA ZORKO

Sploh ne morem verjeti, da sem spet doma. Pet dni je prehitro minilo. Sedim za mizo na vrtu in se spominjam čudovitih dni, ko sva z Matejo hodili po Primorski; živo se mi slikajo lepote, ki sva jih odkrivali na poti. V enajstih dneh sva nameravali prehoditi del Slovenske planinske poti od Komne do Ankarana. Vrnili sva se po petih dneh, zaradi drugih obveznosti.

Primorska – ta beseda mi pomeni neizmerno veliko. Kadar mi je mod šolskim letom najbolj težko in je bila glava polna formul in drugih učenosti, sem se v mislih preselila v te čudovite kraje. Koliko je bilo skritih želja in hrepenenja; kako sem si v sanjah predstavljala vrhove. Mesec dni pred odhodom sva začeli prebirati planinski vodnik in karte, seštevati ure, vmes pa sva seveda pridno nabirali kondicijo na Savinjski planinski poti. Starši so odločno nasprotovali tej najini pustolovščini. Če bi potovali s skupino, bi bilo seveda veliko bolj varno. Koliko je bilo prepričevanj, prošenj in solza, tudi vsa moja zagotovila, da so primorski hribi položni, da sploh ni strmo niti nevarno, so bila zama. Na mojo veliko srečo so na koncu le popustili, saj so spoznali, da brez te vroče želje ne bi bila zdrava. Očetu sem morala obljubiti, da bom pazila nase, mamica pa je bila prepričana, da ne bo mogla mirno spati.

Vse druge priprave so potekale zelo hitro. Pošteno sem se zresnila, ko sem prvič zložila vse stvari v nahrbtnik. Tehnica je pokazala enajst kilogramov, toda nič nisem imela odveč. Preostalo mi ni nič drugega, kot da sem se sprizajnila z njim. Ramena se bodo počasi že navadila na to težo, sem si mislila na vožnji proti Bohinju. Pri slapu Savica pa je bilo vožnje zares konec. Prispeli sva na Komno. Kočo pod Bogatinom so v tem času belili, midve pa sva nadaljevali pot proti Krnskim jezerom. Na vrhu Bogatinskega sedla sva že opazili košček jezera. Zelo presenečeni sva bili v Koči pri Krnskih jezerih, saj nisva pričakovali tolikšne prijaznosti oskrbnika in čistoče. Porodila se mi je želja, da bi kar ostala v tem prijetnem okolju.

Zgodaj zjutraj sva se že vzpenjali proti vrhu Krna. Predstavljali sva si to pot veliko bolj naporno, kot je bila v resnici. Na vrhu Krna sva prvič opazili »bistro hči planin«. Batognica naju je s svojimi strelskimi jarki in podzemskimi zaklonišči spomnila na tiste dni, ko je bila vsa v krvi. Potem se je začela ena najdaljših poti v mojem življenju. Ko sva v daljavi zagledali neko stavbo, sva bili prepričani, da je to planina na Kalu, kjer naj bi našli težko pričakovano vodo. Lovska kočica je bila zaprta, o vodi pa ni bilo sledu. Razočaranje je bilo toliko večje, ker naju je čakal takoj za kočico oster vzpon. Skrbelo naju je zaradi vremena; po nebu so se podili črni oblaki, ki niso obetali nič dobrega. Na srečo so se kmalu razkadili. Zaslišali sva curljanje vode pod previsno skalo. Precej časa je trajalo, da se je za izsušena usta nabralo nekaj požirkov. Že skoraj uničeni sva za ovinkom zagledali nekaj krav in staje; to je bil težko pričakovani znak, da sva končno na Kalu. Tam sva se odžejali. Videli sva tudi Kočo na planini Razor, pa so nama povedali, da je do nje še dobro uro hoda, čeprav je v vodniku pisalo samo pol ure. V sencih sem zlezla v spalno vrečo in sladko zaspala. Prebudila sem se prerोजना. Sonce je spet sijalo in pozabljene so bile vse muke. Spet sem se veselila sončnega zahoda, prisluhnila sem kravjim zvoncem. Le na dnu srca se je oglašal dvom, če bom vzdržala napor naslednjega dne.

V nedeljo sva po vzponu na Vogel, Rodico in Črno prst, zapustili bohinjske hribe in se približali Poreznu in cerkljanskemu hribovju. Nekako spontano sva opravili vse te vzpone; pričakovali sva veliko bolj strmo in naporno pot. Na poti sva srečali precej

planincev in prilegel se je klepet o vremenu in o poti. Pot od Rodice je bila kar položna in kmalu sva prišli do doma Zorka Jelinčiča na Črni prsti. Domačini so nama povedali, da je bolje, če greva v Podbrdo. Tako sva storili. Prenočili sva v gostilni v Petrovem brdu. »Le kaj bo prinesel naslednji dan? Se nama bo uspelo prebiti do Ankarana?« sem se spraševala, ko so se mi oči kar same od sebe zapirale. Zjutraj sva se na poti na Porezen dodobra umili v visoki travi. Pri spustu sva obiskali tudi bolnišnico Franjo. Z zanimanjem sva si ogledali to partizansko bolnišnico. V Cerknem sem komaj čakala, da sem po telefonu poklicala sestro: »Vse je v redu. Bodite brez skrbi. Nadaljujete pot proti Idriji.« Odločili sva se, da bova prenočili na Sivki. Žig sva našli v stavbi, ki je bila včasih italijanska vojaška postojanka. Odšli sva proti Idriji, odkoder sva nadaljevali pot proti Koči na Hlevišah. Toda na vrhu naju je čakalo razočaranje, koča je bila zaprta. Kaj zdaj? Stopili sva do kmetije, kjer sva dobili žig in z veliko sreče tudi prenočišče. Mateja se je dokaj udobno namestila na kavču, sama pa sem zlezla na kmečko peč. Kakšna sreča, da bom spala spet na njej kot v otroških letih, sem si mislila. Motilo me je glasno tiktakanje ure na utež, rožljanje krav z verigami, lajanje domačega psa. Strah me je bilo teme v sobi. Zjutraj sva bili prijazni gospodinjini zelo hvaležni za »streho nad glavo«, ker je začelo že pred peto uro deževati. Ko se je zjasnilo, sva odšli na Vojsko. Na Vojskem sva komaj odkrili počitniški dom Rudar. V Idriji se je najina pot po Primorski končala. Ostali del poti bova prehodili jeseni.

NIKDAR VEČ!

NADA KRANJČ

Prebudila sem se s tistim čudnim, neprijetnim občutkom, kot se zbudiš po morečih sanjah. In potem se pretegneš in se tiho nasmehneš vase, ker veš, da so bile le sanje in da je vse dobro in prav.

Tokrat pa je bilo precej drugače in zelo narobe. Tokrat niso bile sanje. Nasprotno. Spanje je bilo le azil pred tistim, kar je čakalo na blazini, da te zagradi, ko se še ne zaveš prav, da si buden. Včerajšnji dan! In predčerajšnji! Kakor krivda, kakor ponižanje, kakor da so te zalotili pri nečednem dejanju in zdaj stojiš razkrinkan pred vsemi in na tleh. Pa sploh ni bilo tako. Iz nejasnih občutkov se je izluščila zavest, da je nečesa lepega za zmerom konec. Tisti »za zmerom«, ki mu še nihče ni izmeril globine in bolečine. Ne, to ni sentimentalna zgodba, čeprav pripoveduje o slovesu. Slovesu brez solza in pomilovanja, čeprav se je morda čisto na skrivaj tam gori v skalovju utrnila tudi kaka solza. Pa si mislimo, da je bilo to le zaradi ostrega vetra... Bilo pa je takole: pred približno 25. leti me je (tistikrat dober prijatelj, pozneje moj mož) peljal prvič v mojem življenju v planine. Tistega Triglava s 16 leti ne štejem, saj sem hodila kot teliček v čredi. V Staničevi koči smo pustili vsa topla oblačila, ki smo jih tja privlekli po Tominškovi poti. Potem pa smo šli do vrha le v kratkih hlačah in majicah. Na tihem smo se posmehovali planincem, ki smo jih srečevali v planinski opremi in celo z rokavicami. Končno smo le spoznali, komu bi se bilo treba smejeti, oziroma posmehovati... Saj smo jo vsi premrti hitro ucvrli navzdol, čeprav je bil tisti dan čudovit razgled z vrha Triglava...

Torej pred 25. leti sem potem prvič spoznavala abecedo planinarjenja. Šla sva preko Robanovega kota na Korošico, na Ojstrico, na Kamniško sedlo do Okrešlja. In ker takrat še ni bilo ceste, kaj šele asfalta ali avtobusa, sva jo peš mahnila ob vodi do Solčave in potem na Raduho. Imela sva v knjižnici sicer žig Planjave, vendar tam nisva bila. Ker se je pripravljalo k nevihti, sva jo »prešpricala«.

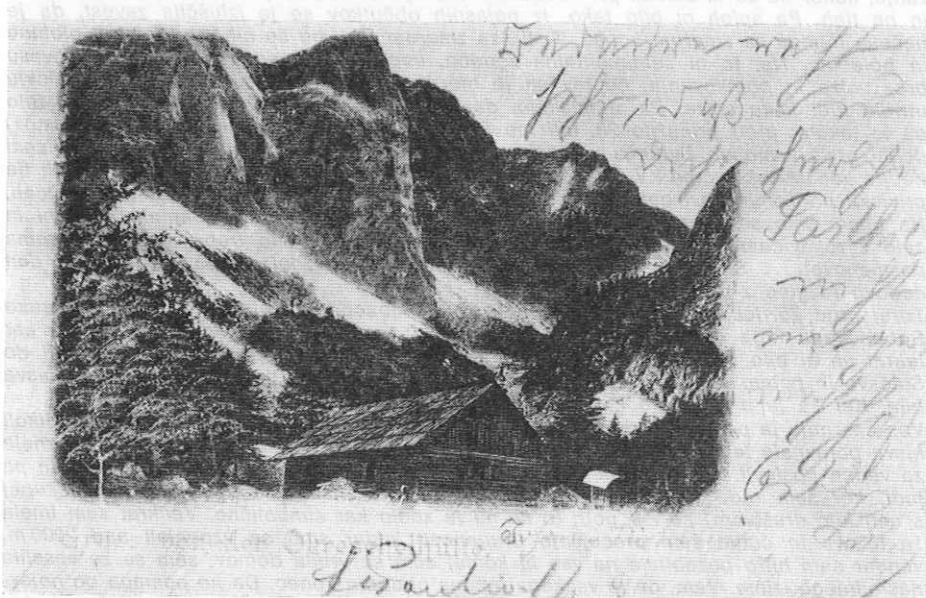
Ves čas naju je peklilo, da je tisti žig nepravilčen in da Planjavi dolgujeva obisk. Nikoli nisva poravnala tega dolga, ker je moj prvi planinski učitelj kmalu zbolel in se pozneje za vedno poslovil. Zdelo se mi je prav, da sama za oba poravnam ta dolg. Zato in pa tudi, ker sem rada v družbi planincev PTT Maribor, sem se veselila izleta (skupaj s celjskim društvom) po isti poti; to se mi je zdelo kar simbolično. Večkrat sem imela že težave in čutila sem precejšnjo utrujenost, kadar smo se vzpenjali nad 2000 m, vendar sem hitro pozabljala na vse in komaj sem se vrnila domov, sem se že veselila naslednjega izleta. Vem, da je vsakega lepega obdobja konec. Da ne pomaga po nojevsko tiščati glavo v pesek, odganjati zdravnikova navodila, kakor da so nadležne muhe, tajiti fizično nemoč, okvare itd. Že do Korošice je bilo težko z mano, drugo jutro, ko sem se vzpenjala na Škarje, sem spoznala, kaj je to kriza. Spoznala sem, da moram priznati stvari, kakršne so, da ne hodiš samo z nogami, ampak predvsem s srcem in pljuči in glavo. Obenem sem spet spoznala, kaj pomeni topla, prijazna, prijateljska roka o pravem času. Ogreje ti premrzle prste in te vodi kot otroka, ko bi najrajši za vedno sedla in čakala. Na kaj?

Dobro, samo do tistega vrha je treba priti, potem se prevesi pot navzdol, v Logarsko dolino. Potem ne bo delalo težav ne srce ne dihanje. Pozabila sem na koleno, ki me

je že vočkrat izdalo. Dvakrat mi je prislužilo celo mavec za nekaj tednov. In prsti na nogah, ki so bili prej še bolj premrli kot na rokah, so se zdaj vneli in pekli, kot da bi hodila bosa po ostrem grušču ali čez snežišče. Treba je bilo hoditi zelo previdno in zato počasi, da zaradi kolena ne bi povzročila težav ostalim planincem. Ni me motilo, da so šli lahkih nog daleč pred menoj, saj sta bila z menoj dva zvesta planinca. Le skrb in strah, da bi jima prizadela sitnosti, in težave in neznosne bolečine vnetih prstov, so mi vso pot grenili pogled na bele skale, rododendron, na črne nizke borovce, dišeče murke, na opojno dišeče klinčke, na temne ciklame. In mir! Tišina!

Ko sem se ozirala po sončnih vrhovih, vsa neznatna, skrušena ob misli, da je to slovo od takih vrhov, nisem čutila tiste prijetne utrujenosti, ki je prepletana z občutkom zmage. Bila sem zbegana in premagana – kakor da me gore ne marajo več. Seveda bi po dolini še hodila, zato se mi je zdelo smešno, ko sem pred slapom Rinka neki zagrebški skupini razlagala, kar so pač želeli vedeti o planinah nad njimi. Neka starejša Zagrebčanka mi je namreč rekla: »A zašto ne sedite, kako možete još stajati na nogama, kad ste bili tamo gore...!« In kako sem včasih s sočutjem gledala kakoga starejšega človeka, ki je oprezno in počasi izstopal ali pa vstopal v avtobus! Kako pa sem jaz sestopala v dolino?! Kakor da sem bila prvič med skalami.

Zakaj pripovedujem vse to? Rada bi samo povedala, kako čas hiti, da prinaša, kar pač prinaša, da pa tudi odnaša: moč, zdravje, celo tisto osnovno, kar je potrebno, da se brez škode vzpenjaš na planine in da pretirano ne oviraš tistih, ki se čutiljo odgovorne za svojo skupino. Koliko je ničevih vzrokov, da proste dneve zapravljamo; tu je nogometna tekma, buljimo v televizijo, božamo svoj avtomobil in tako naprej. Tam nekje zgoraj pa gore sipljejo zdravje na vse strani, daleč od asfalta in bencinskega smradu so, daleč od razprtij in nerganja zaradi vsakdanjih zoprnosti. Tam nekje cvete encijan, dišijo murke, rododendron se kot rdeča blazina razgrinja med črnimi borovci. Tako silno je vse, da pozabiš na dolino in si skoraj zbegan, ko se vrneš med zidove in te spet meljejo mlini vsakdana. Dokler je še čas! Ko bo prišlo spoznanje, da je neko obdobje mimo za vselej – je človeku žal za vsak zamujeni dan. Saj še nihče ni izmeril globine in bolečine samo dveh besed: »Nikdar več!« V višino strmi okamenela lepota – sama sebi zadostna in ji je vseeno ali jo obiščeš ali ne. Nekega dne pa spoznaš, da si tako zamudil priložnost. Nemoči ne more premagati ne volja, ne želja ne hrepenenja. Takrat se je treba sprijazniti pač s tem, kar zmoreš.

Koča na Okrešlju, ki sta jo leta 1875 zgradila dr. Johannes Fricchauf in Janžez Piskernik, Plesnik iz Logarske doline (glej njegov podpis pod sliko).

Spomladi leta 1907 jo je odnesel snežni plaz. Lastnik – Nemško avstrijsko alpsko društvo, izvajalec je bil spet J. Piskernik – je še istega leta iz uporabnega tramovnja postavil zasilno kočo, ki pa je kmalu propadla. To pa zato, ker je Savinjska podružnica SPD že 2. 8. 1980 le nekoliko stran od nje odprla Frischaufov dom

† SILVO MATELIČ
(31. 12. 1921–26. 8. 1985)

Silvo Matelič je bil eden redkih, ki je živel kot novinar v pokojju. Planina pod Golico je bil njegov dom, pribežališče pred dolgoletnim naporim delom, ki ga je od njega zahtevalo novinarstvo, povojne naloge in obveznosti. Radio Ljubljana je bil dolga leta tisto področje, kjer se je bil razdajal. Še danes se mnogi spominjajo njegovega blagoglasnega pripovedovanja, preproste misli, ki je bila zelo blizu preprosti kmečki, delavski govoric, požlahtnjeni z njegovim življenjskim izkustvom, človečnostjo. Začel je svoje življenje kot mornar, po vojni pa kot železar, vmes, v najbolj hudih dneh naše zgodovine, pa ga najdemo najprej v nemškem ujetništvu, potem med interniranci v Nemčiji, nato pa v Jeseniško-bohinjskem odredu in v udarnem bataljonu XXX. divizije.

Silvo je bil eden najbolj znanih slovenskih novinarjev in radijskih reporterjev. Najbolj blizu mu je bil preprost človek, delavec, kmet. Z njim se je umel pogovarjati o navidez vsakdanjih rečeh, v resnici pa najbolj tehtnih zadevah, ki so bile hkrati tudi soustvarjalec naše povojne obnove. Za svoje delo je Silvo prejel najvišje novinarsko priznanje v Jugoslaviji – nagrado Moše Pijadeja, poleg te pa še medalje za delo, red dela s srebrnim vencem, red dela z zlatim vencem, medaljo za hrabrost, medaljo zaslug za narod in tako naprej.

Planinski vestnik ga je bil pridobil za svojega sodelavca, ko je bil že v pokojju. Njegove kratke novice, podpisoval jih je bil z začetnicama svojega imena in priimka – S. M. – so skušale približati bralcem tudi tiste na videz drobne planinske reči, ki so se sicer skrivale po raznih časopisih v delovnih kolektivih, po vrednosti pa so sodile slejkoprej v široko javnost. Vrata, ki jih je bil tem novicam odpiral Silvo, so tako omogočila prenekateri informaciji, da ne bo šla v pozabo, ampak bo po njegovi zaslugi ostala zapisana tudi v zgodovini slovenskega planinstva, ki ji prav Planinski vestnik vsak mesec sproti sporoča dogodke iz planinskega življenja. V rubriki Na kratko poslej ne bo več Silvotovega podpisa, ostal pa bo časten spomin nanj.

Marijan Krišelj

80 LET PD ZAGORJE IN PD LITIJA

Koča na Zasavski gori, 849 m, Rovišče 9, nedelja 25. avgusta, na procelju napis 1905–1985. Oder je bil slavnostno okrašen z grbom Planinske zveze Slovenije, napisom 80, sliko maršala Tita, z mnogimi planinskimi prapori in državnimi zastavami.

Planinci so se že zgodaj zjutraj začeli vzpenjati iz Save, Renk, Izlak, Viderge in Vač. Zelo toplo in soparno vreme pa je nekatere prisililo, da so se nagnetli v avtomobile in tako so bile ceste prek Mošenika in Tirne, prek Čolniša in Šentlamperta, Vač in Vovš do vrha Zasavske gore zelo obremenjena. Na prireditvenem prostoru se je zbralo približno 1500 ljudi. Razpoloženje je bilo na vrhuncu, kajti po dolinah se je še vlekla megla.

Ob 10. uri je »loški glas« zapel pesem Triglav moj dom, tajnik PD Zagorje Lojze Sajovec je pozdravil vse navzoče, predsednik PD Zagorje Janez Fink pa je orisal delovanje obeh društev v vseh 80. letih in poudaril, »da je bila planinska organizacija tista, ki je budila narodno zavest, odkrivala lepote gora širšemu krogu naših in tujih ljudi in se tako uvrstila med najuglednejše planinske organizacije ne le v Evropi, temveč v vsem svetu«. Dejal je tudi, »da planinska dejavnost ni tekmovalna, je pa množična; več ljudi v naravo in v tem duhu vzgajati mladi rod, to je naše vodilo«. Proslavo so popestrili še planinec Nande s petjem in harmoniko, recitacije pionirjev ter številne čestitke raznih predstavnikov društev obema jubilejantoma. Predsednik PD Litijske Bine Jensenšek pa je pohodnikom, ki so prehodili Badjurovo pot petkrat, podelil plakete. Ansambel Revirčani je poskrbel za pravo planinsko razpoloženje. Pogovorov o letošnjih planinskih turah ni zmanjkalo, pijač pa tudi ne! Zagrebški planinci so prinesli bratske pozdrave, ki sta jih bila najbolj vesela Mimi Cvek in Janez Grebinc, edina izmed članov gradbenega odbora, ki je gradil kočjo na Jančah in sta še živa. Planinci iz mnogih planinskih društev so doživeli nepozaben dan in se razšli z mislijo dr. Tineta Orla: Društva so kri in srce naroda!

Tone Jarc

Z INVALIDI NA TRIGLAVU

Že drugič sem z njimi. Z Ernestom, Ivanom, Lojzem in še mnogimi. Pravzaprav še ena od številnih, včasih že kar utrujajočih tur na Triglav. Ko sem prvič slišal za njihov namen, sem bil kar malo jezen. Pa kaj je ta Triglav tako posebnega, da se ga lotevajo celo invalidi! Gorski svet vendar ni za njih, nesreč imamo že tako

dovolj, da so reševalci pravzaprav več na akcijah kot doma.

Lani maja je bilo, ko sva z Ernestom sedela v njegovi pisarni in sem z nezaupanjem poslušal njegove načrte. Kakih trideset invalidov da bi bilo, pa izkušeni gorski vodniki, pa vojaki, ki bi pomagali nositi nahrbtnike, pa medicinsko spremstvo; vse je že imel v glavi. In potem je steklo. Avgusta smo se zbrali na železniški postaji kot pač vse podobne izletniške skupine, ki v poletnih mesecih napadajo našega očaka. Nekaj pa nas je vseeno ločilo od ostalih. Pomagala za hojo v rokah prenekaterega planinca. Opazoval sem Petrača, Šraufa in ostale gorske vodnike. Prav nič niso bili zaskrbljeni; tja gor jih bomo že pripeljali! Potem pa je šlo kot bi mignil. Rudno polje, Jezerca, Studorski preval in že smo bili v Vodnikovemu domu. Natanko toliko časa smo porabili kot piše na markacijski tabli. Janko je, sicer ves premočen od znoja, zavriskal od veselja, saj ni mislil, da bo šlo tako lahko. Ko so imeli pripravljale izlete, ga je precej bolj »dajalo«. Oskrbnica Angelca nam je postregla z vedno dobrim čajem in enolončnico, Ernest pa je raztegnil pisalni stroj, kot pravi Martin harmoniki. Naslednji dan smo bili v dveh urah na Planiki, časa pa smo imeli toliko, da so nekateri skočili še do novega Triglavskega doma. Skoraj vsi moji dvomi so bili že razpršeni, malo me je skrbel le še triglavski greben. Takole, z noge, z berglami, ali pa s poškodovano roko ta pot ni šala. Tudi vreme zjutraj ni bilo ravno lepo, pa to ni motilo dobre volje in optimizma. Varno privezani in varovani smo bili hitro na vrhu, za nami pa je ostal marsikateri nedeljski planinec izbuljenih oči. Videti človeka, kako po eni nogi skaklja po grebenu, verjetno res ni vsakdanja stvar. Razpoloženja na vrhu pravzaprav ni mogoče opisati, še težje pa bi popisal doživljanja vsakega posameznika. Zdrav človek težko razume, kaj pomeni invalidu takšna zmaga. Zmaga nad samim seboj, zmaga nad svojo poškodbo in predsodki, da ne sodi več v svet zdravih, zmaga nad dvomljivci v sposobnost človeške volje.

Letos je z nami precej lanskim udeležencem, pa tudi novih je dosti. Lanski uspešen pohod nas je prepričal, da gremo lahko tudi po težjih poteh in tako zdaj v Staničevi koči čakam na ostale, ki so še na poti iz doline Kot. Vreme nam bo letos kot kaže bolj naklonjeno. Prvi invalidi so že tu. Nekoliko tarnajo, češ, da se pot vleče, sicer pa je vse tako kot lani. Dobra volja in nestrpno pričakovanje jutrišnjega naskoka na vrh. Zdaj se že dobro poznamo. Vsi moji dvomi v koristnost in uspešnost takih akcij so že davno pozabljeni. Lepo je rekel Šrauf, da so zanj večji invalidi tisti, ki vsako nedeljo presedijo pred televizorjem, kot pa ti, ki so tako

ali drugače telesno prizadeti. Razmišljam kaj bi sam storil, če bi se mi nekoč pripetilo kaj takega. Saj niti ne vem, tako težko si pravzaprav zamišljam takšno življenje, ko je vse odvisno od volje in samozavesti, pa tudi trme. Življenje teče dalje in če se ne boriš, te brezobzirno pusti ob strani. In toliko je Triglavov v življenju, na katere je tako lahko priti, samo najti jih je treba. Invalidi so že splezali na svojega in iščejo druge. V dokaz vsem, da je Triglav tako visok, kolikor sam hočeš.

Boštjan Lajovic

MED »TRIGLAVSKIMI KOMUNALCI«

Sredi 21. avgusta v zgodnjih jutranjih urah na ljubljanski železniški postaji. Tu se je zbralo sto planincev iz skoraj vse Slovenije, ki so nestrpno pričakovali odhod proti Mojstrani in Pokljuki. Revija Antena je že desetič organizirala svojevrsten pohod na triglavske strmine, udeleženci te akcije pa so najbolj vneti planinci in tudi ljubitelji ali bolje rečeno varuhi narave. Ko so v Anteni objavili razpis za letošnji »pohod triglavskih smetarjev«, se je prijavilo na uredništvo več kot 500 kandidatov. Toda žreb je določil le sto srečnežev, ki so se akcije lahko udeležili.

Iz Ljubljane sta odpeljala polna avtobusa razposajenih planincev in članov Gorske straže, toda kmalu sta se na poti ločila. Ena skupina je pričela očiščevalni pohod od Mojstrane prek Vrat proti Kredarici, druga, v kateri smo bili tudi mi, pa s Pokljuke prek Velega polja proti Kredarici. Bolj ko smo se vzpenjali proti Vodnikovim koči, vse bolj smo bili priča brezčutnosti nekaterih izletnikov in planincev, ki jim je skrb za čisto naravo povsem odveč. Ob poteh in postojankah so bila prava odlagališča smeti. Tudi skupina, ki je akcijo pričela v Mojstrani oziroma v Vratih, je bila otovorjena s polnimi vrečami odpadkov in smeti. Pravo presenečenje nas je šele čakalo. Pesem »Triglav moj dom« so kmalu zamenjale kletvice in jeza, čudni občutki s priokusom grenkobe in tesnobe. Še vrh Triglava z Aljaževim stolpom vred bi se zjokal! Čeprav je bil stolp zaklenjen, je bil poln različnih odpadkov.

Letošnja Antenina akcija je bila že deseta po vrsti. Po besedah glavnega in odgovornega urednika Antene Aleksandra Lucuja, se stanje v gorah vendarle izboljšuje. Smeti in odpadkov je bilo letos nekoliko manj, vendar preveč za naš najlepši gorski svet. Pohvalno je tudi, da Antenina akcija že dobiva posnemalce, recimo, odpadki iz Kamniških planin že romajo v dolino.

Ob koncu velja pohvaliti vse udeležence, organizatorja Anteno, delovne organizacije, ki so le-to podprle: Fructal, Alpetour, MIP, Presad, Lek, Dinos. In, ne nazadnje,

TRIGLAV '85
akcija »triglavskih smetarjev«

člane Gorske straže, med njimi prizadevna Gabija Skvarčo in Francija Novaka-Grčo in osebje planinskih domov. Akcija je odlično uspela. Uspela pa bo še bolj, ko bodo »triglavski smetarji« namesto pobiranja odpadkov lahko občudovali lepote gorskih planot. Do tega cilja je le korak, ta je pa: Planinci in izletniki, naravi pustite to, kar ji gre!

Jože Čurin

VABLJIV VRH POREZNA

V nedeljo, 25. avgusta, je bil tradicionalni pohod na 1632 metrov visok Porezen. Udeležili so se ga mladina, taborniki, lovci, pripadniki JLA iz Bohinjske Bele, planinci in nekdanji udeleženci NOB. S pohodom, ki ga je organiziralo Planinsko društvo Cerčno, v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in odbori skupnosti borcev NOV, 19. SNOUB Srečko Kosovel, Gorenjskega vojnega področja in inženirskega bataljona 31. divizije, so počastili spomin na 40-letnico osvoboditve in 40-letnico preboja, boja in žrtev na Poreznu ter v vaseh pod njim.

Kakor vsa leta doslej je bila pri spomeniku na vrhu Porezna priložnostna slovesnost s kulturnim programom, ki so ga pripravili učenci OŠ Cerknega ter pevski zbor. Zbranim je spregovoril sekretar predsedstva OK ZKS Idrija Marjan Cerkvenik.

Planinci in izletniki, ki se povzpnejo na 1632 metrov visok vršac, bodo odslej deležni boljše ponudbe. Nekdanjo italijansko vojašnico so pred leti preuredili tako, da je za silo dajala začasno zavetišče planincem in izletnikom. Pozneje so ta dom na Poreznu poimenovali po narodnem heroju Andreju Žvanu-Boristu. Prizadevanja družbeno-političnih organizacij, borčevskih organizacij, Planinskega društva Cerčno, lovske družine Porezen-Cerčno in drugih, so letos obrodila sad. Dom Andreja Žvana-Borisa na Poreznu je od letošnje sezone naprej bogatejši za 150 novih ležišč. Čeprav dela še niso

povsem končana — mankajo še urejene sanitarije in tuši z mlačno vodo — pa je v domu že možno bivanje za daljši čas, saj je oskrbovan z jedačo in pijačo od 15. junija do 15. septembra. Že sedaj razmišljajo, da bi sezono podaljšali na poznejše mesece, saj je obiskovalcev vedno več. Ob koncu letošnjega pohoda na Porezen je predsednik odbora skupnosti borcev Gorenjskega vojnega področja Janko Urbanc-Olga izročil najzaslužnejšim plakete in zlate značke Gorenjskega vojnega področja. Prejeli so jih: Planinsko društvo Cerčno, Lovska družina Porezen-Cerčno in

POREZEN '85

komandir oddelka postaje milice Cerčno Marjan Lainšček. In kot se spodobi, tudi letošnji pohod, kot mnogi doslej, se je končal s tovariškim srečanjem planincev, borcev, mladine, pripadnikov JLA, tabornikov in mnogih drugih ljubiteljev gora in z željo: prihodnje leto spet na svidenje na 11. spominskem pohodu na Poreznu!

Jože Čurin

PLANINSKI POHODI DELAVCEV SLOVENSКИH ŽELEZARN

Leta 1969 smo se slovenski proizvajalci železa in jekla ter predelovalci združili v enotno organizacijo združenega dela, ki z 18 559 zaposlenimi in proizvodnjo nad 800 000 ton jeklenih izdelkov na leto zavzema v slovenskem in jugoslovanskem gospodarstvu vidno mesto. SOZD Slovenske železarne sestavljajo delovne organizacije Železarna Jesenice, Železarna Ravne, Železarna Štore, Veriga Lesce, Plamen Kropa, Tovil Ljubljana, Žična Celje, Metalurški institut Ljubljana ter interna banka in delovna skupnost skupnih služb.

Razen osnovne dejavnosti, proizvodnje jekla in njegove predelave, v SOZD izvajajo razne aktivnosti na družbenopolitičnem, gospodarskem, kulturnem, športno-rekreativnem in na drugih področjih. Slovenska javnost pozna razna srečanja, ki jih organizirajo posamezne delovne organizacije SOZD — srečanje članov ZZB NOV, invalidov, pevskih zborov, folklornih skupin, gledališnikov, pihalnih orkestror,

Železarji se vzpenjajo na Triglav
Foto: Pavel Dimitrov

planincev in drugih — na katerih se spoznavamo in izmenjujemo izkušnje ter se tako povezujemo v trdnejšo gospodarsko verigo.

Ena najbolj množičnih športno-rekreativnih dejavnosti SOZD so planinski pohodi. Vsako leto se na tisoče plavžarjev, jeklarjev, livarjev, kovačev, valjavcev, kovinskih delavcev, vzdrževalcev, tehnikov in inženirjev ter drugih delavcev, povzpne na številne vrhove v Julijskih Alpah, Karavankah, Kamniških Alpah, ter na koroške gore. Minulo leto je bilo jubilejno, saj smo praznovali 15-letnico organiziranih pohodov planincev Slovenskih železarn. Doslej so posamezne delovne organizacije SOZD organizirale in izvedle naslednje pohode: Železarna Jesenice, ki je pobudnica množičnih planinskih pohodov, je izvedla 15 pohodov, in sicer deset na Triglav (vzporedno pa nekajkrat tudi na Škratico), po enega na Stol, Golic in Mežaklo ter iz Zatrnika preko Vodnikove kočice in Bohinjskih vratc do Krme. Dvakrat je organizirala tudi pohod »Sto žensk-železark na Stol« ter leta 1978 drugo alpiniado slovenskih železarjev alpinistov v Vratih. Pohodov se je udeležilo 8261 železarjev in predelovalcev.

Železarna Ravne je izvedla 12 pohodov, in sicer šest na Peco, dva na Uršljo goro, dva na Olševo in dva na Raduho, na njih pa je bilo 7088 pohodnikov. Ravenčani so leta 1976 organizirali prvo alpiniado železarjev alpinistov na Raduhi.

Železarna Štore je izvedla osem pohodov, in sicer pet v smeri Kamniška Bistrica—Kamniško sedlo—Okrešelj—Logarska dolina in tri pohode čez Strelovec v Logarsko dolino. Pohodov se je udeležilo 3565 železarjev in njihovih svojcev.

Delovna organizacija Veriga Lesce je organizirala en pohod na Begunjščico s 490 udeleženci, Tovil Ljubljana pa na Snežnik s 426 udeleženci.

V SOZD Slovenske železarne je bilo v petnajstih letih izvedenih 37 pohodov z 19 830 udeleženci. Na pohodih so se sklepala prijateljstva in znanstva med udeleženci, ki delajo v raznih delovnih organizacijah od Jesenic do Raven na Koroškem, od strmih Julijcev do zelenega Pohorja. Med pohodi so spoznali druge kraje in običaje ter raznoliko življenje med železarji. Pri vzponih na omenjene vrhove so udeleženci pohodov pridobili bogate izkušnje iz življenja v naravi, kar ni zanemarljivo, saj to krepi našo obrambno zaščito ob morebitnem napadu.

Železarji smo lahko ponosni, da imamo v svojih delovnih okoljih veliko usposobljenih gorskih vodnikov in članov gorske reševalne službe, brez katerih izvedba množičnih pohodov ne bi bila možna. Njihova zasluga je, da doslej ni bilo hujših gorskih nesreč. Omeniti velja, da smo s pomočjo sindikatov delovnih organizacij SOZD izdali prvo serijo posebnih znakov gorskih vodnikov železarjev. Na osnovnem liku znaka gorskega vodnika je dodan še zaščitni znak posamezne delovne organizacije, iz katere je vodnik. Čeprav so znaki zelo dragi, pričakujemo, da bomo v naslednjih letih dobili znake vsi vodniki, ki smo večkrat vodili pohodnike in skrbeli za njihovo varnost na pohodih.

Brez razumevanja in pomoči poslovnih delavcev in sindikatov posameznih delovnih organizacij teh pohodov ne bi bilo. Prepričani smo in pričakujemo, da bo tudi v prihodnje tako!

Železarji smo bili pred leti zelo ponosni, ko nam je na našem očaku Triglavu »na najvišji ravni« večkrat spregovoril takratni generalni direktor SOZD, znani smučar-olimpijec, planinec in družbenopolitični delavec Gregor Klančnik.

Dosedanji uspehi na sedemintridesetih množičnih pohodih SOZD Slovenske železarne so nam vzpodbuda za prihodnost. Zaradi vedno slabših razmer v svetu in pri nas planinstvo pridobiva na svojem pomenu. V naših gorah je vedno več ljudi, ki se zavedajo, da je planinarjenje ena od najbolj razširjenih, vsestranskih in zdravih rekreacij. To so že pred petnajstimi leti spoznali slovenski železarji, njihovemu vzgladu pa so sledile tudi druge delovne organizacije v Sloveniji.

Za pripravljalni odbor
pri IO OOS Železarne Jesenice

Pavel Dimitrov

Foto: Dokument PV

SREČANJE STALNIH ČLANOV GLAVNEGA ODBORA PZS NA LISCI (21. in 22. junij 1985)

Delovni posvet, ki ga je za dva junijska dneva sklical predsednik Planinske zveze Slovenije Tomaž Banovec in so se ga udeležili tudi najodgovornejši člani IO PZS, kot lahko preberemo iz vabila, je bil vsebinsko obsežen in zanimiv. Vabilo predlaga, da bi obravnavali najvažnejše o pripravah srednjeročnega načrta PZS za obdobje 1986–1990 z elementi dolgoročnega razvoja, da bi obravnavali tudi politiko dolgoročne gospodarske stabilizacije v planinski organizaciji; na spored so dali tudi Družbeni dogovor o pomoči visokogorskim planinskim postojankam; kadrovske priprave za organe PZS, ZTKOS in za druge družbenopolitične organizacije; govorili naj bi tudi o problematiki Planinskega vestnika in sploh založniški politiki PZS; zanimali so jih odnosi in stališča planinske organizacije do vrhunškega športa; svojo pozornost so posvetili tudi razvoju članstva in planinskih društev, pa članarini v prihodnje ter stališčem ob pripravi predloga za novo članarino; posebno pozornost so doživeli tudi popusti v planinskih postojankah in pa stanje v Planinski zvezi Jugoslavije, planinskih zvezah po republikah in v pokrajinah ter možnosti za skupno sodelovanje; govorili so tudi o vsebini delovnega gradiva za sklenitev novega samoupravnega sporazuma o medsebojnih odnosih med PZS in delovno skupnostjo PZS. Vsa ta bolj ali manj razčiščena stališča, bodo rabila pri delu in sklepanju IO PZS, komisijam PZS ter GO, ko bodo pripravljali predlog novega srednjeročnega načrta.

Čeprav je gradivo res obsežno, kar za dva dni ga je bilo, ko še zmeraj niso vsega prešli, vsaj v podrobnosti ne, je ta posvet potrdil, kako potrebno se je srečevati tudi v takem neformalnem sestavu,

posebej, ko gre za planinske vsebine in probleme, ki jih je potrebno poprej med seboj prediskutirati in tako že vnaprej preiti marsikatero na videz mogočno prepreko. Sicer pa smo pred GO in pred Skupščino PZS, ko se bo treba soočiti z marsikatero situacijo, ki jo je ustvaril nov čas, oblikovale nove razmere, ko počasi vnašajo v planinsko organizacijo tudi nekaj tistega duha, ki naj bi pomagal prebroditi razvojno prepočasnost in poiskati rešitve, ki bi bile sprejemljive za večino velike planinske množice.

Posvet je po vsebini, vsaj v glavnih potezah, povzel tudi ljubljanski radio v oddaji Na valu 202 tako, da je bila o prizadevanjih planincev, da bi ohranili kar najbolj homogeno in trdno organizacijo, obveščena sočasno vsa slovenska planinska javnost.

M. K.

SREČANJE POBRATENIH PD PTT LJUBLJANA IN PD DJEROVICA PEČ

Od 29. avgusta do 1. septembra je bila na obisku pri PD PTT Ljubljana delegacija pobratenege PD Djerovica iz Peči. V delegaciji sta bila tudi Janko Jankovič, predsednik Občinske konference ZK Kosovo iz Peči, in Šefki Mula, predsednik Planinske zveze Kosova, sicer pa sekretar Občinskega sindikalnega sveta Peč. Planinski društvi sodelujeta že od leta 1956, ko se je v Prokletijah smrtno ponesrečil član PD PTT Ljubljana Stane Tomšič. Tesno sodelovanje planincev obeh društev se je še poglobilo leta 1976, ko sta predsednika obeh društev podpisala listino o pobratenuju.

Člani domačega društva so pobratime seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi in turističnimi znamenitostmi Ljubljane, popeljali so jih v Poštarski dom na Vršiču, k izviru Soče in ob njej do Bovca, v Begunje in Drago, na Vodiško planino na Jelov-

vici ter v Dražgošah; ob koncu srečanja so obiskali še turistično kmetijo na Jarčjem brdu, kjer je bilo zanje še posebej zanimivo. Poudarek pomenu tega srečanja in sodelovanja dveh planinskih društev iz Slovenije in Kosova pa sta bila sprejema pri predsedniku Skupščine občine Ljubljana Center Albinu Vengustu in na Planinski zvezi Slovenije, kjer sta se s planinci pogovarjala predsednik Izvršnega odbora Marjan Oblak in tajnik Jože Dobnik.

Ob koncu srečanja so se predstavniki obeh društev dogovorili o obsežnejšem srečanju planincev obeh društev prihodnje leto na Prokletijah ter o nadaljnjem poglobljanju medsebojnega sodelovanja.

J. D.

POT 30 VRHOV

PS Gorenje je leta 1983, da bi počastila 30-letnico obstoja tovarne, razpisala obhodno pot 30 vrhov. V ta namen so izdali 1000 ličnih dnevnikov in povabili planince, da se od skupaj 40 izbranih vrhov v slovenskih gorah, povzpno vsaj na 30. Kontrolne točke so razporedili po vsej Sloveniji v nadmorski višini od Gore Oljke (734 m) pa do Triglava. Štirje vrhovi so nižji od 1000 m, osem pa se jih dviga nad 2500 m. Omenjena pot ni terjala večjih sredstev, saj pohodniki s pridom uporabljajo že dosegljivo planinsko literaturo in hodijo po poteh, ki so že markirane. In kakšen je odziv?

Dnevnik so že pošli, v dobrih dveh letih so podelili 32 značk, kar kaže, da omenjena pot le terja nekaj časa in napora. Prvi so pot prehodili že avgusta 1983 trije delavci Gorenja in mladinski vodniki Gorazd Tanjšek, Drago Erjavec in Miran Jančič. V seznamu zasledimo šest obiskovalcev iz Maribora, pet iz Ljubljane, štiri iz Zagreba, tri iz Reke, šest z občine T. Velenje, prišli pa so tudi iz Žalca, Petrovč, Črnuč, Ruš, Doliča. Med prejemniki so Luka Kočar iz Ljubljane, Matej Svetel iz Maribora, Josip Korlaet iz Zagreba, Anton Andrejčič iz Lesc in drugi. Za zdaj podeljujejo le značke, teh pa je na voljo še dovolj.

Miroslav Žolnir

TABOR PD LISCA, SEVNICA

Že 13. po vrsti je MO PD Lisca, Sevnica organiziral planinski tabor za pionirje in mladince in sicer ob Bohinjskem jezeru. Vodil ga je izkušeni planinski vodnik Tone Šeško, ob pomoči Ele Pavkovič ter mladinskih vodnikov. Moramo reči, da skoraj ni deževalo, zato smo kar osem dni od desetih izkoristili za ture po bližnjih bohinjskih gorah in planinah. Najlepša in najzahtevnejša dvodnevna tura je bila na Krnsko jezero in na Krn. Oskrbniku Koče pri Krnskih jezerih se moramo zahvaliti za

njegovo potrpežljivost in dobrodušnost. Tu smo organizirali tudi izpite za planinsko šolo, ki je redno potekala v taboru in na turah.

Menim, da je tabor v celoti uspel in da se bomo naslednje leto vrnili v Bohinj, saj predstavlja izhodišče za številne ture in izlete.

Jože Prah

KOT DEL NARAVE

Za sedem dni smo se umaknili v naravo, pozabili smo svoje vsakdanje skrbi ter uživali v svobodi.

Planinci iz Ormoža smo se zbrali 15. julija 1985 pred železniško postajo v Ormožu. Namenili smo se v dolino Tamar. Zbralo se nas je okrog 49. Dobro volje smo sedli na vlak in pustolovščina se je začela.

Pripeljali smo se do Ljubljane, nato z avtobusom še naprej proti cilju.

Tam pa smo pogumno premerili prve metre asfaltne ceste. Sonce je pripekalo. Klepetali smo, se smejali in vzdihovali za vsako kapljico vode, ki smo jo popili. Meni so na srečo prepustili najmlajše dekllice. Kmalu niso hotele več naprej, ker so bile obupno žejne in utrujene. Že sem obupavala, ko sta se pripeljali naši tovarišici z avtomobilom; naložile sta obilno prtljago s puncami vred in jih odpeljali v Tamar. V Tamarju nas je že čakal kup opreme — šotori, spalne vreče, blazine, odeje, in to sredi travnika.

Sedli in legli smo po travi in čakali na čudež, ki bo postavil naše šotore. Nazadnje smo le spoznali, da moramo šotore postaviti sami. To nam je uspelo presenetljivo hitro.

Tovariši so se medtem lotili gradnje »partizanske« kuhinje in jedilnice. Pobrli so nekaj hlodov in iz njih zbili mizo, dve klopi, in postavili plateno streho.

Nazadnje smo nabrali suhljad za taborni ogenj in že je bil večer.

Mimo kuhinje je tekla Nadiža. Zato je bil naslednji dan izvir cilj našega prvega izleta, popoldne pa smo imeli »malo šolo plezanja«. Tovariši so nas popeljali pod strmo steno od snežišča. Pokazali so nam, kako je po snežišču treba hoditi s cepinom in derezami. Tisti, ki so ostali v dolini so obiskali skalalnico v Planici.

Naslednji dan je bila namreč na vrsti prva daljša tura — Vršič in vzpon na Mojstrovko.

Vreme nam sicer ni bilo naklonjeno, saj nas je med potjo nekajkrat namočil dež. Tako smo prišli le do Vršiča, Mojstrovko smo pa prihranili za drugič. Vrnili smo se v tabor.

Ponoči je hudo deževalo. Tudi zjutraj je bilo vreme dokaj čudno. Pet se nas je odločilo za turo na Jalovec. Na pot smo šli ob osmih. Vreme se je bilo popravilo tako, da je bil razgled z Jalovca prelep.

Starejši pionirji so odšli na Ponce. Pri-povedovali so nam o nepozabnih vtisih s poti in z vrha Srednje Ponce.

Med potjo so namreč doživeli pravo pre-senečenje. Videli so gamsa, ki je zganjal norčije in učil svoje mladiče na snežišču. Ko so bili vsi zopet v taboru, so se po-merili v orientacijskih sposobnostih in iz-najdljivostih. Vsak se je izkazal po svojih močeh.

Sobota je bil poslovilni dan. Tisti, ki so se prijavili za planinsko šolo, so opravili izpi-te, zvečer pa smo se pomerili v znanju »Pokaži, kaj znaš« in opravili krst.

V nedeljo zjutraj smo odšli domov, vsak s kopico neizrekljivih lepote, srečnih in nasmejanih lic, z lepim spominom na del-ček mladosti pod Jalovcem . . .

Bojana Jaušovec

USPOSABLJANJE PLANINSKIH MARKACISTOV

Po obeh uspešnih seminarjih za markaciste kamniško-karavanške skupine (Storžič) in škofjeloške skupine (Lubnik), je komisija za planinska pota pri PZS končala podoben seminar za markaciste koroške sku-pine.

Seminarji uvajajo predvsem v praktično delo vse udeležence (»navadno« markira-nje, vzdrževanje poti, zavarovanja s klini in jeklenimi pletenicami).

Seminar koroške markacijske skupine je bil 25. in 26. maja 1985 na pobočju Uršlje gore, dne 24. in 25. avgusta pa na varo-vani plezalni poti s planine Grohat na Raduho. Ta oblika vzgoje markacistov ustreza komisiji za pota in vsem udele-žencem ter uvaja enotna načela za delo v tej pomembni veji planinskega delova-nja.

ZA PRAZNIK NA SNEŽNIKU

Čeprav predpraznična nedelja z dežjem in silno nevihto ni bila kdo ve kako naklon-jena pohodom v gore, se je letošnjega poletnega pohoda na Snežnik, posvečene-ga Dnevu vstaje, udeležila stotinja pohod-nikov ne le iz Ilirske Bistrice, temveč tudi iz Postojne, Kopra, Ljubljane in drugih mest.

Jože Polh je na Sviščakih, na izhodišču letošnjega pohoda, pozdravil pohodnike v imenu borčevske organizacije, najmlajši udeleženci pa so k spomeniku padlim položili planinsko cvetje.

Kljub poletnemu nalivu, ki je pohodnike pošteno namočil pod samim vrhom Snež-nika, so vsi varno prišli v toplo zavetišče na Snežniku. Tako je tudi tokrat Snežnik svojim obiskovalcem ponagajal in od njih zahteval dodatne napore. Žato so bile toliko bolj zaslužene nagrade, ki so jih bistriški planinci podelili najmlajšima ude-ležencema pohoda, 4-letnima Milanu Mi-

loševiču in Julijani Škrabolje ter najšte-vilnejši družini Vrhovih iz Ilirske Bistrice, ki so že drugo leto zapored na Snežnik pripeljali vseh svojih šest članov.

Udeleženci pohoda so tudi preostali del dneva preživeli v okrilju snežniških goz-dov in se razvedrili ob prijetnih šaljivih igrach, ki so jih pripravili organizatorji po-hoda — člani komisije za šport in rekreaci-jo občinske ZTKO.

Bistriški planinci že sedemnajst let obisku-jejo Snežnik ob prazniku vstaje, zadnja tri leta pa je pokrovitelj teh spominskih pohodov občinski sindikalni svet, ker žele, da bi se pohodov na Snežnik in s tem v naravo udeležilo kar največ delovnih ljudi in občanov. Odločitev je bila očitno pravilna, saj se teh pohodov udeležuje vedno več pohodnikov. Tokrat pa so ude-leženci pohoda v svoji sredi s posebnim veseljem pozdravili tudi predsednika slo-venskih sindikatov, tov. Marjana Orožna.

Vojko Čeligoj

VRATA '85

Letos smo se člani PD iz Vipave zbrali na planinskem taboru v Vratih. Šotore je za-sedlo skoraj sedemdeset planincev. Naj-mlajši hodi po zemlji že dve leti, najsta-rejša pa petinšestdeset let. Povprečna sta-rost našega tropa je bila dvaindvajset let. Tej starosti primerno smo načrtovali tudi ture, ker pa so bili naši novopečeni mla-dinski vodniki preveč zdelani od pravkar končanega tečaja v Bavšici, so naše mlade sile uspeli pripeljati le do Luknje; do Ste-narja jim je pobegnila le manjša skupina gamsov.

Da načrt ni bil povsem uresničen, je poskrbel tudi naš Trontelj — Boris; tri dni je napovedoval lepo vreme in štirje nade-budneži so vsako jutro odhlačali pod Triglavsko steno »osvajati Čopa«.

Enake pozornosti je bil deležen tudi Triglav, ki je po dvodnevem obleganju vendarle popustil. Žal je bil drugi naskok številčno šibkejši in Triglav je bil tako uža-ljen, da je svoje bogastvo zavil v nepro-dirno meglo.

Vipavci se ne dajo. Zadnji dan so se ob štirih zjutraj nekateri opogumili in šli na Škrlatico. Le-ta nas je nagradila s čudo-vitim razgledom.

Nekateri tarnajo nad sinovi in hčerami, ker hodijo po nenadelanih poteh. Plevel zatiramo v kali. Kal pa se ravna po starših. To se je lepo videlo po raznih prvenstve-nih vzponih tik ob nadelani poti.

No, vrnili smo se celi in zdravi. Za moralo je poskrbel naš »borovnica expres«, ki je vozil nabiralce borovnic v bližnje in daljne kraje, tako je kmalu zmanjkalo kozarcev in steklenic, le borovnic ne.

Upam, da bo naš gamsji trop za to, da se prihodne leto srečamo v Tamarju.

Martina Rehar

**KAKO SMO PREŽIVELI TEDEN DNI
V PLANINSKEM TABORU
V LOGARSKI DOLINI**

Enajstega julija je bilo lepo, prijazno in sončno jutro. Udeleženci planinskega tabora v Logarski dolini smo ga z nestrpnostjo dočakali. Z različnimi prevoznimi sredstvi smo se pripeljali do prijaznega Doma celjskih planincev v Logarski dolini. Tu smo se dokončno seznanili, kajti nekateri smo se prvokrat videli.

Tabor sta organizirala PS DO Kovinotehna iz Celja in PD Laško. Bilo je 23 otrok, starih od petega do trinajstega leta, in 7 odraslih. Pri Domu smo počakali, da so Žalčani, ki so taborili pred nami, zapustili tabor, mi pa smo se tačas predali soncu in se zagledali v venec hribov, ki obdaja ta prijazni konec naše domovine. Taborniško življenje smo začeli tako, da smo se porazdelili po šotorih in jih poimenovali. Domenili smo se, da jih bomo vsako jutro točkovali. Piščalka našega vodje, tov. Srečka, nas je prebujala ob šestih, ko pa smo se odločili za turo na Ojstrico, pa celo uro prej. Z jutranjo telovadbo smo se razgibali, želodce pa pogreli z zajtrkom v Domu, kjer so dobro poskrbeli tudi za ostale obroke hrane. Po zajtrku smo odšli na turo. Prva je bila na Klemenčovo planino in do Plesnikove domačije, druga na Savinjsko sedlo, naslednji pa na Ojstrico in Olševo. Kot zadnjo smo si zastavili Kamniško sedlo, a smo zaradi slabega vremena prišli le do Okrešlja.

Najtežja, po drugi strani pa najčudovitejša, je bila tura na Ojstrico. Zmogli smo jo vsi, tudi najmlajši udeleženeec, petletni Marko. Najtežji so bili prehodi čez snežišča in pot od Škarij proti vrhu Ojstrice. Ko smo se vrnili v tabor, smo ob tabornem ognju in s pogledom na Ojstrico ponosno zapeli planinsko pesem o tej veličastni gori.

Že na turah smo otroke opozarjali na hojo v gorah, na obnašanje planinca, na lepote, na varstvo narave in še na marsikaj. Popoldne je bilo nekaj prostega časa, nato pa so otroci s tov. Srečkom napravili povzetek o vsaki turi. Sledilo je predavanje o zgodovini planinstva, prehrani v gorah, prvi pomoči itd. Predavanja smo popestrili z ogledi zanimivih diapozitivov, filma ali pa slik.

V nedeljo so prišli na obisk starši, zato smo ostali v taboru in so otroci dopolne opravili tekmovanje v orientaciji.

Na Olševi smo si seveda ogledali tudi Potočko zijalko. Zdi se mi pa, da ne bi bilo tako napak, če bi o najdbah v tej jami obstajala kaka brošurica, ki bi jo bilo mogoče dobiti v domu pri Sv. Duhu.

Tako pa me je presenetilo tudi to, da sem sredi turistične sezone dobila zadnjo razglednico Sv. Duha pod Olševo in še to — posneto pozimi. To omenjam le mimogrede, kajti ta pomanjkljivost ni skalila prijetnega razpoloženja, ki je ves čas vladalo v našem taboru.

Na tovrstnem taboru sem bila prvič, vendar mislim, da je bilo dobro organizirano in da so otroci mimogrede zelo veliko pridobili, kar se je pokazalo tudi na zaključnih testih o znanju iz planinstva.

Zadovoljni, žarečih lic in z obljubo, da se bomo ponovno srečali in poglobili prijateljske vezi na jesenskem pikniku, smo se poslovili.

Mojca Jutriša

**PISMO KOMISIJI ZA PLANINSKA POTA
(O razmerah na Slovenski planinski poti)**

Kolegica in jaz sva se odločila, da v vročih dopustniških dneh, bila sva v Portorožu, obiščeva tudi del Slovenske planinske poti, pa sva imela težave z žigi.

Na Slavniku sva bila 2. julija, pa je bil dom zaprt. Žal tudi nisva utegnila, da bi se oglasila v Prešnici 39, kjer je shranjen žig, kot sva lahko prebrala na vratih. Tam pa sva se oglasila 30. julija, pa je bila hiša zaklenjena in tako spet nisva mogla priti do žiga. 16. julija sva bila na Vremščici. Tam pa očitno tri verige na dveh skrinjicah niso bile dovolj, da bi ohranile žig. Šla sva v Košano in tam otdisnila žig železniške postaje v najin popotni dnevnik (če ga bodo seveda priznali), fotografirala se pa nisva, ker nisem imel več filma v aparatu.

Ne spadava med tiste, ki hite za žigi. Lepot gozdov, kjer sva srečavala divjad, cvetočih livad Vremščice ne more zamenjati noben žig v dnevniku. Zelela sva samo predlagati, da bi društvo, ki skrbi za Vremščico, le kdaj pa kdaj poslalo koga tja gor, da bi preveril, kako je z žigi (po komentarjih v vpisni knjigi je mogoče sklepati, da žiga že dalj časa ni). Tam sva našla tudi predloge, da bi žige vgradili, kot je to na Grintovcu, Dolgem hrbtu, Skuti...), ko že ugotavljamo, da žigi izginjajo. Tudi na Slavniku bi bilo mogoče najti boljše rešitve, ker pač dom ni vedno odprt. Žal pa je dandanes tako, da je hoja na isto planinsko točko samo zavoljo tega, da bi dobil žig, vendarle povezana s stroški, ki bi jih bilo mogoče nameniti za obisk drugih številnih in prelepih gora. V Zagrebu, dne 7. 8. 1985

Nevenka Barbutov in Stjepan Osredečki,
Zagreb

SLOVENSKA VODNIŠKA LITERATURA SI UTIRA POTA MED PORABNIKE: VODNIK PO TNP, BLED 1985

Tak naslov sicer ne zveni v žlahtnem jezikovnem tonu, papirnat je, uradniški, pa vendar — slovenska vodniška literatura je po zaslugi Planinske založbe že dosegla tisto točko, ko lahko rečemo, da smo z njo zapolnili skoraj vse vrzeli, s katerimi smo se ubadali prav od časov Badjurovih

tovrstnih edicij, planinskih koledarčkov in priložnostnih izdaj Vodnikov, ki jih izdajajo posamezna planinska društva ali planinske skupine oziroma odseki. To sicer po eni strani kaže na razvejanost interesov potreb po taki literaturi, po drugi strani morda tudi zgledovanje za dobičkom, po tretji plati pa slej ko prej žlahtni slovensko planinsko knjižno vodniško polico prav vsaka taka edicija, ki je sestavljena z namenom, da obvešča, vodi in informira.

Vsekakor gre iskrena hvala prav Planinski založbi pri PZS, da lahko danes pišemo o tem na tak način. Pohvalno pa je tudi, da se s takimi načrti ukvarjajo tudi tiste organizacije, ki delujejo na terenu, v naravi in imajo na skrbi razvoj te ali one turistične, naravovarstvene in druge panoge, med katere sodi tudi Triglavski narodni park, predvsem in v prvi vrsti, saj s svojo dejavnostjo »obsega« enega največjih jugoslovanskih naravnih parkov, v katerem se vsako leto znajde, kdo bi natančno vedel, koliko izletnikov, popotnikov in planincev, vsekakor pa kar blizu 80 000. In vsi ti so tudi vsako leto sproti želeli spoznati ta svet vsak sicer po svoje, vsi skupaj pa z istim razlogom — doživeti so želeli svet okoli Triglava, ki ga literatura, ljudje in sploh tako čislajo.

Vodnik po Triglavskem narodnem parku bo našel v tej družini častno in vsekakor tudi vidno in kvalitetno mesto. Prišel je tako rekoč ob pravem času, čeprav bi delali sestavljalcem silo, če bi primaknili zraven še tisto — izšel je končno in vendarle, ker so vsi skupaj, kolikor jih je sodelovalo pri nastajanju tega obsežnega vodnika, imeli bore malo časa na voljo. Na tiskovni konferenci, ki jo je organiziral TNP na Bledu, dne 19. avgusta, smo izvedeli tako rekoč iz prve roke prav vse, kar je zanimivega ob tem Vodniku in kar seveda ni tiskano, skupaj z ostalim tekstom, ki predstavlja bogat snovni izbor. TNP in Prirodoslovno društvo Slovenije sta imela srečno roko že tudi zato, ker je njuno sodelovanje resnično pogojeno, je tradicionalno in tesno povezano prav s Triglavskim narodnim parkom.

Ideja, ki je zdaj »zagledala luč sveta« je sicer stara že tri leta, pa morda še kakšno leto več, saj je v Prirodoslovnem društvu Slovenije tlela želja že dolgo pred tem, da bi vodnik po Triglavskem svetu, ki ga lepo zaokrožuje Sedmero jezer, že kdaj bil potreben obiskovalcem tega bisera naše dežele.

Vodnik, ki ga zdaj imamo, je snovno tako razvrščen, da pregledno in informativno zgoščeno ponudi obiskovalcu v celoti vse, kar je v TNP zanimivega. Tako mimogrede tudi zvemo, zakaj je ravno to področje dobilo status narodnega parka, hkrati pa smo z njim oskrbeli vse tiste, ki se za TNP, kot za tovrstno literaturo, zanimajo in teh ni bilo malo. To vedo povedati v TNP, ko so vsak dan morali odgovarjati na mnoga vprašanja, ki so jih ljudje naslavljali po telefonu na ta naslov in so od njih želeli kar najbolj podrobne razlage o tem parku, o stanju v njem, režimu itd. Tako je bil res že skrajni čas, da zdaj tako edicijo, ki v celoti streže tem potrebam, imamo.

Več kot 20 avtorjev je zapolnilo vsebino, ki jo lahko razčlenimo na prirodoslovni del, na del, v katerem obravnavajo kulturno dediščino in pa na praktični del, v katerem dobe obiskovalci vse potrebne informacije o poteh, kočah in o režimu v TNP, za pomagalo pa jim rabi priložena (in pomanjšana) karta tega področja.

Snovno ravnotežje je v Vodniku zgledno ohranjeno, čeprav je zbranih na enem mestu več znanstvenih, gospodarskih, strokovnih, informativnih in tudi kulturno zgodovinskih področij. Podrobnost, ki ne presega praktične rabe, naravnost ponuja novo idejo, ko bi v prihodnje morali že misliti na monografijo tega področja. To pa je delo, ki terja seveda temeljitejšo obdelave in širok obseg strokovnega dela z vseh področij. V veliko korist Vodniku je, da besedila niso zgolj preprosti opisi vsega, kar najdemo v TNP, ampak prenekateri tekst predstavlja že raven učbenika (na primer geomorfološki del, ki ga je prispeval J. Kunaver, pa poglavje o rastlinstvu in drugo).

Vsekakor moramo pritrditi Janezu Bizjaku, ki je Vodnik opremil in ga tehnično uredil in je sploh velik njegov delež, da je Vodnik tak, kakršen je, ko ugotavlja, da to ni klasični vodnik, ki jih sicer poznamo, ampak je to prva knjiga, ki se problemov s tega področja loteva strokovno. Nujno je, da zamisel, ko bi Vodnik prevedli v nemški oziroma angleški jezik, čimprej uresničijo.

Vodnik je uredil uredniški odbor (Mladen Berginc, Janez Bizjak, Ivan Fabjan, Stane Peterlin in dr. Vinko Strgar), lektorja sta bila Milena Hajnšek-Holz in Marijan Krišelj, glavni in odgovorni urednik pa je bil Ivan Fabjan. Posebno pohvalo pa velja izreči tudi tiskarni ČGP Delo, saj je Vodnik tudi v tem pogledu na tehnično izredni višini. KS Slovenije in KS Občine Radovljica pa sta izdajo Vodnika podprli.

Tako je ta knjižica z 244 stranmi in z lepimi barvnimi posnetki ter črnobelimi fotografijami in številnimi skicami, preglednimi kartami, nekako zaključila in zaokroženo dopolnila informativno literaturo o TNP, ki smo jo doslej lahko zasledovali v brošurici S. Peterlin TNP – Naravnih in kulturnih spomeniki, št. 1, v posebni številki Planinskega vestnika številka 8, 1974, ter na reklamnem letaku, ki ga je TNP izdal leta 1983.

M. K.

LEPOTA JE VEČ KOT DEJSTVO

Še eno razmišljanje o knjigi
F. S. Copeland »Čudovite gore«

Kadar tujci o nas Slovencih lepo mislijo in govorijo, ostajamo navzven hladni, vsaj na videz neprizadeti, ko pa nam začno hvaliti in se navduševati nad našo deželo, ne znamo skriti zadovoljstva. Oboje seve-

da lahko povežemo v sveženj ugotovitev, ki pravijo, da je očitno, kako vsej naši samozavesti navkljub le potrebujemo tistih dodatnih spodbud, ki lastno vrednotenje povnanjajo, tako da iz subjektivnega postaja objektivno vedenje in prepričanje. Komaj dovzetni za najrazličnejša laskanja zavestno sprejemamo iskreno pohvalo, iskreno navdušenje.

Zato tudi to razmišljanje o knjigi *Čudovite gore*, ki jo je avtorica Fanny Susan Copeland pisala prav zato, da ubesedi hvalnico slovenski deželi in slovenskemu človeku skozi tujčevo optiko, jo poveže z lastnimi izkušnjami in jo konec koncev splete mimo vseh patetičnih pretiravanj v venec zavestnih pričevanj, ki jih danes brez zadrege uvrščamo med bisere literarnega upodabljanja tistega slovenskega sveta, ki mu na kratko pravimo kar – naše gore, pa čeprav so privrela, ta pričevanja, iz peresa, rojenega na daljnem Irskem in odraščajočega na komaj kaj bližjem Škotskem. Knjiga je splet navdušenja in ljubezni, je splet spoznanj in upanj, razraščajočih se prek desetletij, ki jih je avtorica preživljala med slovenskimi ljudmi, predvsem pa med slovenskimi gorniki, še zlasti med Skalaši, takrat na vrhuncu slovenske alpinistične renesanse. Miss Fanny S. Copeland, drobna sivolasa gospa, vedno z nahrbtnikom, kakršne se spominjam iz let svojih najresnejših planinskih začetkov, mi je zdaj, mnogo let kasneje (umrla je leta 1970 in je pokopana na Dovjem pod Triglavom) ponovno zaživel v zavesti in v knjigi, katere subtilni prevod je delo Marijana Lipovška, v knjigi, že dolgo znani, a vendarle ne tako naši, kot jo sprejemamo zdaj, ko jo beremo po svoje, v prelestju tiste vzajemnosti, ki jo lahko spočneta izjemen avtor in njega vreden prevajalec.

Čudovite gore so hvalnica Julijcem in ljudem, ki so tam zgoraj iskali neskaljeno veselje, brezmejne razglede in vrednote, kakršnih svet vsakdanjega trenutka nikakor ne zmore nadomestiti.

Je torej to knjiga spominov in knjiga zgodovinskega spomina? Prav gotovo je eno in drugo in v tej razsežnosti je njena velika vrednost, ki je vsaj enakovredna literarni. Copelandova nam oživlja neko dobo, ki je zdajšnji rodovi ne poznamo iz neposredne izkušnje. To dobo nam oživlja nekonvencionalno, mimo vseh uradnih in zapovedanih resnic. Ne zanimajo je ne objektivna razmerja in povnanjene zgodovinske okoliščine, izrazito pronicljivo pa zna opazovati posameznikovo dušo in njena odzivanja zunanjim impulzom: lepoti, strahu, nevarnosti, navdušenju, tesnobi. Te impulze v družbi naših najvidnejših gornikov iz časov med obema vojnama tudi sama neposredno spoznava... potem pa o vsem tem piše. Piše s srcem in umom, a slednjega kroti, kadar mora napisati sonet, kadar mora ubesediti lirično izpo-

ved. Takrat v njej zaživi pesnik, vzbrste besede, vzvalovi intimno vznihanje: *lepota je več kot zgolj dejstvo*. Vzpostavi se pomelčni lok med občutjem in zgolj spoznanjem, kakršnega v evropski kulturi posebej veliki nemški klasični filozof, ki je tudi o naravni lepoti racionalno povzel: *Es ist nicht schön, es ist so!* (Hegel). Copelandova verjame v lepoto in verjame v človeka, to od strani do strani bolj zagotovo spoznavamo v njeni knjigi in prav bi bilo, ko bi to spoznanje ostalo v zavesti slovenskega človeka, še posebej, če z gospo Copelandovo verjame, da so Julijci — čudovite gore.

Mitja Košir

NAŠE GORE IN LJUDJE NA DRAGOCENIH GRAFIČNIH LISTIH

V Rogaški Slatini je bila 3. julija 1985 pomembna otvoritev Muzeja grafične umetnosti od 16.—19. stoletja. Razstavljeni grafični listi obsegajo prvih 50 tematskih zbirk s po tremi deli v vseh vrstah grafične tehnike: lesorez, bakrorez, jedkavnica, mezzotinta, akvatinta, litografija, jeklorez in ksilografija v črno-beli in barvni tehniki. Grafike prikazujejo stare vedute iz Slovenije, Istre, Dalmacije in mejnih dežel, etnografijo našega poljedelstva in živinoreje, favne in flore, narodne noše in ekslibrise. Vmes so tudi akvareli J. Lipperta iz 19. stoletja. V posebnih škatlah je spravljeno okoli 20 000 grafičnih listov. Nedvomno je to največja zbirka starih grafik v Jugoslaviji, vredna okrog 350 milijonov dinarjev.

Ljubitelji črne umetnosti še posebej pritegnejo motivi in panorame naših gor in dolin ter njih prebivalcev: ljudi, favne in flore. Na več listih je čudovito predstavljena Donačka gora imenovana — štajerski Triglav in slovenski Klek, ki se impozantno dviguje nad panoramo Rogaške Slatine. Na drugih listih spet vidimo značilno arhitekturo prejšnjih stoletij in zgradbe, ki jih danes ni več.

Gotovo ste se že vprašali, kako je uspel krajanom tak kulturni podvig — odkod sredstva za ta dragoceni muzej?

V zameno za podrti avstroogrski Wanderbahn je domiselna uprava Zdravilišča obnovila zgradbo bivše direkcije ter odprla 5 sob za muzejske razstave. Grafične zbirke pa je daroval švicarski gost Kurt Müller, ki je na otvoritvi muzeja dejal:

»Bil sem hudo bolan na jetrih in žolču. Prijatelji so mi svetovali Rogaško Slatino. Prišel sem večkrat, in zdaj sem zdrav. Iz hvaležnosti in ker nimam dedičev, sem umetnine podaril zdravilišču.«

Kdo je Kurt Müller?

Sam pripoveduje:

»Že od malega sem moral delati. Očeta sem izgubil, ko sem bil star 12 let. Grafike zbiram vse življenje. Najprej sem bil

trgovec, nato sem študiral umetnost, sedaj pa imam v Zürichu svojo umetniško galerijo. Ne kadim in ne pijem alkohola. Imam tudi pomembno zbirko jugoslovanskih znamk, tiste iz let 1919 in 1920 (slovenske!) na katerih je v ozadju Triglav. V Rogaški Slatini sem našel drugi dom!« Poleg spominskega muzeja Borisa Kidriča na Knežcu je muzej grafične umetnosti pomembna pridobitev tako za krajanke kot obiskovalce in goste Rogaške Slatine, obenem pa značilna humana gesta darovalca za učinkovito zdravljenje.

Jože Gasparič

NOVICE 14/85

V tem glasilu ptt delavcev Slovenije najdemo dva tehtna prispevka s planinskega področja. Prvi govori o 33. zletu ptt delavcev Jugoslavije na legendarnem Igmanu, drugi pa o 27. rednem letnem zboru planinske skupine ptt iz Kranja. Oba sestavka je napisala Darinka Jereb. Prihodnje leto načrtujejo planinci in delavci ptt srečanje v Mariboru.

M. K.

BRANE SOTOŠEK: VODNIK PO PEŠ POTEH

Založba Delavska enotnost je v zbirki Posebne izdaje izdala vodnik po peš poteh, ki obsega 55 slovenskih planinskih spominskih in drugih poti. Vsa pota imajo tudi skice, brez njih so le tiste, ki ne potrebujejo zemljevida. Knjižica vsebuje tudi seznam vseh obveznih in neobveznih točk razširjene Slovenske planinske poti s podatki o nadmorski višini, o času, ki je potreben, da določeno pot prehodimo; ima pa tudi prostor za žig. Knjižica obsega 190 strani v velikosti 12,5 × 16,5 in je v plastičnem, zaščitnem ovitku, podobno kot poznamo druge slovenske planinske vodnike, ki jih izdaja Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije.

M. K.

LOGARSKA DOLINA '85

(Tabor planincev pionirjev MDO
»Savinjska«, PS Kovinotehna, PD Laško)

Bilten mladih, ki so preživeli nekaj lepih skupnih dni v Logarski, je prav tako eden izmed tistih razveseljivih šopov listov, ki jih pišejo mladi pionirji-planinci in tako sporočajo svoje poglede na planinstvo drugim in se s pisano besedo sporočajo. Zrcalo doživetij, bi mogli reči tem zapisom, sporočilo o organiziranem dogajanju, dokumentirano planinsko življenje. In ne nazadnje — tudi dokaz, kako lahko informiramo kar najširši krog zainteresiranih

pa tudi priložnostnih bralcev o svoji dejavnosti, če utegnemo in sestavimo s pomočjo vseh sodelujočih na taborih, srečanjih itd., kaj takega kot je bilten. Potem seveda odpade vse tisto tarnanje, kako malo piše Vesnik o dogajanju na terenu, kako bi moralo biti več zapisov iz življenja planincev, planinskih društev, skupin in odsekov. Pričujoči bilten je nekaj posebnega. Zbral je nekaj najzlahtnejših misli, ki govore o odnosu človeka do gorskega sveta. Že začenja tako: »Za vse, kar smo v gorah doživeli, se moramo zahvaliti našim goram.« Tako kot vsaka taka publikacija, ima tudi ta dosti zapisov v prozi pa tudi v vezani besedi, ki jih krase še risbe in vinjete, vse seveda na dovršeni »pionirski ravni«. Šegavo, okorno in realistično! Biltenu je dodan tudi Informativni bilten številka 17 Kovinotehne iz Celja, ko ponatiskujejo zapis o obisku planinskega pionirskega tabora v Logarski dolini, kar pomeni prav tako lep zgled sodelovanja delovne organizacije in njenega informativnega glasila s planinsko dejavnostjo.

M. K.

JAGODE

Bilten 10. republiškega pionirskega tabora »Bavšica '85«

Na urednikovo mizo je prišel zajeten šop listov, spetih v Bilten 10. pionirskega tabora v Bavšici in to z velikima rdečima jagodama na naslovni strani. Zmerom sem prijetno presenečen nad tako najdbo na svoji mizi, kajti, če ne drugače, si pa tako lahko privoščim obisk pri naših mladih planincih in spoznam njih planinski življenjski utrip in zagnanost. V kratkem uvodniku bomo našli podatek, da so se pionirji iz vse Slovenije zbrali že desetič v takem sestavu in to za devet lepih dni. Tako so spoznali ta »odmaknjeni konec Slovenije in življenje domačinov«. Ob tej priložnosti so se izpopolnjevali

v orientaciji, spoznali so gorske zdravilne rastline, se učili pesmi, urejali so »stenčas« in si zapisovali vse, kar so doživeli. In tako je nastal ta bilten, »edini spomin na dneve, ki so jih preživeli v Bavšici«. V njem pa res najdemo pisano migotanje doživetij, od pesniških poskusov, med katerimi najdemo tudi kar dobre in posrečene, do opisov poti, kako so prišli v Bavšico, in mnogo drugih priložnostnih opisov. Tista »Morje jagod« pa odkriva, odkod je prišla zamisel, da so biltenu dali tak naslov. Posebej pozorno sem prebral Kroniko tabora: prvi dan, ob prvem srečanju v Bavšici, jim je minil v znamenju gesla: »Občuduj naravne lepote in jih varuj!«. Drugi dan so opravili krožno pot po dolini Bukovice in na sedlo pri Kamnih. Naslednji dan jim je minil v taboru, v športnih igrah in v urejanju stenčasa ter pisanju prigod. V četrtek so bili na Krnu, v petek so počivali in sodelovali v tabornih dejavnostih, naslednji dan so bili na Kaninu. Šele nedelja je bila tista, ko so si našli toliko časa, da so uredili Bilten, izdali pa so ga v ponedeljek, na zadnji dan. V pregledu, koliko je bilo teh mladih planincev tistikrat v Bavšici, bomo našli številko 43, osem pa je bilo članov vodstva.

M. K.

SIGNALI 14/85

Med tiste, ki najbolj redno pošiljajo uredništvu Vestnika svoja glasila, vsekakor sodijo delavci Podjetja PTT promet iz Ljubljane, kajti v njihovih »Signalih« je vedno kaj tudi planinskega. V tej številki bi na primer našli obsežen potopisni zapis Po stezah Kamniških Alp, v katerem se Mojca Urankar spominja res zanimive ture, na kateri so obiskali tako rekoč vse »vidnejše« vrhove v vzhodnem delu teh prelepih Alp.

M. K.

POPRAVEK

Pred kratkim je v založbi Obzorja Maribor 1985 izšla zanimiva planinska knjiga Marijana Krišlja *Zlata naveza*, zapisovani pogovori z dr. Mihom Potočnikom. Ima na strani 35 sliko dr. Stanka Tominška z naslednjim besedilom: »Na sliki skrajno desno Evgen Lovšin, možakar z brado je dr. Henrik Tuma, za njim pa Joža Čop.« To ni Tuma temveč bivši britanski kolonialni minister, svetovni planinec lord S. Amery, ki je bil leta 1936 v naših Alpah na daljšem obisku. Navedbi Evgen Lovšin in Joža Čop sta pravilni, drugi dve nenapovedani osebi sta soproga lorda Ameryja in Škantar, naš lovec in vodnik bolj po poteh, že starejši možakar. Dokaz za navedeno je Ameryjev članek O Julijskih Alpah, objavljen v londonskem Alpine Journalu, ki ga je prevedel, napisal daljše opombe in priobčil v Planinskem vestniku, letnik 1938, stran 335, naš priznani pisec in plezalec ing. F. Avčin. Slika Ameryja na Mojstrovki (na isti strani Planinskega vestnika) pa je od Jožeta Čopa.

Evgen Lovšin

IZGINILO ŠEST MILIJONOV ENCIJANOV
Zalostna podoba – gorski svet brez cvečičih travnikov

Znanstveniki iz Innsbrucka so po po daljših opazovanjih ugotovili, da je na znani planini Seiser (Seiseralm) še pred 30 leti cvetelo okoli 6 milijonov encijanov in sto milijonov drugih planinskih cvetic več kot zdaj. To mračno sporočilo je del študije, ki so jo nedavno tega predstavili javnosti v Kastelruthu. Študijo je pripravila skupina raziskovalcev pod vodstvom univerzitetnega docenta dr. Georga Grabherrja. Krivdo za izginevanje visokogorskih rastlin na pašnikih in travnikih je po njihovih ugotovitvah pripisati sodobnemu gnojenju travnikov, ki bo, če se bo tako početje nadaljevalo, zmanjšalo število dosedanjih travniških rastlinskih vrst za 40%. Veliko milijonov gorskih rastlin so že izpodrinile običajne travniške rastlinske vrste, ki uspevajo po vsem svetu. V strokovnem jeziku imenujejo ta pojav nastajanje monokultur.

Da bi se največje in najlepše južnotirolske planine ne spremenile in v odurne monokulture, znanstveniki predlagajo, da bi naravi ne smeli nasilno pomagati, kar pomeni, da bi tako na strmih pobočjih kot tudi na položnejših visokogorskih travnikih ne smeli več gnojiti. Južnotirolske naravovarstvene oblasti si bodo zato prizadevale, da bi kmete dodatno informirali, kako bi lahko le-ti prispevali k ohranitvi čudovite in predvsem tako raznovrstne flore.

(ALPIN, 8/1985.)

M. A.

ČEHOSLOVAKI V JUGOSLAVIJI

Zanimanje češkoslovaških planincev in alpinistov za jugoslovanske gore v zadnjih letih čedalje bolj narašča. Cilji, ki jih privabljajo, niso samo znana in priljubljena gorstva v Sloveniji, predvsem Julijci in Grintovci. Češkoslovaški alpinisti se zmerom bolj ozirajo v manj obiskana območja v drugih predelih Jugoslavije, na primer v Makedoniji.

Da bi bilo ustrezno velikemu zanimanju, je najbolj razširjeni češkoslovaški športni dnevnik *Československý sport* maja, junija in julija letos priobčeval v nadaljevanjih niz informacij o najbolj znanih gorstvih v Sloveniji, Bosni in Hercegovini, Črni gori in Makedoniji. Vsak petek so bili v prilogi tega časnika objavljeni izčrpní prikazi Julijcev, Kamniških in Savinjskih ter Velebita, Maglića, Bioča in Volujka, Durmitorja, Prokletij, Šar planine in Babe. Zajemali so orografski opis, obiska vredne

predele, dostope, planinske postojanke, lokacije za taborjenje in vse možnosti za planinarjenje in plezanje v stenah.

L. Jirásko

TIBETANSKI LEDENI VELIKANI SPET DOSTOPNI

Po tistem, ko so Kitajci leta 1980 dali dovoljenje za dostop na Everest s severa in po vzhodnem razu ter na Šišo Pangmo, bodo prihodnje leto ta seznam dovoljenj razširili na 40 vrhov, visokih čez 7000 metrov. Največ zanimanja je za Čo oju, severni raz, ki predstavlja najlažjo možnost za vzpon na ta vrh. Mnogo od teh sedemtisočakov je še deviških.

(Povzeto po Turistu, DDR 6/85)

M. K.

WERNER HERZOG JE FILMAL REINHOLDA MESSNERJA:

»... MI JE ČISTO VSEENO!«

Znani nemški filmar Werner Herzog je portretiral Reinholda Messnerja med njegovim prečanjem obeh vrhov Gašerbruma. Kdor pozna dela tega tenkočutnega filmskega režiserja, je lahko po vsej pravici pričakoval nekaj posebnega in novega. Skratka film, ki bi prikazal Reinholda Messnerja predvsem kot človeka: izven njegovih donosnih multimedialnih nastopov pred polnimi dvoranami.

In ta film so konec letošnjega junija vrstili na spored prve nemške televizije. Toda kritike, ki so naslednjega dne izšle v vseh vodilnih časnikih, so pokazale, da je mučno napihnjena poroka obeh zvezdnikov rodila le zelo majhno miško. Kritik Münchenskega Merkurja je videl vzrok za to v dejstvu: »... Messner je sam prevzel režijo in se kazal v prizorih in držah, ki jih že poznamo.« Takšno mnenje še bolj podčrtujejo citati, ki so posejani po filmu, kot: »Na gori ne potrebujem prijateljstva, ampak vzdržljivost«; ali: »Imeti poklic pomeni konec vsakršne ustvarjalne dejavnosti.« Vse to je zanesljivo pomenilo trder udarec za milijone televizijskih gledalcev. Višek pa je celotna zadrega doseгла v prizoru, ko je »največji gorohodec vseh časov« jokaje dokazoval svoje ustvarjalne in čustvene sposobnosti z dekorativnim psihičnim zlomom v najlon-skem šotoru.

Z nekoliko več občutka, toda kljub temu zelo zadržano je Messnerjev jok in zlom komentirala *Süddeutsche Zeitung*: »... takšna figura skorajda ne more več v gledalcih vzbuditi resničnega sočustvo-vanja.«

Samega režiserja kritika prav gotovo ni presenetila, kajti že med krstno uprizoritvijo tega filma v nekem Münchenskem kinematografu ob koncu prejšnjega leta, je bilo v dvorani slišati žvižge in klice nezadovoljstva. Navidezno je tudi Reinhold Messner ostal neprizadet. Glede govoric o filmu je kratkomalo dejal: »... mi je čisto vseeno!« Kajti pri kritikah, da gre tako ali tako zgolj za intrige — od koga, ni hotel povedati — in drugič, je storil v filmu le tisto, kar je režiser od njega zahteval. Torej Reinhold, ki se podreja? Vsekakor neprepričljiva izjava moža, ki v filmu o samem sebi zatrjuje: »Mislim, da bo z mojim življenjem tudi konec sveta.« Glede tega ima zagotovo prav — kolikor misli na svoj lastni svet.

(ALPIN, 9/1985.)

M. A.

ZADELA GA JE STRELA SMRT MESSNERJEVEGA BRATA

Tako zelo kot je boginja sreče stresla svoj rog izobilja na Reinholda Messnerja, toliko smole sta imela vse doslej njegova brata, ki sta se tudi ukvarjala s plezarijo. Günther Messner je umrl leta 1970 na Nanga Parbatu, nedavno tega je umrl dr. Siegfried Messner za posledicami padca med plezanjem v Dolomitih.

35-letnega predsednika južnotirolskega združenja gorskih in smuških vodnikov ter vodjo alpske šole Messner je 16. julija 1985 med vodniško turo oplazila strela in je padel približno 25 metrov globoko. Pri tem se je bil hudo polomil, prelom lobanje pa je povzročil možgansko krvavitev. Do nesreče je prišlo pri sestopu s Stabblerskega stebra v skupini Rosengarten. Približno 150 m pod vrhom je Messner kot gorski vodnik spustil po vrvi preko previsa neko Nemko in njenega sina, ko pa je varoval pri sestopu njenega moža, je udarila strela. Messnerja so gorski reševalci hitro prepeljali v Bozen in zatem na univerzitetno kliniko v Innsbrucku. Najprej se mu je stanje izboljšalo, 21. julija pa je zaradi hudih poškodb podlegel.

(ALPIN, 9/1985.)

M. A.

NOV PATENT ZA TURNE SMUČARJE

Z varnostjo turnih smučarjev se je v zadnjem času ubadal tudi znani švicarski izumitelj Günter Schwarz. Za varstvo pred snežnimi plazovi je tako izdelal poseben rešilni jopič, ki se sam napihne. V Švici so ta njegov jopič že patentirali, izdelan pa je iz posebnega materiala, ki ga sicer letalska industrija uporablja za reševalne jopiče v vodi. Tega napihovalca je mogoče vdlati v običajen smučarski jopič, da med turno smučarijo ne prenašate s seboj še več ropotije. Vsa zadeva pa deluje

takole: ko se sproži snežni plaz, potegne smučar posebno zadrgo. Približno sekundo pozneje se po zatrjevanju izumitelja jopič napihne. Posebno visok napihnjeni ovratnik zaščiti glavo spredaj in zadaj kot nekakšna školjka, tako da sta glava in tilnik posebno dobro zavarovana. Mreža pred obrazom sicer dopušča razgledovanje, vendar hkrati preprečuje, da bi sneg zaprl usta. Hkrati se dvigne iz jopiča balon, ki naj bi pozneje olajšal iskanje zasutega. Iz rešilnega jopiča je, če je to potrebno, seveda tudi mogoče izpustiti zrak, zasuti pa dobi s tem več prostora za premikanje glave in gornjega dela telesa, dobi pa tudi več zraka za dihanje.

Novega rešilnega jopiča za turne smučarje še niso utegnili preizkusiti v praksi, zato bo pač treba počakati, če bo v resnici deloval tako, kot to pričakuje in zatrjuje njegov izumitelj.

(ALPIN, 8/1985.)

M. K.

YETIJU PIVO NI VŠEČ

Britanski znanstvenik Bill Grant že pet let tako rekoč zasleduje skrivnostnega »yeti-ja«. Doslej ni imel sreče. Tudi z vabo, ko mu je nastavljal pivo v pločevinkah, ni imel sreče. Bill Grant pa je kljub temu še naprej prepričan, da »yeti« obstaja. Baje so ga zasledili tudi že v Sovjetski zvezi in na Kitajskem, ne samo na področju himalajskega gorstva; pa tudi teh »yetiju podobnih bitij« tam še niso uspeli fotografirati. Ta znanstvenik pa kljub temu in še bolj vneto vztraja pri iskanju tega skrivnostnega bitja.

(Po ALPINU 8/85.)

M. A.

NEPAL: NOVA CESTA KOT DARILO

28. maja letos je nepalski kralj odprl 110 km dolgo pot, ki so jo zgradili med mestoma Lomosangu, 750 m in Jiri, 1890 m. Veljala je 250 milijonov nepalskih rupij, od tega je 88 % prispevala Švica, devet odstotkov in pol Nepal, 2,5 % pa WFP (World's Food Programme). Cesto so začeli graditi l. 1975 — »z malo stroji, a veliko krajevne delovne sile«. Najvišjo točko doseže pot pri kraju Hunumantse, 2540 m, dva velikanska mostova pa prečita reki Sunkosi in Tamakosi. Veliko naprav je bilo treba, da so pot zaščitili pred poplavami, pred zemeljskimi plazovi in pred padanjem kamenja. Skrbeli so, da ob sami gradnji narave niso bistveno obremenili s svojim posegom. Tako so na primer položili indijski specialni asfalt, ki ga ni treba poprej segreti, kar pomeni, da so s tem prihranili blizu 2000 ton goriva. Cesta odpira nova velika gorska področja za popotnike, pa tudi za domačine pomeni veliko pridobitev.

in (M. K.)

NOVA SMER NA HUASCARANU

Tri Poljakinje in dve Čehinji, vse so alpinistično vzgojene v Visokih Tatrah, so odprle novo smer po desni strani v sev. steni na Huascaranu v Peruu. Vzpon so opravile v alpskem stilu in sicer v dveh navezah, ko bi si izmenjavale vodstvo in oskrbo z opremo. 45 vrvnih dolžin dolga smer drži med dvema markantnima skalnima tvorbama – med Francoskim razom (1966) in Italijanskim grebenom (1974). Vzpon je trajal 10 dni, 6. do 16. julija letos. Snežne strmine so se gibale med 55 in 60°. Ženske pa niso slabo spale zgolj zavoljo težav v steni in zavoljo nevarnosti, pač pa tudi zaradi neprestanega izredno slabega vremena. Na zgornjem delu se je temperatura znižala na -20°C . Sestopile so po normalni poti, ker se je vreme bistveno izboljšalo in niso imele posebnih težav. Team so sestavljale: Blanka Danihelková, Suzana Hoffmanová (obe iz ČSSR), Amalia Kaploniak, Ewa Szcześniak (vodja) in Ewa Panejko-Pankiewicz.

jn (M. K.)

MODERNI NESMISLI

Včasih se ljudje obnašamo kot da smo gorá, vrhov, že naveličani, ali pa njih višino izkoriščamo za druge podvige, bolj ali manj drzne, tudi smešne in nesmiselne. To, kar se z našim Triglavom dogaja, ko nosimo na njegov vrh lestve, kolese, košarkaške koše, železne palice in drugo navlakó ter ropotijo, poznajo tudi drugi vrhovi v Alpah in Dolomitih (pa morda tudi drugod po svetu).

Tale dva primera, ki smo ju povzeli po reviji Turist, DDR 6/85, sta kot nalašč za ilustracijo zgoraj povedanemu:

Prvi primer bomo naslovili »Hitrostni rekord pri spustu z vrha Matterhorna«. Nikomur doslej namreč še ni uspelo, da bi se z vrha Matterhorna spustil hitreje kot je to storil Francoz Pierre Gevaux (25). Za 2000-metrsko višinsko razliko – od vrha do Črnega jezera – je potreboval borih deset minut – s padalom seveda.

Spust z vrha je zmajarjem uspel že večkrat, toda spust s padalom, to pa je prvič storil prav zgoraj citirani Francoz. Drugi primer pa nosi naslov »Vrh sreče«. Po tistem, ko je neka japonska filmska skupina na vrhu gore Tittlis, 3329, Švica, posnela poročni obred za silvestrski program v letu 1982, je to potem postalo velika moda. Za 200 švicarskih frankov,

toliko namreč zahtevajo menažerji, ki delujejo v Tokiu pod firmo Honeymoon ceremony (poročna slovesnost), si lahko izposodiš poročno obleko s tančico, Mendelsohnovo poročno koračnico in pa poročni koktajl.

Za tako obliko poroke se je doslej že odločilo preko 200 parov. Toda, kot zakleto, gora Tittlis, ki sodeluje v tem ceremonialu kot glavni igralec, ni vselej voljna spustiti na svoj vrh tako izbrane družbe. Odpodi jih s slabim vremenom. Ta gora stoji namreč prav na področju, kjer so vremenski obrati pogostni. Svatje pa se ne dajo. Poročni obred v takem primeru opravijo kar v kapelici ob Wierwaldstatskem jezeru. Posel pa cveti dalje. Ko bo spet kaj novega na tem imenitnem področju človekovega udejstvovanja v gorah, bomo poročali.

In še en primer:

S PADALOM Z VRHA MOUNT EVERESTA

Podrobnosti, ki bi utegnile dopolniti poročilo, ki je prišlo iz Pakistana in govori o skoku s padalom z Gašerbruma I, še vedno niso znane. Gotovo je le, da se kaj tako drznega – razen Pierru Gevauxu – še nikomur ni posrečilo. Dosedanji svetovni rekorder je Alain Estève (33), pilot helikopterja. 10. 2. letos je skočil z Aconcague, 6960 m. Na najvišji vrh J. Amerike je sprva šel sam; veter različnih smeri, ki je tedaj pihal na gori, pa mu je namen preprečil. Nekaj dni pozneje je spet poskusil. Tokrat so ga spremljali francoski kolegi, da bi mu pri startu pomagali. Odkočil je na severni strani gore. Hude minute pa je preživljal, ker je njegovo padalo izgubilo nosilno moč.

»Zdelo se mi je, da me padalo ne nosi več in da, skratka, padam. Videl sem, kako se mi skale približujejo. Izgubljen sem!« Toda padalo je uspel obvladati in pristal je srečno.

V Himalaji pa velja za najvišjega podvig, ki ga je bil opravil Jean Noel Roche na Daulagiriju (skočil je z višine približno 5700 m). Med francosko odpravo na Jannu, 1983, je Roger Fillon najprej skušal ugotoviti, kakšne razmere za tako dejanje vladajo na vrhu. Ko se je odločil, da bo skok poskušil s tabora VI, na višini 7400 m, pa so mu to dejanje preprečili hudi viharji. Tudi Alain Estève sanja o skoku s padalom z enega izmed himalajskih vrhov, morda prav z Mount Everesta?

jn (M. K.)

POPRAVEK

V sestavku ženska naveza preplezala J steno Aconcague (PV 85, str. 335) je prišlo do pomote, ko naj bi popravili osebno ime namesto Stefanie Schaffter v Stefane Schaffter in sta torej v navezi bila Wanda Rutkiewicz (ženska) in Stefane Schaffter (moški).

so na sporedu znane »okrogle mize«. Od-
daja, ki je bila v celoti posvečena tej
obletnici, je vodila novinarka Barbara
Berce, sodelovali pa so Tomaž Banovec,
dr. Tone Strojín, Gregor Klančnik in Mari-
jan Krišelj. Okrogla miza III. programa je
bila s to vsebino na sporedu na zadnji
dan v juliju ob 22. uri.

M. K.

PRIJETNA KOROŠICA

Korošica sodi med večje planinske po-
stojanke v Savinjskih Alpah. Leži 1808 m
visoko in je dobro izhodišče za izlete na
okoliške vršace. Iz Robanovega kota je
do Korošice nekaj več kot dve uri hoda.
Prav toliko od koč na Klemenči jami.
Od koč na Kamniškem sedlu je do Koro-
šice približno tri ure hoda. Do Korošice pa
pridete tudi iz Kamniške Bistrice in Pod-
volovjeka, kjer se da precej visoko ripe-
ljati z avtomobilom.

Foto: F. Ekar

Planinska mladinska brigada Triglav, letos je delovala na področju Uskov-
nice, je tudi tokrat opravila pomembno delo — mladi planinci so očistili
veliko planinskih pašnikov, kar bo spet pomagalo oživetiti planinsko pašni-
štvo, tako delo pa je koristno tudi za lovstvo. Brigadirji so sodelovali tako
z upravo Triglavskega narodega parka kot s KZ Bohinjska Srednja vas

DOM NA ŠMOHORJU OB ČETRTEKIH ZAPRT

Dolgo časa niso mogli dobiti oskrbnika za
Planinski dom na Šmohorju. Zdaj je oskrb-
nik že štiri mesece Vitko Matek iz Laške-
ga, ki se je odlično vživel v planinska
opravila. Pravi, da med tednom ni kdo ve
kaj obiska, zato pa ga je ob koncu tedna
veliko preveč. Prihajajo izletniki, ki hodijo
po Zasavski transverzali. Razen četrta je
dom odprt vsak dan, pa tudi ob četrtekih
Vitek ne odreče gostoljubja, če kakšen
izletnik ali planinc želi okrepčila. Pravi
pa, da manjka družabnih prireditev in da

V večkrat dozidani in prenovljeni koči
na Korošici lahko prespi 90 planincev, če
je stiska pa še več. Lani je v tej koči pre-
nočilo nad 1600 planincev. Letos pa kot
kaže še več. Oskrbnik je Tone Poljanšek,
že sedmo leto uspešno in v zadovoljstvo
planincev vodi koč. Pomaga mu Jožica
Obojnik, ki že četrto leto svoj dopust
žrtvuje planinstvu. Na počitniškem delu
pa je bila tudi Alenka Drame in to ves
mesec.

Koča na Korošici je dobro oskrbovana in
Tone Poljanšek zna poskrbeti za sleher-
nega gosta. Kljub svojim letom je vedno
dobre volje in rad se pohvali, da ima lepo
urejeno lovsko sobo. V njej je nad 30
gamsovih trofejev, pet jelenovih, pa divji
petelin in druga divjad. Njegove lovske
zgodbe so zanimive. Kar pa preseneti vse
obiskovalce, je pa njegov čaj. Zelišča
nabira Poljanšek sam, tako da je ta meša-
nica njegova skrivnost. Planinsko društvo
Celje je tako lahko zadovoljno, da je koč
na Korošici v dobrih rokah.

S. M.

bi moralo Planinsko društvo bolj sodelo-
vati z ostalimi organizacijami.
Potrebno pa bi bilo popraviti cesto, ki je
zelo slaba in predstavlja resen problem
za izletnike. Morda bi bilo potem tudi med
tednom več obiska na Šmohorju.

S. M.

KOČA NA GROHATU VABI

Koča na Grohatu stoji na višini 1695 m.
Do nje drže lažje planinske poti od Rogo-
vilca, iz Solčave in iz Mežice, oziroma
Črne. Iz Črne gre tudi cesta do kmeta
Bukovnika, od tam pa je do Grohata še

Planinski brigadirji so po delu pripravljali redno tudi zanimiv sprostitveni program, ko so organizirali planinska predavanja, planinske pohode, tečaj računalništva itd. Tudi za počitek je potreben čas, ko se prav ob taki priložnosti krepe medsebojne vezi...

45 minut. Precej visoko gre tudi 11 km dolga cesta iz Solčave. Z Grohata je pol-drugo uro hoda na Raduho in prav toliko do koč na Loki. Na Raduho pa drži tudi nekoliko zahtevnejša planinska pot, imenovana »Zavarovana«. Po njej je do vrha uro hoda.

Koča na Grohату ima kar tri imena: Grohat, Grohot in Grohart. Domačini uporabljajo kar vsa tri imena, vendar tudi starejši planinci ne vedo pravega imena. No pa to ni tako važno, kajti v koči na Grohату je v primerjavi z drugimi planinskimi kočami precejšnje udobje. Največjo pridobitev pa predstavlja elektrika. Pred štirimi leti so vrli planinci napenjali 1700 m kabla in tako imajo v tej planinski koči elektriko. Kaj to pomeni – si lahko predstavljate. Pa tudi sicer je Planinsko društvo Mežica izredno delavno, saj skrbi za dve planinski koči in tri zavetišče. Zdaj razmišljajo, da bi na Grohat napeljali tudi telefon.

Duša te planinske postojanke pa je že tri leta Viktor Posod-Fika. Nasmijan, vedno dobre volje, alpinist in gorski reševalec – občudovalec Raduhe, pomaga vsem in vedno je planinsko ustrežljiv.

Koča na Grohату je odprta že v začetku maja. Oskrbnik do junija prihaja le ob sobotah in nedeljah. Stalno pa je odprta od junija do sredine septembra, potem pa spet le ob sobotah in nedeljah. Kočo pa zapro okrog 20. oktobra.

S. M.

Tromeja nad Ratečami med Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo je letos (8. septembra) že šestič bila za shodišče ljudi treh narodov z bližnje Koroške, Furlanije-Juljske krajine in Slovenije. Bilo je okoli 10 000 veselo razpoloženih izletnikov in planincev, kar kaže, da so tovrstna srečanja iz leta v leto bolj zanimiva. To je turistično planinski shod, ki ga vsako leto pripravlja odbor turističnih društev iz Trbiža, Podkloštra, Kranjske gore in Rateč.

Foto F. Ekar

VREME NA KREDARICI V POLETJU 1985

Prvi poletni mesec, junij, je bilo nekoliko prehladen in rahlo prekomerno založen s padavinami. Preostala dva poletna meseca, julij in avgust pa sta bila pretopla in suha.

Podrobnosti so naslednje: junijski temperaturni popreček, ki je znašal $1,7^{\circ}$, je bil za $1,6^{\circ}$ pod normalno vrednostjo (tj. dolgoletni popreček – obdobje 1956–75). Julij je bil pretopel, njegov temperaturni popreček, ki je znašal $7,6^{\circ}$, je bil za $2,0^{\circ}$ nad normalno vrednostjo. Tudi avgust je bil še pretopel, vendar samo še za $0,8^{\circ}$. Njegov letošnji temperaturni popreček je znašal $6,7^{\circ}$.

Ekstremne temperature vseh treh poletnih mesecev so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice. Najvišja junijska temperatura je znašala $11,4^{\circ}$, izmerjena je bila 6. junija 1985. Najvišja julijska temperatura, ki je znašala $16,0^{\circ}$ (dne 26. 7. 1985), je bila, kljub temu, da je bil mesec občutno pretopel, še vedno pod doslej znanim absolutnim temperaturnim maksimumom Kredarice, ki znaša $21,6^{\circ}$, zabeležen pa je bil 27. julija 1983. Avgustovski temperaturni maksimum, ki je bil s $16,0^{\circ}$ enak julijskemu, izmerjen pa je bil 21. avg. 1985, je bil samo za $2,4^{\circ}$ pod dosedaj znanim avgustovskim absolutnim temperaturnim maksimumom Kredarice ($18,4^{\circ}$ dne 27. avg. 1960).

Absolutni temperaturni minimum vseh treh poletnih mesecev so bili pod 0°C . Najnižja junijska temperatura je znašala $-6,0^{\circ}$ (dne 9. jun.). Julijski temperaturni minimum je znašal $-0,4^{\circ}$ (dne 22. jul.), avgustovski pa $-2,8^{\circ}$ (dne 7. avg. 1985). Oblačnost, množina padavin in sončno obsevanje so med seboj povezani meteorološki elementi. Junijski mesečni

popreček oblačnosti (7,3) je bil nad dolgoletnim poprečkom (7,1). Zato je bila mesečna množina padavin (271 mm), ki je padla v 19 padavinskih dneh, nad normalno vrednostjo, ki znaša za junij 238 mm. Heliograf na Kredarici je ta mesec registriral skupno 137 ur sončnega sija, kar je komaj 29% njegovega maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu. Julijski mesečni popreček oblačnosti (5,3) je močno pod normalno vrednostjo (6,4), zato znaša tudi mesečna višina padavin, ki je padla v 15 padavinskih dneh, samo 93 mm, kar je komaj 45% normalne vrednosti. Heliograf je registriral v juliju na Kredarici 254 ur sončnega sija, kar je 47% njegovega maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu. V avgustu je v 11 padavinskih dneh padlo 176 mm padavin, kar je 75% od njegove normalne vrednosti. Avgustovski mesečni popreček oblačnosti (4,5) je bil daleč pod normalno vrednostjo (6,2), zato je bilo tudi sončno obsevanje relativno daljše. Heliograf je zabeležil 220 ur s sončnim sijem, kar je ravno polovica (50%) njegovega maksimalnega možnega trajanja.

Pretežni del poletnih padavin je bil v obliki dežja. V juliju je celo samo deževalo. V juniju je 13-krat, v avgustu pa je 6-krat vmes snežilo. Snežna odeja je ležala ves mesec; dokončno je skopnela šele 15. julija. Njena maksimalna debelina je merila v juniju 300 cm, julija pa samo še 150 cm (obakrat prvega dne v mesecu). V avgustu je sklenjena snežna odeja prekrivala Kredarico samo en dan (6. avg.).

Iz navedenih podatkov zaključimo, da je letošnje poletno vreme – z izjemo junija – bilo planincem še kar naklonjeno in da je bilo v prvi polovici poletja še mnogo snega po gorah.

F. Bernot

Vsakdanja poletna podoba na triglavskih poteh

**PODROČJA NARODNEGA PARKA TATRE,
KI SO DOCELA ZAPRTA ZA VSE
OBISKOVALCE, TUDI PLEZALCE**

1. Greben Belanskih Tater
2. Pogorje Široka med Bielovodskim in Javorovo dolino do prednjega Javorovega sedla
3. Pogorje Malega Mlynarja od Nizkega Mlinarskega sedla v severni smeri, vključno z Žabia Bielovodsko dolino
4. Pogorje Liptovske kopy do Zavorovy
5. Slavkovska dolina, vključno z obdajajočimi jo stenami in pobočji
6. Dolina Nefcerka, spodnji del (področje gozda in grmičevja)
7. Čierna Javorova dolina, spodnji del

Občasne zapore označenih turističnih poti vsako leto od 1. septembra do 30. junija za turiste in smučarje:

1. Ticha dolina — od gozdarske hiše Alex naprej
2. Koprova dolina — od razpotja pod Grunikom naprej
3. Furkotska dolina — od razpotja pod Soliskom naprej
4. Modro markirana pot do kočice na Solisko od razpotja pod Soliskom
5. Mlynicka dolina — od table pod slapom Skok naprej
6. Mengusovska dolina — od razpotja na Popradskem plesu naprej
7. Velicka dolina — od Sliezkega doma naprej (zelene oznake)
8. Velika Studena dolina — od Zbojnicke kočice naprej (modre in rumene oznake)
9. Mala Studena dolina — od Teryhove kočice naprej
10. Od razgledišča pod Huncovskim štitom preko Velike Svistovke do Zeleznega plesa
11. Zeleno pleso — Jahnaci štiti
12. Bielo pleso — Kopsko sedlo
13. Zadnje Medodoly — od zgornje drevesne meje naprej
14. Javorova dolina od Javorinske poljane naprej
15. Bielovodska dolina — od potoka Žabi naprej

Področje, ki je vsako leto zaprto za vse obiskovalce od 1. januarja do 30. junija:

16. Simbolično pokopališče pod Ostrve (vse poti)

Zaprto področje vsako leto od začetka zime do konca snega:

17. Od razpotja pod Drigantom do križišča poti na Popradskem sedlu (rdeče oznake).

(Povzeto po reviji »Der Tourist«, 6/£5, prev. M. A.)

**PRISTAVKI IN POPRAVKI
K 3. IZDAJI VODNIKA »JULIJSKE ALPE«**

Dandanes živimo naglo in na več krajih hkrati. Zato pa na vseh teh krajih ne opravimo dela tako temeljito, kot bi zaslužilo. Na srečo nam je včasih dano, da to spoznamo vsaj kasneje. Tako zdaj, po izidu vodnika, vidim, da manjka, delno po moji krivdi, v uredničinem uvodu na 3. strani ime Borisa Mlekuža, ki je dal bistvene podatke za TA VISOKO ROSO-JANSKO POT. Za ta zdrsljaj se mu na tem mestu opravičujem, za podatke pa še javno zahvaljujem.

Med zapisi, ki jih je treba popraviti, je na prvem mestu drugi odstavek na strani 325, kjer beremo tudi: »... glede slovenskih imen pa po knjigi 'Beneška Slovenija' dr. Henrika Tume...«. Pravilno: »... po zemljevidu 'Beneška Slovenija'...«. Napak je trditi, da bi bil Tuma kdajkoli napisal knjigo »Beneška Slovenija«.

Nekoliko manj hudi, a vseeno neprijetni zdrsljaji, pa so naslednji:

— str. 325, četrta vrsta: »... okoli Carrie...«, prav »Carnie«;

— str. 327, tretja vrsta: »... glej Š-918...«, prav »Š-919«;

— na isti strani najdemo pod Š-919 dvakrat zapis »Pušnja vas«; prav »Pušja vas«;

— Pri Š-921 najdemo »... Passo Tanamea, 87 m...«, prav »870 m«;

— pri Š-923 naj se prvi stavek glasi »... najvišji vrh v grebenu Muzcev, pomaknjen strmo nad dolino Tilmenta in vrata, ki jih ta odpira v furlansko ravnino.«

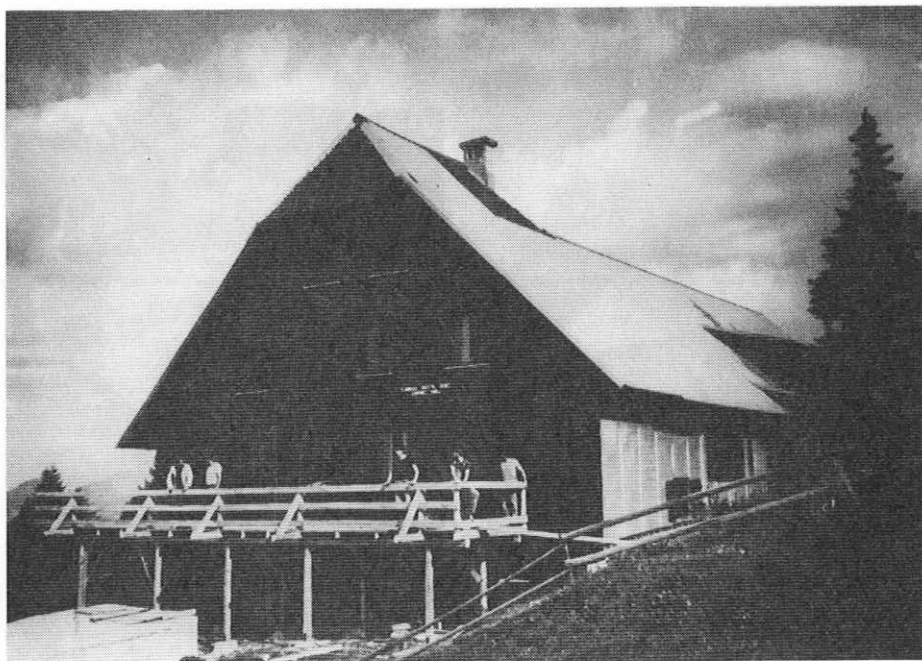
— V zadnjem stavku pa je treba »... starostni...« nadomestiti s »starobitni« ali »starodavni«;

— str. 331, sedemnajsta vrsta: »... višinska razlika 100 m.«, prav »1000 m«;

— str. 237, trinajsta vrsta: »... glej Š-926 do 935.«, prav »Š-925 do 934.«

Uporabnike prosim, da si v svoje kupljene izvode te popravke zapišejo, da ne bi oboji po tistih krajih brez potrebe zaničevali vodnika, ali že skoraj izgubljena slovenska imena napak izgovarjali, ali iz kulturnega zanimanja po knjižnicah iskali knjigo, ki je ni.

Stanko Klinar

Planinski dom PD Kranj na Gospinci, 1445 m, Krvavec.

Zdaj je že obnovljen po tistem hudem neurju, ki je lani divjalo po Gorenjskem; so ga pa tudi delno povečali, tako da ima zdaj na voljo 60 ležišč. Dom je posebej primeren za tečaje, za šolo v naravi itd. Obnova in razširitev je kranjsko PD veljalo preko 4 milijone dinarjev. Krvavec je spet postal izhodišče mnogim planincem, ki žele prav tu začeti ture v Kamniških (Kalški Greben, Cojzova koča in naprej na ostale vrhe v Kamniških). Zaradi obsežnih zemeljskih del pri urejanju smučišč, so izginile tudi planinske markacije, pa so jih zdaj že obnovili, tako da je lahko najti pot, ki gre skozi prehod v ograji v Dolgo njivo.

Krvavec pa je seveda privlačnejši pozimi, ko v smučkem vrvežu najdejo zavetje v Domu na Gospinci tudi planinci, saj je dobro oskrbovan in je planinsko domač.

Foto F. Ekar

OBREMENITEV OKOLJA ZARADI VSE VEČJEGA PRITISKA TURISTIČNIH NOMADOV

Če vzamemo pod povečevalno steklo le neka podatkov, ki so nam v tem trenutku na voljo in govore o rasti najrazličnejših pritiskov na okole, ki izhaja iz naših vsakdanjih navad, bomo prišli do zaskrbljujčega rezultata. Namreč, samo v Zvezni republikli Nemčiji spremeni vsako leto — in to zgolj od julija do septembra — svoje stalno bivališče okoli 28 milijonov ljudi. To množico prepeljuje iz kraja v kraj približno 11 milijonov avtomobilov. Pa prštejmo zraven še 150 000 avtobusov s tremi milijoni potnikov, pa bomo to sliko še »popestrili«. Strokovniki so izračunali, da samo v tej državi izpuhti v zrak nekako 420 milijard kubičnih metrov plinov, ki nastajajo v prometu. Pri onesnaževanju traka so vozila udeležena takole: s 65 od-

stotki ogljikovega monoksida, 45 odstotki dušikovega oksida in s 40 odstotki ogljikovodika. Predvsem dušikov oksid pa je tisti, ki sodeluje pri umiranu naših gozdov.

M. K.

ELEKTRARNE V ČRNI GORI

V Črni gori načrtujejo gradnjo najprej dveh elektrarn na reki Morači in sicer Zlatico in Andrijevo, pozneje pa (po prvotnem načrtu do leta 1988) še štiri. Vse te elektrarne naj bi zagotovile 1,1 milijarde kilovatnih ur električne energije, kar je natanko toliko, kolikor bi jo dajala porna elektrarna na Tari. Zakaj niso začeli uredničevati teh načrtov, ki so izdelani že dolgo in so se raje ogrevali za potopitev kanjona Tare — ni znano.

M. K.

Koča na Gozdu v gradnji.
 Če bo PD Kranjska gora še uspešno gospodarilo, bo finančno vprašanje PD urejeno in bo denar tudi za ostale programe družilval

Foto F. Ekar

O Jakubu nad Preddvorom smo že pisali. Podoba pa je posneta v avgustu letos, torej — še vedno nič novega, vsaj na terenu ne!

Foto Dokument. PV

**LEP IN SONČEN JE LAHKO DAN,
 ČE SI ZADOVOLJEN
 S SVOJO ZUNANJOSTJO**

TOVARNA OBLAČIL

 labod

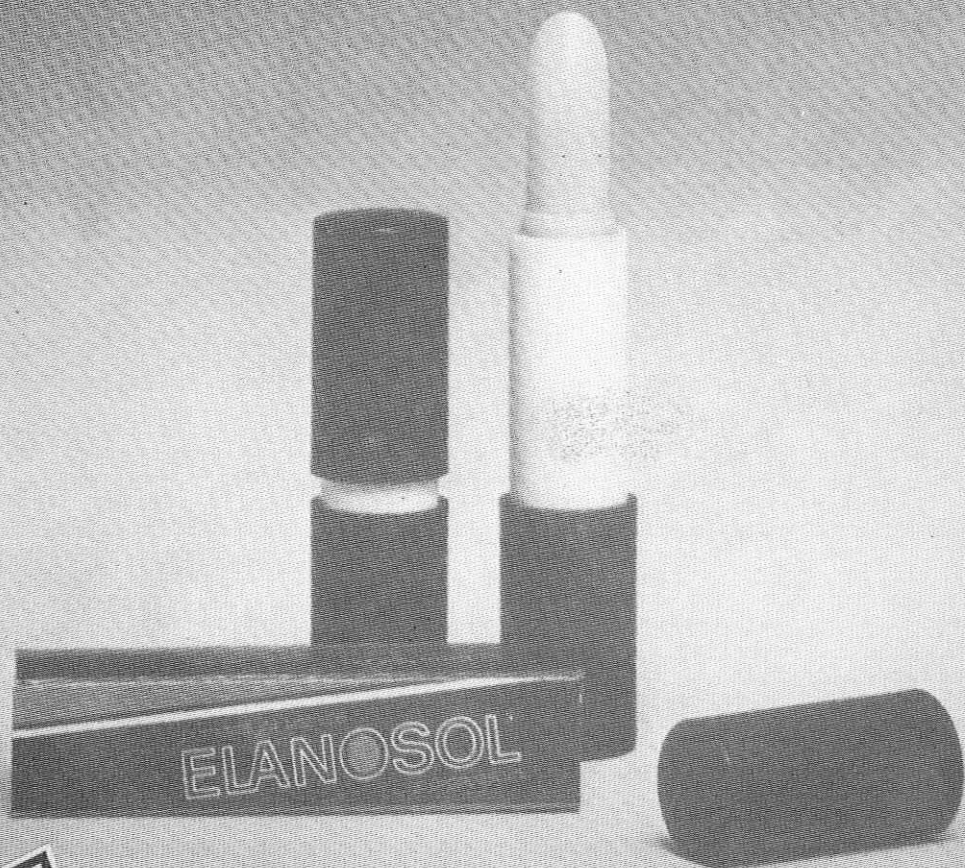
NOVO MESTO

NEŽNE IN ČUTNE. TAKE BODO TUDI OSTALE.

*V vetru, soncu in mrazu zaščitimo ustnice z ELANOSOL pomado s propolisom.
Ne bodo suhe, niti razpokane in vnete.*

medex
lublana

Northland Goretex Pacific

Lahke vetrovke iz neuničljivega Goretex materiala z rokavi na zadrgo

Northland Pamir Parka

Extremna puhovka polnjena s 450 g kitajskega perja

Novost!

6 možnosti z eno bundo

SPORT-
IMPORT
Ges.m.b.H.
A-8020
GRAZ
AUSTRIA

